

MO/ Samenlevingsopbouw

Herfst 2010

Thema: Veiligheid

*Nieuw
beroepsprofiel*

CCV-directeur Ida Haisma:

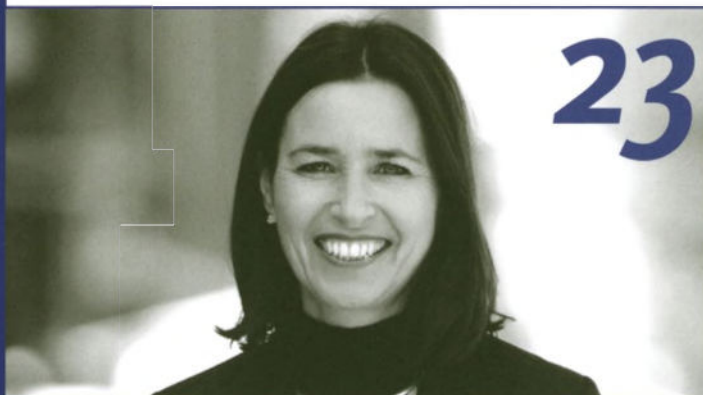
*Zet welzijn op kaart
sociale veiligheid*

- 4. **Nieuw beroepsprofiel voor het opbouwwerk**, *Fenny Gerrits en Paul Vlaar*
Veranderingen in de rol en positie van het opbouwwerk maakten een nieuw beroepsprofiel noodzakelijk.
- 10. **Competente bruggenbouwers gezocht**, *Maaïke Jongepier*
Pleidooi voor meer nadruk op 'bruggenbouwers-vaardigheden' van sociale professionals om bruggen te kunnen slaan tussen verschillende etnische groepen.
- 14. **Welzijn nieuwe stijl in Ljouwert**, *Catrinus Egas*
Een gesprek tussen vier managers over het ontwikkelen van een nieuwe manier van werken, dicht bij de burger, cliënt- en wijkgericht, en integraal.

Thema: Veiligheid

Interview

- 22. **Welzijn, zet jezelf op de kaart van de sociale veiligheid**, *Frans van der Heijden en Henk Krijnen*
Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) zet bij de aanpak van criminaliteit en onveiligheid in op een juiste combinatie van repressie en preventie. Hoog tijd dat ook het welzijnswerk zijn rol pakt in deze integrale veiligheidsaanpak, vindt directeur Ida Haisma.

- 27. **De wijkinterventie, een bron van inspiratie**, *Robbie Keus*
Het CCV verzamelde in het *Overzicht interventies wijkveiligheid* tachtig wijk interventies die ook elders inzetbaar zijn. Niet om te kopiëren, wel als leidraad.
- 30. **Actieve burgers in de Palestrinalaan**, *Lodewijk Gunther Moor, Pieter Deelman en Jasper Veldhuis*
De auteurs proberen het succes te verklaren van 'Gaan voor de Palestrinalaan', één van de pilots in een landelijk ontwikkelingstraject van SMVP en MOVISIE.
- 35. **Trends sociale veiligheid 2010**, *Chris Veldhuysen*
Een selectie van de meest relevante ontwikkelingen op het snijvlak van veiligheidsbevordering en samenlevingsopbouw.

- 38. **Steeds meer zicht op diepere oorzaken leefbaarheidsproblemen**, *Kitty van den Hoek*
Gesprek met de Nijmeegse wijkmanager Eric van Ewijk over de succesvolle aanpak van burenruzies en jongerenoverlast, en zijn toekomstverwachtingen voor de wijk.

- 42. **Omgekeerde ontwikkelingssamenwerking, Braziliaanse methode slaat aan in Amsterdam Noord**, *Inge van Steekelenburg, Harry Mertens en Niels Koldewijn*
Methodieken uit ontwikkelingslanden kunnen een waardevolle toevoeging zijn aan het instrumentarium van Nederlandse samenlevingsopbouw.

Boekbespreking

- 46. **De kunst van het stijgen**, *Karien Dekker*
Heinz Schiller schreef met 'De kunst van het stijgen' een inspirerend boek, betoogt Karien Dekker, maar slaat op een aantal punten de plank mis.
- 52. **Nieuwe band tussen boer en buurt**, *Chris Veldhuysen*
Hoe kunnen alle verschillende partijen in de stad en op het platteland productief samenwerken? De contouren van een nieuw –in de praktijk ontwikkeld- werkmodel.

Dat de bevordering van **veiligheid** een belangrijk beleidsdoel van het nieuwe kabinet wordt, is weinig verrassend. In het regeerakkoord wordt dit streven als volgt verwoord: "Veiligheid is een kerntaak van de overheid. Randvoorwaarde voor vrijheid en vertrouwen is een omgeving die niet onveilig is en waar geen gevoelens van onveiligheid heersen. Het moet veiliger worden op straten, in wijken en de openbare ruimte. Het daadkrachtig aanpakken van straatterrorisme, overlast, intimidatie, agressie, geweld en criminaliteit vraagt om een zichtbaar, gezaghebbend en doortastend optreden van politie en justitie. Overlast, agressie, geweld en criminaliteit worden directer en effectiever aangepakt." En: "Het kabinet wil op tal van terreinen orde op zaken stellen en de balans tussen rechten en plichten herstellen. Naast kansen bieden betekent dat grenzen stellen en handhaven."

Niet zozeer de stevigheid van de maatregelen valt op, als wel de resolutie van de formuleringen. Na jarenlang praten, heeft de regering-Rutte kennelijk het vaste voornemen om echt **vooruitgang** boeken. Men wil af van de jarenlange dubbelzinnigheid: steeds zeggen dat moet worden doorgepakt, terwijl de samenleving niet het idee heeft dat er een werkelijke kentering plaatsvindt. Er is zeker oog voor de professionele dimensie. "Bureaucratie, overhead en procedures worden teruggedrongen. Er komt meer ruimte voor het vakmanschap van de politie. Dit leidt tot meer blauw op straat." Een stevige reorganisatie is ophanden: "Er komt een nationale politie onder verantwoordelijkheid van de minister die belast is met de zorg voor veiligheid." Het plaatselijke niveau blijft echter relevant: "Bij de vaststelling van de landelijke en regionale prioriteiten in jaarplannen komt in de prioritering meer nadruk te liggen op de lokale knelpunten in de buurten en wijken."

Net als de vele partijen in het veld worstelt ook het kabinet met het vinden van een **evenwicht** tussen repressie en preventie. De zogeheten veiligheidshuizen, van de grond getild in de vorige regeerperiode, krijgen een cruciale rol. Verspreid over circa vijftig locaties in het land werken verschillende veiligheidspartners hier onder één dak samen. Intensieve informatie-uitwisseling en een ketenaanpak moeten zorg- en risicjongeren in het rechte spoor zien te houden of te krijgen. Het credo is: "Daders moeten in hun eigen omgeving worden aangepakt."

In de tekst van het regeerakkoord is – eufemistisch geformuleerd – de wijkaanpak naar de achtergrond verdwenen. Het programmaministerie voor Wonen, Wijken en Integratie (op VROM) verdwijnt. Wat dit feitelijk betekent, weten we nog niet. Duidelijk is in elk geval dat de landelijke aansturing van dit beleid minder strak wordt en dat de uitdaging meer op stedelijk niveau komt te liggen. De rol van de corporaties zal minder uitgesproken zijn. Ook over de toekomstige financiering is nog weinig helderheid. De bestuurlijke evaluatie staat gepland voor medio volgend jaar. Er is nog volop ruimte voor een inbreng vanuit het veld. In de **politieke discussie** die volgt, zullen veiligheidsbevordering en wijkaanpak meer met elkaar in verband worden gebracht. Dat opent nieuwe perspectieven.

(HK)

En verder

8. Boeken Algemeen
13. In memoriam Frans Kusters
18. Agenda
20. In memoriam René van der Voorn
37. Boeken Veiligheid
38. Eerwraak voorkomen met gemeenschapsbemiddelaars
48. Bronmethodiek, mensen stimuleren tot vrijwillige inzet

Redactie:

Henk Krijnen (hoofdredactie a.i.), Kitty van den Hoek, Chris Veldhuysen

Eindredactie:

Coby van Geffen

Medewerkers aan dit nummer:

Fenny Gerrits, Paul Vlaar, Maaïke Jongepier, Catrinus Egas, Frans van der Heijden, Robbie Keus, Lodewijk Gunther Moor, Pieter Deelman, Jasper Veldhuis, Inge van Steekelenburg, Harry Mertens, Niels Koldewijn, Karien Dekker, Paul van Bodegraven, Stella Maravelias

Foto omslag:

Mark Prins, © CCV

Vormgeving/DTP:

John Struiken

Druk:

Stimio, Tiel

Administratieve ondersteuning:

Siham El Moussaoui.

Email: s.elmoussaoui@movisie.nl

ISSN:0920-2187

De jaarabonnementsprijs bedraagt €49,- voor het eerste en €39,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten €12,50 (prijzen exclusief portokosten). Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.

Redactie MO/Samenlevingsopbouw

Catharijnesingel 47

3511 GC Utrecht

Telefoon: 030 789 2015

Fax: 030-789 2111

E-mail: opbouwwerk@movisie.nl

MO/Samenlevingsopbouw verschijnt viermaal per jaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nummer:

10 december 2010.

Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

Nieuw beroepsprofiel

De opbouwwerker is allang niet meer de enige die zich inspant voor samenlevingsopbouw. In dit artikel gaan de auteurs terug naar de ontstaansgeschiedenis van het opbouwwerk en brengen ze opeenvolgende veranderingen in beeld. Ontwikkelingen die een nieuw competentieprofiel noodzakelijk maakten. Het beroepsprofiel zal binnenkort beschikbaar zijn.

Van verschillende kanten werd MOVISIE Beroepsontwikkeling benaderd met de vraag of er een Beroepsprofiel opbouwwerk zou kunnen worden gemaakt. De vraag kwam in eerste instantie van de Vereniging van Directeuren Welzijnsorganisaties. Zij constateerden een hernieuwde belangstelling voor opbouwwerk, zowel op de gebruikelijke werkerterreinen als leefbaarheid en sociale veiligheid, als op nieuwe terreinen zoals de combinatie wonen, zorg en welzijn en op het terrein van gezonde wijken. Ook van diverse gemeenten kwamen signalen dat er een nieuwe vraag naar opbouwwerk is. Het gaat hierbij zowel om opbouwwerkers in dienst van welzijnsorganisaties, als om competenties op het gebied van samenlevingsopbouw voor medewerkers van gemeenten die werken aan integrale wijkaanpak en hierop regie voeren. De directie van de MOgroep herkent de vraag en stelde voor dat sociale partners (MOgroep en vakbonden) betrokken worden bij het maken van een plan van aanpak en de uiteindelijke legitimering. Onlangs heeft de Beroepsvereniging Opbouwwerk Nederland een doorstart gemaakt en één van hun plannen is om het opbouwwerkprofiel te vernieuwen.

Achtergrond

Samenlevingsopbouw en opbouwwerk hebben een boeiende geschiedenis, waarvan de verschillende ontwikkelingsfasen nauw samenhangen met de maatschappelijke ontwikkelingen van toen en nu. Het opbouwwerk vond zijn oorsprong (in Nederland) in Drenthe. Daar was in 1925 Stichting Opbouw Drenthe opgericht, waarvan Jo Boer als oud-directeur en auteur van het boek 'Opbouwwerk' waarschijnlijk het meest bekend is geworden. In de derde druk van het oorspronkelijk in 1960 verschenen boek (met als titel Maatschappelijk Opbouwwerk), uit 1970 schrijft zij: *Sinds 1960 heeft een geheel nieuw woord op dit gebied zijn intrede gedaan: Samenlevingsopbouw. Een naar onze mening zeer goed Nederlands woord voor 'werken*

voor het opbouwwerk

aan de samenleving' in algemene zin. Dit woord drukt precies uit, waar het om gaat: opbouw (figuurlijk gebruikt ter aanduiding van een gestructureerd ontwikkelingsproces) van de samenleving. Het is voor ieder verstaanbaar.

Het begrip geeft evenals het Amerikaanse begrip 'community organization' een functie zowel als een terrein aan.

En even verder zegt ze: Het is een nieuw woord voor een nieuwe zaak, het heeft geen verleden en is dus onbelast.¹

In de jaren zeventig maakte de samenlevingsopbouw via de stadsvernieuwing een bloeiperiode door. Toen kwam onder invloed van de inmiddels zeer gestegen welvaart de Stadsvernieuwing op gang. Het nationale huizenbezit was zeer verouderd en in allerlei buurten en wijken sloeg de verpaupering toe. Nederland was toe aan een massale inspanning om de woningvoorraad 'up to date' te brengen met de inmiddels veel hogere eisen die werden gesteld aan het wonen, en die ook voor grote groepen Nederlanders betaalbaar waren geworden.

Uit onderzoek bleek dat er een sterk verband bestond tussen het materiële proces van verwaarlozing, veroudering, achterstallig onderhoud en een sociaal proces van vervreemding, desintegratie en verpaupering. In de stadsvernieuwing komen dan ook twee met elkaar verweven processen samen: Een verbouwproces, waarin de woon- en leefomstandigheden materieel verbeterd worden en een opbouwproces, waarin de mensen weer greep krijgen op wat er in hun buurt gebeurt. Planning, in de betekenis van organisatie, afstemming en besluitvorming is noodzakelijk om de twee processen een kans te geven. Het opbouwwerk heeft van deze periode dan ook ruimschoots geprofiteerd om de eigen werksoort goed op de kaart te zetten.

In 1982 werd het Landelijk Platform Opbouwwerk actief. Dit platform stelde zich ten doel om de beroepsgroep opbouwwerk systematisch van de beno-

Het Beroepsprofiel is gemaakt door MOVISIE Beroepsontwikkeling, door meerdere medewerkers van deze afdeling, onder leiding van Paul Vlaar. Voor het project is een Project Advies Groep (PAG) ingesteld die bestaat uit vertegenwoordigers van de volgende organisaties en geledingen:

- MOgroep, branche welzijn en maatschappelijke dienstverlening
- Vereniging Directeuren Welzijnsorganisaties/Verdiwel
- Vakbonden ABVAKAO en of CNV Publieke Zaak
- Beroepsvereniging Opbouwwerk Nederland
- Verwey-Jonker Instituut
- Woningcorporaties/Aedes
- Gemeenten/VNG
- Beroepsonderwijs/SAC HSAO

digde kennis te voorzien. Daartoe werden samenwerkingsverbanden met plaatselijke opbouwwerkers opgericht, zoals het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden in het kader van het Probleemcumulatiegebieden beleid, het Landelijk Samenwerkingsverband WAO-platforms en het landelijk netwerk Moedercentra. Ook werd er een vakblad uitgegeven, Mededelingen Opbouwwerk, later omgedoopt tot MO/Samenlevingsopbouw. Daarnaast werd er eind jaren tachtig een bijzondere leerstoel gesticht door de daartoe opgerichte Dr Gradus Hendriksstichting. Deze stichting gaf ook een boekenreeks uit waarin relevante vakpublicaties werden uitgebracht. Het meest gelezen boek uit deze reeks is wel het Handboek Opbouwwerk, Methoden, technieken en terreinen geschreven door Dr Harry Broekman. In

deze tweede herziene uitgave uit 1998 wordt de ontwikkeling van het opbouwwerk beschreven vanaf het begin tot aan de situatie (eind-) jaren negentig waarin het welzijnswerk inmiddels is gedecentraliseerd. Die decentralisatie heeft voor alle beroepen in de sector veel verandering teweeggebracht, ook voor het werken in de samenlevingsopbouw. Grote veranderingen betreffen bijvoorbeeld de werksetting, het werken vanuit een gemengde welzijnsinstelling. Daardoor werd het werk voor een nieuwe opgave gesteld, namelijk het zich herpositioneren ten aanzien van de andere beroepen. Op zich niet nieuw, maar ditmaal dwingender. Ook het opdrachtgeverschap veranderde van karakter, de lokale overheid werd leidend.

Eind 1992 fuseerde het LPO met de landelijke werkplaatsen opbouwwerk tot Landelijk Centrum Opbouwwerk. Het LCO heeft tot 2007 zelfstandig gefunctioneerd en is toen gefuseerd met andere organisaties binnen de landelijke infrastructuur welzijn. Het resultaat is MOVISIE, kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling. Een van de laatste publicaties van het LCO is *Opbouwwerk in essentie* (2006). Deze publicatie bevat onder meer een door de beroepsgroep gevalideerd competentieprofiel.

Eigentijdse samenlevingsopbouw

Het huidige terrein dat we als 'samenlevingsopbouw' kunnen aanduiden is inmiddels aanmerkelijk verbreed. De hernieuwde aandacht voor samenlevingsopbouw komt onder meer tot uitdrukking in tal van beleidsstudies waarin begrippen als wijkaanpak, burgerschapsvorming en participatie centraal staan. Daarnaast kennen we sinds 2006 de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) die een wettelijk kader biedt voor de concrete lokale praktijk van samenlevingsopbouw.

Boutellier en Boonstra merken op dat momenteel veel partijen zich bezig houden met en betrokken zijn bij samenlevingsopbouw, zelfs al noemen zij dat zelf niet zo.

Volgens hen betreft het hier de volgende partijen:

Het opbouwwerk

Werkt met relevante partijen aan ondersteuning en activering van bewoners. Door andere instellingen (bijvoorbeeld politie, brede school, woningcorporaties) wordt in toenemende mate samenwerking gezocht met het opbouwwerk als het gaat om het bereiken van wijkbewoners.

Woningcorporaties

Corporaties spelen een steeds grotere rol in samenlevingsopbouw. Voor corporaties zijn stabiele wijken van direct materieel belang. Daarnaast is er een toenemende aandacht voor de woonomgeving, openbare ruimten en stedenbouwkundige structuur. Woningcorporaties investeren daarom in sociale veiligheid, bewonersparticipatie, versterken en behouden van sociale cohesie en vooral ook present zijn in de buurt.

Politie

De politie is een belangrijke samenwerkingspartner van het opbouwwerk, met name als het gaat om het thema veiligheid. Veiligheid in de buurt is immers een belangrijke voorwaarde om de sociale samenhang en stabiliteit in een buurt te kunnen versterken.

Religieuze organisaties

De rol van religieuze organisaties in samenlevingsopbouw is bescheiden en kwetsbaar. De invoering van de Wmo – waarin het maatschappelijk middenveld een belangrijke rol heeft – zou kunnen betekenen dat de lokale maatschappelijke rol van religies gaat toenemen.

Sport

Op lokaal niveau speelt sport een belangrijke rol bij het kwaliteit van het samenleven van bewoners. Voorbeelden zijn buurtsportwerk en sociale interventies in de openbare ruimte. Gepleit wordt om sport meer in te zetten bij het stimuleren van de sociale binding in wijken.

Onderwijs

De samenlevingsopbouwfunctie van het onderwijs komt met name tot uitdrukking in de ontwikkeling van de brede school. De samenwerking tussen onderwijs en samenlevingsopbouw beoogt het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen

en het bieden van een doorlopende en op elkaar aansluitende opvang.

Jongerenwerk

Jongerenwerk richt zich op (groepen) jongeren van 12 tot 23 jaar. Het vormt een belangrijke schakel in het preventieve jeugdbeleid van gemeenten. Van belang zijn het vroegtijdig signaleren en verwijzen naar de juiste instanties en het voorkomen dat jongeren afglijden.

Justitie

De rol van justitie in samenlevingsopbouw komt vooral naar voren in de Veiligheidshuizen, waar getracht wordt samen met andere partijen criminaliteitsproblemen aan te pakken via een integrale, persoonsgerichte en/of gebiedsgerichte benadering.²

In deze meest recente studie van het Verwey-Jonker Instituut, *Van Presentie tot correctie. Een nieuw perspectief op samenlevingsopbouw*, noemen Hans Boutellier en Nanne Boonstra een aantal nieuwe uitdagingen waarvoor samenlevingsopbouw op dit moment staat zijn:

- Het governancevraagstuk: de overheid als vertegenwoordiger van het algemeen belang worstelt met zijn sturing- en regierol op terreinen als het recht, de veiligheid, de gezondheidszorg en het onderwijs. Samenlevingsopbouw kan hier bijdragen aan een overkoepelende visie en een vorm van coördinatie. De opbouwwerker speelt hier de rol van verbindingsman of –vrouw tussen organisaties onderling en (vooral) tussen burgers- en bewonersgroepen en die organisaties.
- In de netwerksamenleving heeft samenlevingsopbouw *de opgave te verbinden* om mensen het gevoel te geven dat zij er mogen zijn en dat zij er toe doen. Juist in een netwerksamenleving liggen zoveel risico's besloten van buitengesloten zijn, niet mee kunnen doen en de boot missen.
- Tegen de achtergrond van de nieuwe netwerksamenleving is het van belang te zoeken naar nieuwe vormen van activering.

De te beschermende, te fraudegevoelige en te consumptieve verzorgingsstaat moet plaats maken voor een participatiesamenleving waarin plaats is voor een nieuwe actieve rol van burgers. Sociale professionals hebben een intermediaire rol bij het zoeken naar nieuwe vormen van activering.

Het speelveld van samenlevingsopbouw is aldus enorm verbreed, wat inhoudelijke consequenties heeft. Het gaat zowel over het collectief als over het individu, het gaat over presentie (duurzame aanwezigheid) en over correctie (reageren op probleemgedrag).³ Dit brengt Boutellier en Boonstra, in globale zin, tot de volgende omschrijving: samenlevingsopbouw is sturing, verbinding en activering in de vormgeving van de civiele samenleving door diverse instituties op basis van een scala van interventies (van presentie tot correctie) en op verschillende schaalniveaus (van individu tot collectief). Voor de opbouwwerker betekent dit dat hij de verbinder is tussen partijen die stem geeft aan burgers.⁴

Wat is opbouwwerk?

Gezien de verbreding van het speelveld en de toename van het aantal spelers, is de vraag naar een nieuwe positionering van het opbouwwerk aan de orde. Nu kunnen we ons afvragen in hoeverre het speelveld qua thematiek wel echt zo sterk is verbreed, of dat het beleid in sterkere mate is gericht op specifieke (versmalde) thema's. Het is in ieder geval zo dat 'samenlevingsopbouw' als beleidsinstrument allang niet meer onlosmakelijk is verbonden met de eigenstandige inzet van de 'methode', het opbouwwerk, met navenante doelstelling van bewustmaking van de bevolking alsmede van betrokken organisaties en instanties.⁵ Er zijn inmiddels meer organisaties en actoren bezig met samenlevingsopbouw, zonder dat er sprake is van een duidelijk (agogisch geschoold) methodisch kader. Jaap Ikink (docent Opbouwwerk Leeuwarden) formuleert het als volgt: *De identiteit van het opbouwwerk wordt nu niet meer zozeer ingegeven door het thema,*

Samenlevingsopbouw is gericht op méér dan alleen 'probleemoplossing'

Voorheen eenzaam fietsende opbouwwerker is in druk verkeer beland

onderwerp of territorium (zoals ten tijde van de stadsvernieuwing bijvoorbeeld, FG), maar door de aanpak, strategie en normatieve professionaliteit. Ook benoemt hij als onderscheidend voor het opbouwwerk ten opzichte van andere beroepen in de samenlevingsopbouw 'het veranderkundige element'.

En deze aanpak, strategie en normatieve professionaliteit wordt allang niet meer door de andere actoren beschouwd als een wezenskenmerk van een eigenstandige professe. Integendeel, het naakte feit dat de verschillende actoren met taakgebieden bezig zijn die voorheen tot het terrein van het opbouwwerk behoorden lijkt voldoende rechtvaardiging om zich als 'opbouwwerker' te kunnen bestempelen. Dit is merkwaardig, gezien de nieuwe identiteit die de opbouwwerkers zich hebben aangemeten. De opbouwwerkaanpak, - strategie en normatieve professionaliteit, die tegenwoordig door de beroepsbeoefenaren als de kern van hun professioneel handelen wordt beschouwd, komen niet voor in het 'gereedschapskistje' van de functionarissen die momenteel werkzaam zijn in de samenlevingsopbouw vanuit de andere partijen, het jongerenwerk uitgezonderd.

Marta Dozy formuleert het als volgt: *Andere beroepsgroepen konden zich de methoden eigen maken, maar belangrijker is: (...) dat het antwoord op de vraag 'wat legitimeert de inzet van opbouwwerk, voor welke problemen is opbouwwerk een oplossing' vooral berust op normatieve praktijktheorie(...)*⁶.

Deze 'normatieve praktijktheorie' werd echter vanaf het begin van het bestaan van het opbouwwerk geschraagd door de opvatting van het ministerie over het maatschappelijk nut van het opbouwwerk.

Het opbouwwerk – zo stelt Dozy – is er steeds meer taken en doelgroepen gaan bijnemen, en de oorspronkelijke focus op wonen is uitgebreid met veiligheid en leefbaarheid, en zo 'vrijwel onbegrensbbaar' geworden. De kern van het beroep is daardoor vervaagd, de identiteit verzwakt en er ontstond ruimte voor concurrentie.

De meest recente golf van aandacht voor wijkontwikkeling (prachtwijken) laat dan ook vooral discussie zien over wie het best de beschikbare middelen kan aanwenden. Opbouwwerk moet daarbij zijn positie bevechten ten aanzien van andere actoren, zoals politie of woningcorporaties. Door in de periode van ruimere subsidies te flexibel uit te voeren wat het beleid vroeg en te weinig identiteit op te bouwen, staat het opbouwwerk in die discussie nu zwak.⁷

In zijn essay *Uit de schaduw van de ander* benadrukt SONOR-directeur René van der Voorn ook nog eens vanuit de recente praktijk hoe bepalend de rol van de overheid is in (de vorming van) de identiteit van het opbouwwerk.⁸

Voor opbouwwerkers staat in veel gevallen de beleving en de vraag van de bewoners centraal. Een opbouwwerker heeft in zijn werk te maken met een horizontale en met een verticale lijn, die hij moet zien te verbinden. De horizontale lijn gaat over de zorg en ondersteuning die de opbouwwerker biedt aan mensen in de buurt, met als doel de zelfstandigheid, het zelf maken van beslissingen en de zelfbeschikking van de buurtbewoners te verbeteren. De verticale lijn staat voor de verbinding die de opbouwwerker legt tussen de belevingswereld van de bewoners en de systeemwereld van de instellingen. Opbouwwerkers vinden die verbindingstaak erg belangrijk: dat maakt het beroep uniek, dat je als het ware los staat van de partijen.

Een notitie van het Verwey-Jonker Instituut (2008) bevat adviezen aan vijf Rotterdamse opbouwwerkorganisaties over de professionalisering van het opbouwwerk. Uit bestuurde documenten komt naar voren dat de belangrijk(st)e functie van het opbouwwerk het ondersteunen van bewoners is. In de driehoek bewoners(organisatie) – overheid – maatschappelijke organisaties – opbouwwerkorganisatie neemt het opbouwwerk een onafhankelijke positie in.

Een aantal van de onderzochte opbouwwerkorganisaties maken een onderscheid tussen

opdrachtgever/financier en opdrachtgever/afnemer en constateren dat dit soms een spanningsveld oplevert. Zo richt het opbouwwerk zich bijvoorbeeld op empowerment, wat soms –ogenschijnlijk – in tegenspraak kan zijn met de plannen en belangen van de opdrachtgever/financier. Het is dan de professionaliteit en de kwaliteit van de opbouwwerker om te communiceren met zowel de opdrachtgever/financier als de opdrachtgever/afnemer.⁹

De vraag of het opbouwwerk een onafhankelijke positie inneemt, wordt hier op een andere manier gesteld: is het niet beter om te spreken van professionaliteit dan van onafhankelijkheid? Het is de professionaliteit van de opbouwwerker om verbindingen tussen partijen en initiatieven te leggen en om tegenstrijdige belangen te kunnen hanteren. In de notitie wordt dan ook gepleit voor een zakelijke houding tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, waarbij er sprake is van duidelijke opdrachten én afrekenen op resultaat. Om in te kunnen spelen op nieuwe vragen moet kwaliteitsontwikkeling plaatsvinden van methodieken en professionals.

Toch bestaat er een zekere spanning in het werk van de opbouwwerker tussen het afrekenen op resultaat, zoals van moderne professionals kan worden gevraagd en de wijze waarop dit resultaat tot stand komt.

Essentieel in het opbouwwerk is dat het om meer gaat dan louter het verwezenlijken van nieuwe, of beter functionerende, voorzieningen of diensten. Het gaat altijd ook om de manier waarop, om de participatie van betrokkenen, hun bijdrage aan de analyse en het proces van realiseren. Een gerealiseerd object of dienstenpakket zegt op zich nog niets over de mate waarin er ook samenlevingsopbouw plaats heeft gevonden.

*Een opbouwwerker opereert dus nooit alleen, het vak is sterk contextgebonden. Het werk geschiedt met het oog op de doelgroep, in contact met betrokkenen, en te midden van allerlei conflicterende belangen. Resultaatgerichte samenwerking tot stand brengen, en van daaruit verder werken, is bij uitstek het handwerk van de opbouwwerker.*¹⁰

En Van der Voorn stelt: *In het streefbeeld is er sprake van een spagaat: aan de ene kant wordt van het opbouwwerk verwacht de belangen van de burger centraal te stellen en aan de andere kant de belangen van de (deel)gemeente. De 'burger centraal' en een 'stevig productenpakket' dat aansluit bij bestuurlijke prioriteiten.*¹¹

Hier komen we bij 'des Pudels Kern': Het grote verschil tussen opbouwwerkers en de (meeste) andere beroepsbeoefenaren in de samenlevingsopbouw is de gerichtheid op meer doelstellingen dan alleen 'probleemoplossing', het gaat om een (meervoudig) samenstel van oogmerken:

- probleemoplossing
- invloedvergroting
- leermogelijkheden van participanten
- verduurzaming van de effecten (draagvlak).¹²

Dit betekent dat er **altijd** een langetermijndoelstelling in het geding is tijdens een opbouwwerkproces, ook als het kortduurende projecten betreft. Die langetermijndoelstelling bestaat uit de beïnvloeding van omgevingsfactoren rond het zich organiserende samenlevingsverband. Langdurige opbouwwerkondersteuning bestaat veelal uit een reeks van in de tijd begrensde projecten. *"Economisch zwakke groeperingen zullen immers niet van de ene op de andere dag structureel hun achterstand verliezen. De druk van de op hen afkomende maatschappelijke en bestuurlijke dynamiek zal blijven bestaan. Een meerjarige inzet zal bestaan uit wisselende en eindige projecten."*¹³

Een ander, belangrijk aspect van deze meervoudige doelstelling wordt gevormd door het feit dat deze ook een meervoudige verantwoordingsrelatie met zich meebrengt. Deze impliceert dat geen der relevante actoren (de gebruiker, de leiding van de instelling, de samenwerkingspartners, beroepsgenoten) een exclusief recht heeft op het aansturen van de werker. Het vak kan slechts gedijen in een dialoog tussen de betrokkenen waarbij de diverse belangen tegen elkaar afgewogen worden.¹⁴

Samenvattend kan worden gesteld dat opbouwwerk streeft naar de verbetering van de maatschappelijke positie van groepen die over weinig hulpbronnen beschikken, en bijdraagt aan een democratischer samenleving waar meer waarde wordt gehecht aan duurzame omgang met natuurlijke hulpbronnen, menselijke gelijkwaardigheid, rechtvaardiger verdelingen en solidariteit. De missie van opbouwwerk is driedelig; elk opbouwwerkproces

- brengt probleemoplossing voor de doelgroep dichterbij
- bewerkstelligt een duurzame invloedsvergroting voor de doelgroep

- bevordert sociale leerprocessen, met name emancipatie.

Volgens Boutellier en Boonstra is de rol van het opbouwwerk beperkt ten opzichte van andere, vaak zeer grote spelers op het veld. Tegelijkertijd brengt het opbouwwerk door zijn ongebondenheid en gerichtheid op het belang van burgers een uniek perspectief in. Het opbouwwerk vervult in de complexe netwerksamenleving de rol van connector:

- het overziet het veld van partijen en arrangementen (sturingsrol);
- bemiddelt tussen verschillende bevolkingsgroepen (verbindingsrol);
- spreekt burgers aan (activeringsrol).

De opbouwwerker:

- beweegt zich tussen 'er zijn' voor burgers en bewoners en 'het plegen van interventies' als het erop aankomt;
- opereert vanuit een overzicht van gehele veld;
- werkt aan civiele activering, maar houdt daarbij ook oog voor de beschermende functies van de overheid;
- geeft stem aan degenen die niet toe zijn aan participatie;
- activeert hen die wel in staat zijn om mee te doen;
- overlegt met professionals over de meest geëigende aanpak van sociale problemen;
- deinst niet terug voor samenwerking met (overheids)instanties en zwerft daarbij over het gehele veld;
- heeft een nauwe relatie met burgers, vaak één van vertrouwen maar niet per definitie;
- dient voldoende afstand te hebben om interventies uit te voeren of te ondersteunen;
- is bij voorkeur niet verbonden aan institutionele partijen, anders dan gemeente of welzijnsorganisaties.¹⁵

Wat in het rijtje van Boutellier en Boonstra ontbreekt, is de taak die de opbouwwerker vervult ten aanzien van (overheids)instanties en organisaties. In de doelstellingen die de

opbouwwerker nastreeft is 'invloedvergroting' uitdrukkelijk opgenomen. Ook het doel om 'leermogelijkheden voor participanten' te creëren, dit betreft overigens alle stakeholders in een opbouwwerkproces en niet alleen de doelgroep, vormt een van de vier doelstellingen. Sterker nog, het is zelfs onderdeel van de driedelige missie van de opbouwwerker om 'duurzame invloedvergroting voor de doelgroep' te bewerkstelligen en 'sociale leerprocessen' te bevorderen. (zie boven) Om aan dergelijke doelstellingen te kunnen voldoen, kan het niet zo zijn dat de opbouwwerker zijn agogische blik alleen op de doelgroep richt. Ook de samenwerkingspartners ontkomen niet aan zijn agogische inzet. Daar waar er zich ten gevolge van deze procesarbeid problemen voordoen in de relatie tussen opbouwwerker en samenwerkingspartner/opdrachtgever, komen deze veelal voort uit het niet erkennen of op de hoogte zijn van deze professionele (deel)doelstelling van de opbouwwerker. Het feit dat de opbouwwerker zich vereenzelvigd met het algemeen belang, werkt verdere risico's op onbegrip in de hand. Onze conclusie is dat het gedachtegoed van Boutellier en Boonstra een goed fundament vormt voor een nieuw profiel samenlevingsopbouw, waarbij we willen toevoegen dat bij de relatieverbetering tussen burgers en instanties of overheden de gedrags- en beleidsbeïnvloeding van meerdere partijen tot het takenpakket van opbouwwerk gerekend kan worden. De opbouwwerker geeft hier vorm aan vanuit het bewonersperspectief.

Het competentieprofiel

De komst van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de grote aandacht voor integrale wijkontwikkeling maken dat het opbouwwerk opnieuw in de belangstelling staat. Het beroep vormt de verbindende schakel zowel mét als tússeen bewoners en bewonersgroepen, tussen bewoners en professionele organisaties en overheden, en vaak tussen de vele professionals die vanuit

verschillende organisaties in de wijken en dorpen werken aan samenlevingsopbouw. De opbouwwerker is al lang niet meer de enige die zich inspant voor samenlevingsopbouw. Op het lokale niveau van wijken en buurten – en vooral in gebieden waar veel burgers in een zwakke positie verkeren – zijn professionals van woningcorporaties, (deel)gemeenten, politie, onderwijs, arbeidsvoorziening, zorg, gezondheidszorg, bedrijfsleven en andere sectoren actief om het leefklimaat, het voorzieningenniveau en de sociale samenhang te versterken. Het opbouwwerk is een van de vele actoren geworden en daarmee zijn de rol en de positie van het opbouwwerk veranderd. De eenzame fietser is in druk verkeer beland. De hernieuwde aandacht voor het opbouwwerk vraagt ook daarom om een nieuw competentieprofiel.

In dit competentieprofiel staat uitgebreid omschreven welke taken opbouwwerkers uitvoeren, in welke spanningsvelden zij opereren en wat hun competenties zijn. Om het vak goed te begrijpen zijn we teruggeslagen naar de ontstaansgeschiedenis en hebben we de opeenvolgende veranderingen in beeld gebracht. Nieuw in dit profiel is de veranderde positionering van het opbouwwerk tussen vele andere actoren in het werkgebied. We konden putten uit de competenties die opbouwwerkers zich door de jaren eigen maakten en hebben deze op eigentijdse wijze verwoord. We hebben hierbij de intentie om het opbouwwerk voor het komende decennium of misschien voor nog langere tijd neer te zetten. Het competentieprofiel is bedoeld om met het beroepsonderwijs het gesprek aan te gaan over de noodzaak van goed opgeleide opbouwwerkers. Ook zal het worden gebruikt als standaard om de professionaliteit van het huidige opbouwwerk op peil te brengen en te houden. Het profiel werd gefinancierd als activiteit van Vernieuwend Welzijn, een van de projecten van het programma Beter in Meedoen van het ministerie van VWS. MOVISIE Beroepsontwikkeling heeft de voorafgaande studies verricht, de opbouwwerkers en hun managers geïnterviewd en dit competentieprofiel ontwikkeld – mede dankzij de vereende krachten van de beroepsgroep zelf, de beroepsvereniging BON, de brancheorganisatie Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening van de MOgroep, de vakbonden ABVAKABO en FNV en de Vereniging van Directeuren van Welzijnsorganisaties Verdiwel. Deskundigen

uit het hoger beroepsonderwijs, onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut en enkele partners met wie het opbouwwerk veel te maken heeft zoals wijkmanagers van gemeenten en woningcorporaties, hebben deelgenomen in de projectgroep of hebben meegelezen en waardevolle kanttekeningen gemaakt.

De branche Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening van de MOgroep en de vakbond ABVAKABO FNV hebben als sociale partners dit competentieprofiel gelegitimeerd in september 2010. Eerder hebben de beroepsvereniging BON en de Vereniging Directeuren Welzijnsorganisaties ermee ingestemd. Dat betekent dat dit profiel gehanteerd wordt als standaard voor de competenties van de opbouwwerkers die in deze branche werkzaam zijn. Wij zullen op basis van dit profiel met het beroepsonderwijs het overleg aangaan over de vraag of zij startbekwame opbouwwerkers kunnen opleiden. Ook zullen de verschillende partijen in de branche initiatieven ontwikkelen om ervoor te zorgen dat de huidige beroepsgroep opbouwwerkers aan dit competentieprofiel kan voldoen. Een aantal competenties uit dit profiel kan ook bruikbaar zijn voor partnerorganisaties die actief zijn in de samenlevingsopbouw. Te denken valt aan wijkmanagers van gemeenten en corporaties, politie, onderwijs, arbeidsvoorziening, zorg, gezondheidszorg. Wij zullen dit competentieprofiel bij hen onder de aandacht brengen; zij kunnen hiervan desgewenst gebruikmaken.

Het profiel is begin november beschikbaar als boekje. Omstreeks die tijd zal het ook digitaal beschikbaar zijn.

Noten

1. Boer, p.166
2. Boutellier en Boonstra, pp. 23-31
3. Ibidem, pp. 19-21
4. Ibidem, p. 54
5. Nota nadere beleidsbepaling, p. 16-17
6. Dozy, p.
7. Ibidem, p.
8. Van der Voorn, p. 22
9. Van Vliet en Boonstra, p. 12
10. Professioneel opbouwwerk, p. 12
11. Van der Voorn, p. 6
12. Professioneel opbouwwerk, p. 12
13. Ibidem, p. 15
14. Ibidem, p. 18-19
15. Boutellier en Boonstra, pp. 38-39 en 54

Bronnen

- Boer, J., Maatschappelijk opbouwwerk: verkenningen op het gebied van 'Community Organization' in Nederlandse verhoudingen, Arnhem 1960.
- Borg, A. van der, Hagen, M., Foto opbouwwerk Rotterdam. Eindrapportage. BSSR, Rotterdam 2007.
- Borg, A. van der, Kwaliteitsverbeteringen voor het opbouwwerk, Rotterdam 2007.
- Boutellier, H., Boonstra, N. Van presentie tot correctie. Een nieuw perspectief op samenlevingsopbouw. Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2009
- Broekman, Harry, Handboek Opbouwwerk. Methoden, technieken en terreinen. Dr Gradus Hendriksstichting, Den Haag 1998.
- Dozy, M. Het is altijd het beroep van de toekomst geweest. De beroepsontwikkeling van het opbouwwerk. Walburg Pers, Zutphen 2008.
- Leur, Wil van de, Zeeuws meisje. Opbouwwerk als houdbaar margarinemer, in: MO/Samenlevingsopbouw, nr. 204 maart 2005.
- Meijer, R., Omgevingsanalyse en opgaven voor de BON, 22-2-2006, LCO Den Haag.
- Nota nadere beleidsbepaling inzake de samenlevingsopbouw. Richting en prioriteiten in de komende jaren. Tweede Kamer, zitting 1974-1975, 13555, nrs. 1-2
- Opbouwwerk 2000: Beeld en perspectief, H. Broekman, M.C. Dozy, J.W. Duyvendak en T. van der Pennen (eds.), Dr Gradus Hendriksstichting, Den Haag 2000.
- Opbouwwerk in essentie (bevattende: Statuut Opbouwwerk, Competentieprofiel opbouwwerk, Condities voor opbouwwerk), LCO, Den Haag 2006
- Professioneel opbouwwerk; beroepsprofiel, kwalificaties, beroepscode, kwaliteitszorg. H. Broekman (ed.). Dr. Gradus Hendriksstichting, Den Haag 1994.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009). De wijk nemen een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties, en overheid. SWP (RMO), Amsterdam. Tienen, A.J.M. van en W.A.C. Zwanikken (1969).
- Opbouwwerk als een sociaalagogische methode. Van Loghuh Slaterus, Deventer
- Vele takken, één stam. Kader voor de hogere sociaalagogische opleidingen. Sectorraad Hoger Sociaal Aagogisch Onderwijs. SWP, Amsterdam 2008
- Vlaar, P., Hattum, M. van, Dam, C. van, Broeken, R., Klaar voor de toekomst. Een nieuwe beroepenstructuur voor de branches welzijn en maatschappelijke dienstverlening, gehandicaptenzorg, jeugdzorg en kinderopvang. NIZW Utrecht, 2006.
- Vliet, K. van, Nieuwe eisen aan sociale professionals, WMO Essay 1. Verwey Jonker Instituut, Utrecht 2009.
- Vliet, Katja van, Nanne Boonstra (2008). Professionalisering Opbouwwerk Rotterdam. Voorstellen voor kwaliteitsverbetering. Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.
- Vliet, K. van, Duyvendak, J. W., Boonstra, N., Plemper, E., Toekomstverkenning ten behoeve van een beroepenstructuur in zorg en welzijn, Verwey Jonker Instituut, Utrecht 2004.
- Voorn, R. van der, Uit de schaduw van de ander. Naar een professionele identiteitsvorming van het opbouwwerk. Essay, UU, 2009.
- Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid (2005). Vertrouwen in de buurt. AUP (WRR, 72), Amsterdam.
- Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid (2006). De verzorgingsstaat herwogen; over verzorgen, verzekeren, verheffen en verbinden.. AUP (WRR, 76), Amsterdam.

Competente

De schroom van sommige sociale professionals voor het overbruggen van dilemma's in etnisch gemengde groepen, laat zien hoe belangrijk het is hen zodanig op te leiden dat zij die rol zowel durven als kunnen oppakken. Maaike Jongepier pleit voor meer nadruk op 'bruggenbouwersvaardigheden' en gaat in op de vraag in welke mate gemengde buurtteams bijdragen aan positieve contacten tussen buurtbewoners, en op de rol van sociale professionals als mogelijke bruggenbouwers.

In het voorjaar van 2010 onderzochten de sociaal-wetenschappelijk onderzoekers Dennis van den Berg en Lisa Freiburg in hoeverre de campagne EigenWijze buurten.nl van WijkAlliantie bijdraagt aan positieve contacten tussen buurtbewoners in interetnisch gemengde wijken¹ EigenWijzebuurten.nl is een landelijke campagne die buurtteams stimuleert om actie te ondernemen in de buurt. Doel is om de buurt uiteindelijk leefbaarder te maken en de wij-zij kloof te verkleinen. EigenWijzebuurten.nl ondersteunt dit met een bijdrage van vijfhonderd euro per team per jaar. Voorwaarde is dat de teams minimaal twee keer per jaar een buurtactiviteit organiseren. De bewoners hebben de vrije

hand in de invulling van hun activiteiten. WijkAlliantie gelooft namelijk dat de kloof tussen leefstijlen en culturen alleen kan worden overbrugd als wordt ingespeeld op het zelforganiserend vermogen van burgers. Van de 101 buurtteams die door Van den Berg en Freiburg zijn benaderd met een digitale enquête hebben er 46 een volledig ingevulde vragenlijst teruggestuurd. Naast de interviews hielden de onderzoekers ook twaalf diepte-interviews met de buurtcoördinatoren (de trekkers van de buurtteams).

Lichte contacten

Een analyse van de onderzoeksresultaten leidt tot een aantal interessante uitkomsten. Zo komt bij de deelnemers van de buurt-

teams duidelijk de voorkeur voor 'lichte' contacten naar voren. Bewoners benadrukken dat ze het prettig vinden om elkaar te ontmoeten bij een gezamenlijke activiteit en elkaar oppervlakkig te leren kennen. Verschillende bewoners geven aan juist geen behoefte te hebben aan zwaardere vormen van contact. Opvallend is dat door veel geïnterviewden wordt benadrukt hoe belangrijk het groeten en elkaar bij de naam kennen is voor hun gevoel van betrokkenheid bij de buurt. 'Die buurtfeesten zorgen ervoor dat mensen zien wie er in de buurt woont.' 'Ze zien dat je het met elkaar leuk kunt hebben.' Een andere geïnterviewde bewoonster zegt; 'Eerst was het die Turkse vrouw en nu noemen ze haar bij haar voor-

bruggenbouwers gezocht...

naam.' Of: 'ook met mensen waar je eerst last van had, die spreek je nu makkelijker aan. Van te voren denk je, die mensen zullen wel niet deugen, als hun zoon al zo asociaal is, maar die ouders weten helemaal niet wat hun zoon uitspookt. Tot de zomer hadden wij veel overlast van hem, alleen ik kon die vader nooit aanspreken en die moeder spreekt geen woord Nederlands, dus ja, daar kan ik niks mee. Het is nu helemaal over, die zoon die groet zelfs.' Een bewoner zegt dat als gevolg van de activiteiten van de buurtteams het gemoedelijker is geworden in de buurt: 'Het is ook vreemd als je in dezelfde straat woont en elkaar niet groet. Het is maar een klein verschil, maar wel een heel belangrijk verschil dat we elkaar nu wel groeten.'

Eten als katalysator

Eten blijkt een katalysator voor succesvolle ontmoetingen. Het onderzoek toont aan dat ontmoetingen die georganiseerd worden via het delen van maaltijden tijdens een buurtfeest positieve effecten hebben. Een buurtbewoner: 'ik denk zelf dat het probleem vaak samen hangt met andere culturen in je wijk, je weet er vaak te weinig van en je doet er te weinig mee. Pas als je dingen samen doet, zoals de Iftar maaltijd, leer je ook gebruiken kennen en dan leer je de mensen kennen. Daar begint het mee, denk ik. Vaak als je de cultuur niet kent, dan krijg je vooroordelen en misverstanden.' Doordat mensen elkaar op de activiteiten leren kennen ontstaat er een vorm van bekendheid met elkaar en verandert de beeldvorming over elkaar. Illustratief is ook het volgende citaat van een buurtbewoner: 'Ik heb met die burendag voor het eerst die mensen uit Iran hierheen gehaald. Vader, moeder en een klein baby'tje, die hebben hier gezeten. Nou, ze hebben het zo naar hun zin gehad. Hij bracht nog een doos chocolaatjes mee, nou dan kan je al zien, uit een ander land, maar hij komt toch met een doos chocolaatjes.' De ontspannen sfeer van eten, drinken en spelen biedt ruimte voor toenadering. Eten lijkt hiermee de brug te zijn voor het ontstaan van een eerste vorm van verbinding, hoe licht deze ook lijkt. Interessant is

het gegeven dat projectactiviteiten gericht op eten niet altijd serieus worden genomen. In de Nederlandse, sterk taakgerichte cultuur, is aandacht voor de relatie via eten als een serieus middel om verbinding te creëren, nog geen gemeengoed. Ondanks dat er voldoende bewijzen bestaan voor de verbindende rol waar gezamenlijke maaltijden aanleiding toe kunnen geven. Een projectleider vertelde eens dat zijn project door de subsidiegever was stopgezet omdat er te weinig projectactiviteiten waren uitgevoerd. Wat bleek, al het geld was opgegaan aan gezamenlijke maaltijden die gebruikt waren om elkaar beter te leren kennen en verbinding tussen de leden te creëren. Hoewel dat jongerenteam als een van de meest hechte groepen werd beschouwd, beoordeelde de subsidiegever dit integratieproject als zijnde mislukt.

Vertrouwen schenken

Vaak is voor een buurtactiviteit ook goedkeuring nodig van de gemeente. Er blijkt nog een wereld te winnen in het contact tussen deelnemers van de buurtteams en de gemeente. Uit de interviews komt naar voren dat veel buurtbewoners moeilijk om kunnen gaan met bureaucratie, er weinig van snappen en zich in een aantal gevallen sterk tegengewerkt voelen. Een bewoner: 'je staat als burger toch machteloos op het moment dat een gemeenteambtenaar het niet wil.' Of 'wij werden niet echt serieus genomen. Wij kregen niets voor elkaar.' Natuurlijk geven deze uitspraken slechts een eenzijdige kijk op dit probleem, echter de indruk bestaat dat op het terrein van de verbinding tussen burger en gemeente het goed zou zijn als de buurtteams wordt geleerd hoe ze het beste kunnen opereren met de gemeente. Terwijl het voor gemeentebtenaren goed zou zijn zich meer te verdiepen in de behoeften van de burger. Een sociale professional, een bruggenbouwer, die in staat is de burger te coachen in de wijze waarop deze het beste met de bureaucratie kan omgaan, lijkt niet overbodig. Onderzocht zou moeten worden op welke manier de buurtcoördinator die rol zou kunnen vervullen. Van de andere kant

zou er bij de gemeente aandacht moeten komen voor meer toegankelijkheid naar de burger.

Veel waardering is er voor de organisatie WijkAlliantie, die laat zien vertrouwen te hebben in de buurtteams door hen, zonder dat ze aan allerlei criteria moeten voldoen, een bedrag te geven. Achteraf hoeven ze pas verantwoording af te leggen. Een bewoner geeft aan: 'Die vertrouwen vind ik heel belangrijk. Daarom blijf ik ook trouw voor WijkAlliantie. Dit is een duwtje voor je rug.' Of een andere geïnterviewde: 'Ze (het team van WijkAlliantie) zeggen dat is goed dat je dat gaat doen. En dan geven ze je het vertrouwen en dat vertrouwen kun je niet misbruik van maken. Door die trouw draag jij twee keer zoveel bij, want die vertrouwen wil je niet kwijt...' Het geven van vertrouwen lijkt hiermee stimulerend te werken en burgers te motiveren om ook echt de stap te zetten. Negatieve ervaringen met de gemeentelijke bureaucratie lijken juist een demotiverend effect te hebben op het eigen initiatief.

Praten over integratie is taboe

Uiteindelijk heeft de campagne EigenWIJzebuurten.nl als doel het versterken van de sociale cohesie via het stimuleren van intercultureel contact². Van den Berg en Freiburg vragen in de interviews daarom ook expliciet naar de invloed van cultuurverschillen tussen burgers op de samenwerking in de teams. De onderzoekers constateren dat bij de geïnterviewden een schroom bestaat om vrijuit te spreken over de invloed van cultuurverschillen op de teams. In een aantal gevallen weigerden mensen zelfs hun mening over dit onderwerp te geven. 'Het beeld wat ik heb ga ik niet hardop zeggen omdat ik die mensen niet wil generaliseren.' Of er kwamen antwoorden als: 'Ik wil niet zeggen dat je ze allemaal over één kam kan scheren, dat mag niet, dat kan niet, maar ...' Of: 'ze zijn natuurlijk niet allemaal zo ...' Ook de onderzoekers blijken tot hun eigen verbazing moeite te hebben het thema aan te snijden. Beide onderzoekers vragen zich terecht af in hoeverre het mogelijk is om intercultureel

contact als doelstelling te hebben als het praten over cultuurverschillen nauwelijks mogelijk is. In het rapport wordt een aantal geïnterviewden geciteerd die opereren dat de angst om beschuldigd te worden van discriminatie bij veel mensen groot is. Veel mensen kiezen er dan maar voor om het onderwerp te mijden, terwijl ze ondertussen wel last hebben van elkaar. Een allochtone bewoonster geeft aan dat juist omdat zij allochtoon is, het voor haar makkelijker is om over cultuurverschillen te praten. Naast interetnische verschillen, blijken ook de verschillende leefstijlen nogal eens voor onbegrip te zorgen.

Interessant voor beleid

De onderzoeksresultaten tonen aan dat buurt coördinatoren hun rol nog beter zouden kunnen uitvoeren als ze zouden beschikken over zogenaamde 'bruggenbouwers vaardigheden'. Bruggenbouwers zouden bewust een meer coachende rol kunnen innemen en burgers helpen om te gaan met cultuur verschillen. Hiertoe dienen ze te beschikken over culturele sensitiviteit, met een gave om te luisteren en te analyseren welke behoeften en belangen leven bij burgers. Dilemma's die zorgen voor ver-

warring tussen bewoners moeten herkend worden en het vermogen om samen met burgers te komen tot een goede afstemming is essentieel

De constatering dat er meer behoefte is aan cultureel sensitieve bruggenbouwers is niet nieuw. Ook in de afsluitende evaluatie van Ruimte voor Contact (2010), een driejarig programma van het ministerie van VROM WWI met als thema 'het tot stand brengen van interetnische verbindingen', komt men tot de conclusie dat behoefte is aan bruggenbouwers met de kwaliteiten om burgers te leren op elkaar af te stemmen. EigenWijzebuurten.nl neemt zich voor om aan de bruggenbouwers kwaliteiten van hun buurtcoördinatoren te gaan werken. Wellicht een interessante suggestie voor VROM WWI als vervolghema voor Ruimte voor Contact?

Behalve een focus op het nadrukkelijker aanbieden van 'bruggenbouwer' competenties aan sociale professionals, zijn er uit dit onderzoek nog een aantal interessante aanknopingspunten voor beleid te halen: de positieve impact van lichte contacten biedt nieuwe perspectieven als ook de constatering dat voor verbinding de focus moet liggen op wederkerigheid, dus zowel op de

autochtoon als de allochtoon. Om samen te kunnen leven en samen te kunnen werken moeten beiden leren omgaan met verschillen en onzekerheden.

De auteur Maaike Woongebied is werkzaam als senior adviseur bij Tornak maatschappelijke regie, onderdeel van de Tornakgroep, daarnaast is zij lector Cultural Dynamics aan Hogeschool TIO. Tenslotte werkt zij aan een proefschrift over de rol van sociale professionals in etnisch gemengde teams. De focus ligt op de ontwikkeling van een methodiek voor sociale professionals om te leren 'bruggenbouwen'. Op verzoek van WijkAlliantie begeleidde zij de in het artikel genoemde onderzoekers bij de evaluatie. Voor reacties op dit artikel kunt u contact opnemen met de auteur: maaike.jongepier@tornakgroep.nl

1) "Tussen blinde paarden en bij elkaar op de koffie, een evaluatie van EigenWijzebuurten.nl, in opdracht van WijkAlliantie, Berg, D. van den, Freiburg, L. (2010)

2) Plan van Aanpak EigenWijzebuurten.nl, 2007 <

In memoriam Frans Kusters

In augustus bereikte me het overlijdensbericht van Frans Kusters. Het kwam toch nog als een verassing, ofschoon ik wist dat hij al anderhalf jaar ernstig ziek was. Frans leed aan longkanker en dat is een terminale aandoening, maar hijzelf en zijn naasten hadden toch goede hoop dat hij nog iets langer had kunnen leven. Dat zat er dus niet in, zoals nu is gebleken. Frans is 54 jaar geworden.

Als opbouwwerker kreeg Frans een 'landelijk gezicht' als trouwe bezoeker van de Vakconferentie Opbouwwerk, ieder jaar in november (vanaf 1995). Ook toonde hij zich landelijk actief als directeur van het Buurtbeheerbedrijf eSBeeWee in de wijk Wittevrouwenveld te Maastricht. Het Buurtbeheerbedrijf-concept is afkomstig uit Frankrijk (Régies de Quartiers) en door de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) in Nederland geïntroduceerd. In Maastricht waren er snel in vijf wijken buurtbeheerbedrijven, waaronder dat van Frans. Toen de SEV aanstalten maakte het fenomeen buurtbeheerbedrijf landelijk uit te rollen was er behoefte aan een landelijk bestuur van de op te richten vereniging. Die vereniging kwam er pas later en de oprichting ervan werd begeleid door het LCO, door Wil van de Leur en ondergetekende. Frans werd al snel bestuurslid en toonde zich zeer actief. Deze vereniging wisselde ook uit met verenigingen in Frankrijk en Wallonië. In het kader van deze uitwisseling ontstond ook een Europese vereniging (Association Européenne de Régies de Quartiers). Frans bezocht gedurende een aantal jaren trouw de bestuursvergaderingen van deze AERdQ. In Nederland heeft het bestuur er ook een flinke tijd aan getrokken, maar de 'couleur locale' van al deze buurtbeheerbedrijven in hun diverse, eigen gemeentelijke contexten zorgde ervoor dat de vereniging nooit echt tot bloei is gekomen.

Na acht jaar directeurschap van eSBeeWee keerde Frans weer terug naar Trajekt om het ambacht van opbouwwerker opnieuw op te pakken. Hij werd er hoofd Opbouwwerk en sleepte ieder jaar zijn hele team mee naar de Vakconferentie. Ook was hij actief betrokken bij het wel en wee van de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland (BON). Binnen Trajekt kreeg hij voor elkaar dat zijn hele team lid kon worden van de BON en de contacten met het landelijke werden gefaciliteerd door de instelling. Kort voordat zijn ziekte zich openbaarde was hij ook nog enige tijd voorzitter van de BON. Samenwerken met Frans was zeer plezierig. Hij combineerde een groot sociaal gevoel met een zeer adequate methodische inzet. De nabestaanden formuleren het zelf het best in hun dankbrief aan de grote bezoekersschare, die met hen de afscheidsplechtigheid van Frans hebben meebeleefd: *"De kracht van Frans was mensen te overtuigen, te accepteren, te waarderen en daar zelf geen problemen of werk mee uit de weg te gaan."* Na zijn periode als directeur van eSBeeWee werkte Frans ook aan menig artikel in MO/ Samenlevingsopbouw mee over verschillende projecten die bij Trajekt werden uitgevoerd. Eén van deze projecten staat mij nog levendig voor de geest. Op 10 december 2005 organiseerde Frans in Maastricht de Dag van de Buurtkrant in het nieuwe trefcentrum, waar hij zolang voor had geijverd, in de wijk Wittevrouwenveld. Het was een

lokale editie van het LCO-project Panel toetsing buurt-, wijk- en dorpskranten dat een landelijk bereik had. Tijdens die dag viel mij op hoe goed de contacten waren tussen de wijkverenigingen en het lokale bestuur. En ook hoe goed Frans zich als opbouwwerker van zijn taak weet. Het was overduidelijk dat hij er volkomen in geslaagd was om zijn enthousiasme over te brengen richting de verschillende (groepen) aanwezigen. Hij had een prettige, geanimeerde sfeer geschapen. De dag was een succes. Tijdens de afscheidsplechtigheid werd voor zijn nabestaanden ook meer dan duidelijk, hoezeer hij als opbouwwerker gewaardeerd werd. Zij schreven: *"Wij beseffen nu hoe belangrijk en gewaardeerd Frans was in de gemeenschap en dat hij een publiek bezit was van ons allemaal. Wij zijn daar zeer trots op en dankbaar voor."* Frans was een uitstekende vakgenoot, die ook door zijn (landelijke) collega's zeer gemist zal worden.

De laatste keer dat ik Frans heb gesproken is ongeveer een jaar geleden, tijdens mijn bezoek aan hem en zijn vrouw, Carin. Ondanks zijn ziekte stelden zij samen alles in het werk om de tijd zo aangenaam mogelijk door te brengen. Aan dat bezoek heb ik altijd een warm gevoel overgehouden.

Fenny Gerrits, MOVISIE

<

Welzijn *nieuwe*

De overheid trekt zich steeds meer terug en vraagt meer eigen verantwoordelijkheid van de burger. In haar advies *De verzorgingsstaat herwogen* concludeert de WRR echter dat er voor diezelfde overheid nog een taak ligt op het gebied van het 'verheffen' en het 'verbinden' van mensen. Vier betrokkenen in Leeuwarden gingen met elkaar in gesprek over het ontwikkelen van een nieuwe manier van werken, integraal en wijk- en cliëntgericht.

De gemeente Leeuwarden werkt intensief samen met welzijnsinstellingen in het kader van 'welzijn nieuwe stijl'. Onlangs werden de contouren van het nieuwe beleid neergelegd in een boekje met als titel 'Amaryllis; welzijn nieuwe stijl in Fryslân'. Het was het voorlopige resultaat van een overlegproces met alle betrokken actoren, dat de naam Amaryllis kreeg.

In het boekje wordt aangegeven dat er sprake is van een paradigmaverschuiving: 'Het leven is omgeven met risico's en onzekerheden. Het liefst willen we die vermijden, verzekeren, afschuiven of, wanneer ons toch iets overkomt, verhalen. Tot voor kort dekde de Nederlandse verzorgingsstaat veel onvoorspelbare zaken af. Vandaag de dag moet men een eigen bijdrage leveren en zelf verantwoordelijkheid nemen voor de keuzes die men maakt en de risico's die men neemt. De overheid heeft zich op het terrein van verzekeren en verzorgen deels teruggetrokken, zoals ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) beschrijft in haar advies *De verzorgingsstaat herwogen* (2007). In hetzelfde advies concludeert de WRR dat er voor de overheid nog een taak ligt op het gebied van het 'verheffen' en 'verbinden' van mensen; de twee andere, niet minder belangrijke functies van de verzorgingsstaat.'

Over deze nieuwe aanpak praten we met **Oebele Herder** en **Roel Luiten**, respectievelijk manager Wmo en senior beleids-

adviseur welzijn gemeente Leeuwarden, **Fetje Nolles**, manager opbouwwerk bij Welzijn Leeuwarden en **Nanne de Jong**, coördinator Fries Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden.

In navolging van de WRR beperkt de gemeente Leeuwarden zich tot 'verheffen' en 'verbinden'. Waar richt het beleid zich concreet op en welke doelen worden daarbij gesteld?

Oebele Herder: "Het doel van het gemeentelijk beleid is kort gezegd de sociale en fysieke leefomgeving van mensen verbeteren en hen minder afhankelijk maken. Ondersteuning die mensen eventueel nodig hebben, moet dan vooral via hun sociale netwerk of eventueel met vrijwilligers worden geleverd. Pas in laatste instantie worden professionals. Wij vinden dat die benadering beter is voor de burger. Het is bovendien goedkoper. We zullen daarbij maatwerk moeten leveren en moeten accepteren dat er verschillen zijn tussen mensen. Zo moeten we onder meer differentiëren naar de aanwezigheid van een sociaal netwerk bij een individuele burger. We realiseren ons dat veel burgers buiten de boot vallen, onder andere vanwege de inrichting van de vele regelingen. Het gaat dan niet om een statische groep. Mensen kunnen tijdelijk of langduriger afhankelijk worden. Maar we hebben het ook over de 10 tot 20 procent die tot de meest kwetsbare groep behoren. Zij zullen niet of weinig redzaam blijven.

Toch zullen we ze niet blijven pampieren. We gaan er op af met interdisciplinaire wijkteams en we proberen het maximale er uit te halen."

Roel Luiten: "We beschouwen burgers niet langer als 'klant', als consument van onze diensten. We beschouwen de burger als 'medeproducent van welzijn'. We zien de burger dus als actieve deelnemer. Dat tekent een geheel andere verhouding. We richten ons met het beleid dus niet meer zo op trends maar juist meer op basisbewegingen in de samenleving en op resultaten op langere termijn. Resultaten die beklijven, als het ware. We stellen de burger daarbij centraal. Empowerment is dan een sleutelbegrip. De professional is vooral ondersteuner van dat proces en voorwaardenschepper. En dat beperkt zich niet tot individuele professionals, dat vraagt om inzet van teams met verschillende disciplines."

Oebele Herder: "Resultaat kun je dan ook heel anders definiëren als tot voor kort. Bijvoorbeeld als het tot stand brengen van een ondersteuningsstructuur voor individuele of groepen burgers. Maar ook een groter aandeel van vrijwilligers in die ondersteuningsstructuur."

Nanne de Jong: "Er wordt dan wel gedifferentieerd naar de behoefte onder burgers en zelfs naar de behoefte in verschillende wijken. Maar vergis je niet in het probleem

Stijl in Ljouwert

Overlegteam moet toegroeien naar werkteam

van het veronderstelde oplossend vermogen van burgers die als meer zelfredzaam worden beschouwd en die in de 'betere wijken' wonen. Je ziet dat de aandacht, ook die van het welzijnswerk, vaak in de eerste plaats gaat naar de kwetsbare groepen en wijken. Maar onze ervaring is dat veel burgers als ze worden geconfronteerd met een nieuwe situatie of ernstige bezuinigingen, het vaak ook niet redden. Wat ons altijd weer opvalt, is dat er sprake is van veel informele arrangementen in dat deel van de bevolking. De aanname dat deze mensen zelf het initiatief nemen en om hulp vragen als dat nodig is, klopt gewoon niet. Het is vaak de omgeving, familie of burens, die een signalerende functie heeft."

Fetje Nolles: "Dat betekent dat je veel moet inzetten op preventie, ook in de zogenaamde redzame wijken. Daar zie je hoe belangrijk het is om de signalering op orde te houden. Vaak wordt gezegd, we zien een probleem en dan zetten we het opbouwwerk in. Die lossen dat probleem wel even op. Maar dat heeft weinig met opbouwwerk te maken. Het opbouwwerk begeeft zich in de haarvaten van de samenleving. Daar moet je dus aanwezig blijven. Je kunt dan tijdig signaleren en interventies plegen voordat het uit de hand is gelopen."

Oebele Herder: "Ook hier moet je weer dynamisch te werk gaan en maatwerk leveren. We kunnen bijvoorbeeld besluiten om 55 procent van het welzijnswerk in te zetten

in de problematische wijken en de andere 45 procent in de overige wijken. Maar daar moet je wel goede analyses op loslaten en die ook steeds weer blijven herijken. Want je kunt de inzet in de goede wijken niet missen, wel kun je er minder doen. Het betekent ook dat je de mensen met zware problemen of mensen die overlust veroorzaken, blijft volgen als ze uit een wijk vertrekken. Die laat je niet los."

Fetje Nolles: "Dat betekent ook dat je je analyse niet alleen op wijkniveau maakt, maar ook naar specifieke kleinere gebieden kijkt in zo'n wijk, of naar straten waar mensen wonen waar het niet zo goed mee gaat. Op wijkniveau zou je dat missen, terwijl gericht inzetten op die mensen wel belangrijk is."

In het nieuwe collegeprogramma wordt gesproken over meer vertrouwen en minder medewerkers. Volgens Dietske Bouma, directeur welzijn van de gemeente, is dat niet alleen bedoeld om een verbeterslag te maken, maar ook om structureel vijf ton in vier jaar te besparen. Kun je stellen dat dit een voorbeeld is van 'slim bezuinigen'? Beter beleid en beter werk voor minder geld?

Oebele Herder: "Het idee is inderdaad dat als je een dubbeltje investeert in welzijn, je een kwartje kunt besparen in de AWBZ. We zien dat steeds meer onderdelen van de AWBZ op het bordje van de gemeenten komen. Dat is nu al zo en dat zal alleen maar meer

worden. We denken als gemeente dat we met deze benadering een hoop van die meerkosten zullen kunnen opvangen."

Krijg je wel de tijd van de politiek om te investeren in welzijn of gaat men toch voor het inboeken van een snelle en kale bezuiniging?

Oebele Herder: "Dat wordt inderdaad spannend. Die bezuiniging van vijf ton, zeg maar, staat al wel ingeboekt voor de komende twee jaar. En dan gaat het ook nog om een ingeboekte bezuiniging van 1,2 miljoen in de maatschappelijke opvang. Je zit dus al in zwaar weer."

Fetje Nolles: "Er is dus geen geld voor de invoering van nieuw beleid."

Oebele Herder: "Maar er is wel 3,5 ton frictiegeld en dat zou je wel op die manier kunnen inzetten."

Fetje Nolles: "Maar de bezuiniging betekent wel dat je afscheid moet nemen van medewerkers en dat kost geld, zoals wachtgeld en dergelijke. Dat betekent dat er nauwelijks geld overblijft om medewerkers fatsoenlijk te scholen."

Oebele Herder: "We gaan kijken of we nog wat slimme dingen kunnen bedenken. En ik heb ook wel wat in mijn hoofd, maar dat ga ik nu niet zeggen."

Dit probleem blijft dus nog op tafel liggen?

Roel Luiten: "Inderdaad, maar het is ook een kwestie van kijken hoe je reguliere middelen kunt inzetten om een andere weg in te slaan. Dus slim kijken hoe je dat slim kunt doen. Maar de teams zijn nog maar net gevormd. We zijn net anderhalve dag met elkaar bezig geweest om het te operationaliseren. Veel zaken zoals scholing zijn nog

Fetje Nolles:
 Welzijnswerk
 anders inzet-
 ten: dicht bij
 de burger, cli-
 ent- en wijkge-
 richt, integraal

Oebele Herder:
 Een ondersteu-
 ningsstructuur
 voor individuele
 of groepen bur-
 gers tot stand
 brengen is ook
 resultaat

niet goed geregeld. Men begint nog maar net met het projectteam om het anders in te kleuren."

Astrid de Bue, manager van een van de wijkteams, schrijft in het boekje dat er meer generalisten nodig zijn. Hoe moeten we dat verstaan?

Fetje Nolles: "We hebben wel eens de uitspraak gedaan: naar buiten toe ben je generalist maar binnen het team ben je specialist. Met andere woorden, de klant, de burger heeft iemand waar hij alles kwijt kan en de beroepskracht, de professional, gaat naar het team toe waar hij zich laat ondersteunen door de specialisten om zijn werk goed te kunnen doen."

Oebele Herder: "Veel professionals zijn goed in staat om burgers te ondersteunen bij alledaagse handelingen. Maar veel professionals hebben vaak de reactie dat iets niet op hun werkerterrein ligt, dat iets niet tot hun specialisme of competentie behoort. En dat is in veel gevallen flauwekul. Is het huishoudboekje van een bijstandmoeder ingewikkelder dan je eigen huishoudboekje? Daar moeten we dus van af. Want dat betekent dat de burger voor al zijn noden en vragen moet gaan shoppen. Het uitgangspunt moet zijn dat we generalisten opleiden en dat daar specialistische aanvullingen bovenop kunnen worden gezet. Je hebt het dan over een generalistisch sociaal werker met extra competenties. Daarin kan

dan de nuancering zitten, evenals in de senioriteit van werkers."

Fetje Nolles: "In de praktijk komen opbouwwerkers bij veel mensen over de vloer en als er dan problemen zijn, pakken ze dat ook gewoon op. Het is dus ook niet zo zwart wit als het op papier allemaal lijkt."

Nanne de Jong: "Ik denk dat we het vooral moeten hebben over het vermogen van welke welzijnswerker dan ook om een goede probleemanalyse te maken, daarover te signaleren op een actieve manier om vervolgens verbindingen te leggen. Dat is tenminste mijn uitgangspunt. En dan denk ik dat het begrip generalist snel misverstaan oproept. Het is wel belangrijk dat bijvoorbeeld de maatschappelijk werker deels de kennis en vaardigheden van opbouwwerkmethode in huis heeft. Maar dat neemt niet weg dat je kijkt naar wat voor specifieke kennis en vaardigheden bijvoorbeeld een opbouwwerker nodig heeft. En dan zie je dat die vooral sterk moet zijn in het mobiliseren van groepen bewoners, in het collectiveren van problemen en in het creëren van onderhandelingsituaties waarin hij ook zelf een actieve rol kan spelen."

Roel Luiten: "We zijn nu bezig om vanuit sociale teams een andere manier van werken te ontwikkelen. Om het met een slogan te zeggen: één gezin, één plan, één hulpverlener. We kijken dan naar het geheel; dus inderdaad meer de systeembenadering.

In plaats van vijftien hulpverleners in een gezin, die elkaar vaak voor de voeten lopen en niet van elkaar weten wat ze doen, zorgen dat je een samenhangende aanpak kunt bieden met één contactpersoon voor zo'n gezin. En als die zegt, ik red het nu even niet meer met dit probleem, dan wordt daar een specialist bij gehaald. Het is dan ook belangrijk dat je niet blijft hangen in een overlegteam, maar dat je toegroeit naar een situatie waarin sprake is van een werkteam."

Fetje Nolles: "En dat heeft weer te maken met het vermogen om integraal te denken en te signaleren wat er aan de hand is. Is hier bijvoorbeeld alleen maar een probleem van schulden of zit daar meer achter? En als dat zo is, wat en wie moeten we dan inzetten. Dat kan ook heel goed met de inzet van vrijwilligers, maar die signalering en de brede blik moet wel op orde blijven. Dat houdt in dat ik ook moet investeren in die vrijwilligers."

In het boekje wordt gesproken over 'de burger als actieve deelnemer' en Roel Luiten noemde de burger 'medeproducent van welzijn'. Wat betekent dat voor de positie van die burger in dit hele verhaal van de multidisciplinaire benadering? Hebben burgers daar wat jullie betreft een rol in?

Oebele Herder: "We gaan eerst aan de keukentafel in gesprek met de burger die meent ergens een aanvraag te moeten

Nanne de Jong:
De aanname
dat de
'redzame'
burger op tijd
aan de bel
trekt, klopt
niet

Roel
Luiten: We
beschouwen
de burger
als mede-
producent
van
welzijn

indienen. We kijken wat is er aan de hand en hoe we dat kunnen oplossen. Dat is een open gesprek. En het is ook juist de plaats waar die burger mee kan bepalen wat hij zelf kan en wil, of het gezin waar hij deel van uitmaakt. Zo'n gesprek hoeft vaak niet te worden gevoerd door een sociaal werker, dat kan ook heel goed een vrijwilliger zijn. Het gaat er om dat die burger in gesprek komt met iemand die hem kan helpen zicht te krijgen op het probleem en de oplossing daarvoor."

Fetje Nolles: "Rond gezondheid zijn veel goede voorbeelden te noemen met het inzetten van mensen uit de doelgroep zelf en van intermediairs. In de praktijk blijkt dat heel goed te werken. Zo weet je ook veel mensen te bereiken waar je anders nooit contact mee krijgt en waar je nooit achter de voordeur komt."

Nanne de Jong: "In het opbouwwerk is het woord 'mobiliseren' een containerbegrip. Waar het heel vaak om gaat is om potentie, talenten aan te boren onder die bewonersgroepen. Ik werk zelf bij een vrijwilligersorganisatie en daar ervaar ik dat dagelijks. Wij richten ons op cliënten en het gaat er dan om dat je probeert mensen vanuit hun cliëntpositie in een heel andere positie terecht te laten komen. Een positie waarin ze aangeven 'ik heb het probleem achter de rug, ik heb veel geleerd en ik heb tips in huis voor anderen', kortom, ervaringsdeskundigen zijn geworden. Zij kunnen iets

betekenen voor andere cliënten en hun omgeving. Als ik onze spreekuurpunten overzie, waarvan de vrijwilligers overigens voortdurend worden geschoold op kennis en vaardigheden, zie je de ontwikkeling naar een situatie waarbij niet alles voortdurend in vakjes wordt onderverdeeld. Ze vormen een basisvoorziening waar iedere burger welkom is. Daar is aandacht voor de vraag achter de vraag, terwijl gaandeweg een gesprek ook wordt vastgesteld of daar aspecten in zitten die elders, bij een specialist, moeten worden neergelegd. Wat we nu zien is de wil om veel meer bruggen te maken tussen de professionele hulpverlening en de vrijwillige."

Fetje Nolles: "Bij individuele hulpverlening gaat het er vaak om dat de hulpvrager moet veranderen. Terwijl er heel vaak aspecten in het systeem een rol spelen die om een collectieve oplossing of interventie vragen. Dan is het ontwikkelen van mobilisatiekracht bij burgers belangrijk. Burgers hebben niet altijd vanzelf de mogelijkheid om hun omgeving op een goede manier te bespelen. Daarvoor zit de samenleving veel te ingewikkeld in elkaar."

Nanne de Jong: "Dan komt het er ook op aan de link te leggen tussen het cliëntstelsel en de systeemwereld van de overheid en de instanties. Om een voorbeeld te noemen; op een gegeven moment werd hier in Leeuwarden een formulierenbrigade in het leven geroepen. Pas later werd, onder

andere door wethouder Florijn, bedacht: waarom hebben we eigenlijk zo'n brigade opgericht? Waarom kijken we niet naar de ingewikkelde regelingen van ons beleid? We hebben nog niet zo lang geleden een onderzoek gedaan naar de ervaringen van burgers met de schuldhulpverlening. Een van de belangrijkste bevindingen is dat mensen met veel verwachting zo'n traject van schuldhulpverlening ingaan, maar daar vaak zwaar in teleurgesteld worden. Ze denken dat ze daar geregeld terecht kunnen, maar in werkelijkheid is er sprake van een enorme caseload bij de schuldhulpverleners, waardoor ze eigenlijk nauwelijks aandacht krijgen. Waar ze vaak behoefte aan hebben is een vorm van coaching, heel simpele hulp bij het bekijken van hun betalingsoverzichten en bij het budgetteren van hun huishouding. Het gaat me er nu niet om te beweren dat de schuldhulpverleners het fout doen, maar er kan en moet veel meer gebeuren. En daar kun je vrijwilligers en de sociale omgeving van deze mensen vaak heel goed bij inzetten."

"Amaryllis: welzijn nieuwe stijl in Fryslân"

Uitgave: gemeente Leeuwarden, juni 2010

Meer informatie:

www.leeuwarden.nl, zoekterm 'Amaryllis',
of [Oebele Herder, oherder@leeuwarden.nl](mailto:Oebele.Herder@leeuwarden.nl)

<

Agenda

Congres Wijkgericht werken

Op **donderdag 25 en vrijdag 26 november** vindt het jaarlijkse congres Wijkgericht werken plaats. De organisatie is in handen van de gemeente **Zwolle**, in samenwerking met het Landelijk Platform Buurt- en Wijkgericht werken (LPB). Het thema is: 'Op eigen kracht'. Verschillende sprekers voeren het woord; onder meer Jos van der Lans (publicist; over nieuwe ankerpunten voor het sociaal werk) en Jan Rath (hoogleraar Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam; over de manier waarop stedelijke structuren van invloed zijn op de maatschappelijke kansen van stadsbewoners). Middels locatiebezoeken en in workshops wordt ingezoomd op de praktijk. Tijdens het congres wordt de jaarlijkse LPB Award uitgereikt aan het meest aansprekende participatieproject. Het centrale thema voor de LPB Award 2010 is: 'Voor de wijk van morgen'.

Voor meer informatie:
<http://www.zwolle.nl/wonen-leven/de-wijken-1/lpb-congres.htm>

Landelijke Bewonersdag 2010

In aansluiting op het LPB-congres over wijkgericht wonen organiseert het LSA op **zaterdag 27 november** in **Zwolle** het festival 'Je Zal Er Maar Wonen'. Het LSA is een onafhankelijk landelijk platform van bewoners die zich inzetten voor de leefbaarheid van hun wijk. De jaarlijkse Landelijke Bewonersdag kent ditmaal een losse opzet. Streetdancers, debaters, kunstenaars en wijkagenten geven acte de présence en bewoners tonen hun projecten en activiteiten. Samenwerkingspartners zijn wijkorganisatie Holtenbroek, het ministerie voor WWI, de gemeente Zwolle, Aedes vereniging van woningcorporaties, het Deltion College, de Nederlandse Woonbond en drie Zwolse woningcorporaties. Plaats van handeling is het Deltion College aan de Mozartlaan 15.

Zie verder: www.landelijkebewonersdag.nl

Cursus wijkaanpak

Voor het zestiende achtereenvolgende jaar verzorgt het Onderzoeksinstituut OTB van de TU Delft de cursus 'De wijkaanpak: sociaal, fysiek en economisch'. Er wordt een breed overzicht geboden, en praktijkbenadering, theoretische achtergrond en eigen inbreng worden met elkaar verbonden. De vierdaagse cursus richt zich op gemeentebestuurders, corporatiemedewerkers, projectleiders, opbouwwerkers, ontwikkelaars, makelaars, ontwerpers, adviseurs en leden van bewonersorganisaties. De cursus wordt in twee blokken gegeven: respectievelijk op **3 en 4 november en op 15 en 16 december** in Hotel Casa 400 in **Amsterdam**. De kosten bedragen €2.195,- exclusief overnachtingen.

Aanmelding en informatie via de website:
<http://www.otb2.tudelft.nl/>

Nationaal Openbare Ruimte Congres

Titel van dit jaarlijkse congres is ditmaal: 'Te duur? Zo haal je meer uit je openbare ruimte'. De organisatie is in handen van Elba Media uit Amersfoort. Het congres wordt gehouden op **dinsdag 23 november**. Plaats van handeling is De Reehorst in **Ede**. Inschrijven via de website:

www.nationaalopenbareruimtecongres.nl/

Conferentie moeder- en vadercentra

Jaarlijks organiseert MOVISIE een conferentie voor alle bij het netwerk aangesloten moeder- en vadercentra. In 2010 vindt deze plaats op **donderdag 4 november**. Net als voorgaande jaren in Theater de Musketon in **Utrecht**. De conferentie is bedoeld voor coördinatoren (betaald en onbetaald), actieve medewerkers, bestuursleden en bezoekers van de centra. Ontmoeting, netwerken, uitwisselen van informatie en deskundigheidsbevordering staan centraal. De dag is gevuld met workshops en discussie over maatschappelijke ontwikkelingen, bezuinigingen, subsidies en de toekomst van de centra. Dit jaar zijn ook de bezoekers van de centra van harte welkom. Voor hen is er een speciaal aanbod gericht op empowerment in de vorm van een talentenmarkt. Ook wordt op deze dag de brochure 'Krachtige vrouwen in de wijk' gepresenteerd. Dit boekje bevat acht unieke portretten van krachtige vrouwen die vertellen hoe zij bijdragen aan de leefbaarheid in hun eigen woonomgeving. Deelname aan de conferentie is gratis, maar aanmelden is verplicht.

Voor vragen kunt u contact opnemen met MOVISIE Training & Advies, 030 789 22 22, of training-advies@movisie.nl

Cursus wijkanalyses

Op **dinsdag 9 november** verzorgt Stade Advies de cursus 'Het maken van wijkanalyses; een praktische handreiking voor opbouwwerkers'. In deze ééndaagse cursus wordt geleerd om op systematische wijze een wijkanalyse te maken. Aan bod komen: bepalen van de focus, raadplegen van bronnen, structureren van informatie, interpreteren van gegevens, rapporteren en presenteren. Locatie: Meeting Plaza (Hoog Catharijne) in **Utrecht**. Aantal deelnemers: minimaal tien en maximaal twintig per groep. Prijs: €495,- per persoon.

De website van het adviesbureau verschaft nadere informatie.

Werkconferentie over meten, weten en verantwoorden

Op **2 december** organiseert MOVISIE, in samenwerking met MOgroep en Verdiwel, de 'Werkconferentie Welzijn, weten en meten'. Deze conferentie is een vervolg op de werkconferentie die op 19 november 2009 in Pakhuis de Zwijger werd gehouden. Toen lag de focus op het informeren van welzijnsorganisaties met een 'waaier' aan instrumenten over het meten en verantwoorden van effecten in de vorm van workshops. Nu ligt de essentie in het inzichtelijk en meetbaar maken van het rendement (de batenkant). Hoe kunnen welzijnsorganisaties de eigen maatschappelijke waarde, effecten en interventies transparant maken en verantwoorden aan burgers, samenwerkingspartners en de (lokale) overheid? Op de werkconferentie wordt een aantal concrete methoden aangeboden. De invalshoek hierbij is dat deelnemers informatie en deskundige input krijgen voor de praktische toepassing van de methode in de eigen organisatie. In de workshops worden de deelnemers daadwerkelijk aan het werk gezet. De conferentie wordt gehouden in Zalencentrum In de Driehoek, Willemsplantsoen 1c in **Utrecht**. Deelname is gratis.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Henna Goepart: h.goepart@movisie.nl

Vitality of cities in declining regions

Op **donderdag 11 november** organiseren Nicis Institute en Regional Science Association Nederland (RSA) een seminar over de rol van steden in krimpende regio's. 'Veel stagnerende regio's hebben een centrale stad waar de aanwezige economische kracht van de regio zich bundelt. Deze krimpen vaak niet. In Nederland zijn dat bijvoorbeeld de regio's Groningen en Maastricht, maar er zijn ook vele voorbeelden in het buitenland. De relatie tussen een groeiende stad en een krimpend omme-land heeft diverse dimensies.' De voertaal is Engels. De bijeenkomst vindt plaats op 11 november in Stadskaatsaal Oudaen (Oudegracht 99 in **Utrecht**). De deelnameprijs is €125,- (€75,- voor RSA leden). De sluitingsdatum voor inschrijving is 3 november. Contactpersoon is Cees-Jan Pen; ceesjan.pen@nicis.nl.

Programmagegevens zijn te vinden op de website van het Nicis.

In memoriam René van der Voorn

Aan het begin van de zomer kregen we het bericht dat René van der Voorn, directeur van SONOR (Rotterdam) plotseling was overleden. Tijdens een fietstocht, begin juni in de Ardennen, kreeg hij een hartstilstand. Op dat moment was hij nog maar 54 jaar oud.

Als opbouwwerker ging René na zijn studie in Rotterdam aan de slag. Begin jaren negentig begon hij als gebiedsmanager bij het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning (RIO), de stedelijke opbouwwerk instelling. Na vier jaar werd het RIO opgeheven omdat de gemeente het opbouwwerk wilde decentraliseren. Net als vele andere collega's was ook René daar fel op tegen. Hij begon onmiddellijk plannen te maken voor de opzet van een nieuwe stedelijke instelling, samen met zijn collega Hugo Mulder. In 1996 werd SONOR (Stichting Ondernemend Opbouwwerk Rotterdam) opgericht.

In die tijd was dat redelijk bijzonder, temeer omdat René en Hugo meteen 65 mensen in dienst namen. Dit maakte van SONOR van meet af aan een grote speler in het Rotterdamse opbouwwerk. Niet alleen een grote speler echter, zoals zou blijken, maar ook een sterke. SONOR heeft in de loop der jaren een reeks opbouwwerkcahiers uitgegeven die er niet om logen. Ook zijn er diverse andere inspirerende producten de wereld ingestuurd, waaruit steeds weer opnieuw bleek hoe serieus, betrokken en degelijk de instelling opereerde. De instelling werd bestuurd door een directie die er van overtuigd was dat het nodig is je eigen inzet voortdurend zichtbaar te maken. René was volop betrokken bij de visievorming over de toekomst van het Rotterdamse opbouw-

werk, niet alleen bij het wel en wee van de eigen instelling. In 2008-2009 volgde René een master module strategisch management aan de universiteit Utrecht. Als afsluiting van deze module heeft hij een essay geschreven, getiteld: 'Uit de schaduw van de ander. Naar een professionele identiteitsvorming van het opbouwwerk'. In dit essay behandelt hij een 'business case' die uitmondt in een strategisch concept voor SONOR en een opdracht aan de collega-opbouwwerkers als beroepsgroep. De sleutel tot verdere ontwikkeling van het beroep in positieve zin ligt volgens René in de houding van de werker: "Treedt uit de schaduw van bescheidenheid en bewoners, interveniër agogisch in normatieve vraagstukken en verantwoord je daar over; neem de bewegingen, de verschillen, de potenties in de samenleving op lokaal niveau waar en vertel over de betekenis daarvan. 'Laat de kracht van het beroep spreken en vertoon daarin de beroepstrots', is de portee van mijn betoog." (Uit de schaduw van de ander, p. 39) Begin dit jaar publiceerde SONOR de brochure '(On)zichtbaar vakwerk', waarin zeven opbouwwerkers die inmiddels over 25 jaar werkervaring beschikken dieper ingaan op hun ervaringen. Zoals ook uit het essay van René blijkt, geloofde hij in de kracht van het narratieve. Cijfers en tabellen kunnen niet altijd worden ontlopen, helaas. Maar voor de com-

municatie van de opbouwwerker met zijn omgeving en dus ook op instellingsniveau, van SONOR met de eigen (institutionele) omgeving, zijn verhalen over de praktijk het meest overtuigend. Zo werkte René mee aan de Praktijk Actie School van de Brancheorganisatie sociale sector Rotterdam (BOSSR). Dit voorjaar werd in dat kader het boekje 'Gebiedsgericht werken aan een speelplek in Feijenoord. Kroniek van uitvoeringspraktijken door de sociale sector' gepubliceerd. (BOSSR, april 2010) In feite betreft het hier een casus die door verschillende deskundigen is bekeken en commentarieerd. Het verslag is opgetekend in het boekje. Voor het landelijk opbouwwerk vormt het overlijden van René ook een gevoelig verlies. Op het moment dat de Dr Gradus Hendriksstichting, samen met een aantal belangrijke stakeholders, waaronder SONOR, druk doende is om een nieuwe hoogleraar 'op de stoel' te helpen, wordt zijn inbreng op allerlei manieren node gemist. Juist op het moment dat er een nieuw, door de sociale partners gevalideerd competentieprofiel voor de opbouwwerker op het punt van verschijnen staat, zullen we niet meer kunnen vernemen hoe René tegen dit profiel aankeek. In René van der Voorn verliest het werkveld een betrokken en deskundige vakgenoot. Iemand die trots was op zijn (voortreffelijke) werk.

Fenny Gerrits, MOVISIE <

Veiligheid

Inleiding

Wie het over samenleven heeft, heeft het over veiligheid. Het thema prijkt bovenaan de politieke agenda, staat in het middelpunt van het publieke debat en komt veelvuldig aan de orde in gesprekken tussen burgers onderling.

Veiligheid is een beladen onderwerp dat gepaard gaat met veel emoties. Begrijpelijk, want het gaat over elementaire zaken: het vrije verkeer tussen burgers, het recht om je onbezorgd in de openbare ruimte te bewegen. Veiligheid is een gezonken cultuuroed geworden, en daarmee ook een twistappel. Enerzijds worden er sussende woorden gesproken: het valt wel mee, het gaat de goede kant op, het is ook een kwestie van beleving, je kunt bedreigende situaties uit de weg gaan et cetera. Anderzijds: we verlangen naar meer veiligheid, willen vooruitgang zien, eisen krachtig ingrijpen.

De heftigheid kan evenwel niet verbloemen dat er ook veel onzekerheid is, en frustratie. Een terugverlangen ook naar betere tijden: waarin je je nog gewoon over straat kon bewegen en waarin mensen elkaar respectvol bejegenden. Burgers willen dat de overheid levert. Niet verbaal, maar in de praktijk. Op een breed front richten professionals zich inmiddels op vergroting van de veiligheid. Dat geldt primair voor de politie, maar ook voor een breed uitwaaiende groep van sociale professionals en voor allerlei medewerkers van overheden en woningcorporaties. Er is in het afgelopen decennium zelfs een hele nieuwe groep beroepskrachten op het toneel verschenen: veiligheidsfunctionarissen van velerlei snit, variërend van straatcoaches tot stadsmariniers.

Maatschappelijke veiligheid is geen vrijblijvende keuze meer maar een serieuze professionele inspanning. Waarin het steeds meer gaat om een zorgvuldige afweging van belangen en benaderingen. Om precisiewerk: soms is een stevige interventie geboden, soms de fluwelen handschoen – vaak beide. Regelmatig wordt bij de voordeur aangeklopt, even vaak echter wordt voor de achterdeur gekozen. Soms is het nodig om eerst een zekere rust en stabiliteit in een buurt of wijk te scheppen. Maar altijd richt de focus zich ook op de geleidelijke verbetering van de sociale en fysieke kwaliteit.

In dit themagedeelte zoeken we naar de basis ingrediënten van deze nieuwe vormen van professionaliteit. Op het snijvlak van veiligheidsbevordering en samenlevingsopbouw. En in de wetenschap dat burgerparticipatie – in wat voor vorm dan ook – juist ook op dit vlak hard nodig is.

<

Welzijn, zet jezelf op de sociale veiligheid

Een duurzame balans tussen preventie en repressie, dat is waar het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) hartgrondig voor pleit. Cruciaal in zo'n gecombineerde aanpak is een goede samenwerking tussen alle veiligheidsprofessionals in de wijk. Ook de welzijnswerkers horen daarbij, benadrukt CCV-directeur Ida Haisma. Het welzijnswerk is te bescheiden: het is tijd dat welzijnswerkers een prominentere positie innemen. Een gesprek over de succesfactoren voor sociale veiligheid.

'De softe aanpak is uit, ook al werkt hij' kopte de Volkskrant begin maart 2010. In dat artikel zei u dat de preventieve aanpak van criminaliteit en onveiligheid steeds vaker moet wijken voor hardere, repressieve middelen. Waar komt die aanhoudende roep om meer repressie vandaan?

"Repressieve acties zijn met hun 'lik op stukeffect' heel zichtbaar. Dat spreekt aan, je scoort er meteen mee. Aan een preventieve benadering is aan de buitenkant niet zoveel te zien, die heeft meer te maken met samenwerking en gedragsbeïnvloeding. Dat klinkt minder sexy en slagvaardig, maar het werkt wel. Terwijl bij repressieve maatregelen resultaat lang niet altijd aan te tonen is; die worden vaak ook heel snel en zonder degelijk onderzoek ingevoerd. Overigens, om misverstanden te voorkomen: het CCV is beslist geen tegenstander van repressie. Waar het ons om gaat, is een goede balans tussen repressie en preventie. Doordat de nadruk tegenwoordig zo op repressie wordt gelegd, is er te weinig aandacht voor preventie en

de kracht ervan. Politici proberen zo veel en zo goed mogelijk in beeld te komen. Ze zijn vanwege hun beperkte zittings-termijn ook zeker niet afkerig van *quick wins*. En ja, repressieve maatregelen of voorstellen ogen vaak directer en daadkrachtiger dan preventieve.

Maar je mag het niet generaliseren. Er zijn ook veel politici, landelijk en lokaal, die benadrukken dat het belangrijk is om in de kwaliteit van de samenleving te investeren. Bij presentaties voor gemeenteraden bijvoorbeeld, merk ik vaak dat raadsleden en bestuurders zeer geïnteresseerd zijn in een preventieve aanpak. Daar kun je ook wel degelijk mee scoren, alleen duurt dat met meerjarige projecten wat langer. Nogmaals, het gaat om de juiste combinatie van direct reageren én preventief blijven investeren in de sociale onderstroom."

Bent u niet bang dat politici straks alleen nog maar kiezen voor makkelijk scorende en meer aansprekende repressie? Hoe overtuig je hen ervan dat preventie een onmisbare compo-

nent is in een goed, integraal veiligheidsbeleid?

"Wat wij zeggen is: bedenk niet steeds nieuwe dingen terwijl bestaande methoden goed werken. Er zijn een heleboel doeltreffende preventieve aanpakken, ze zijn alleen nog niet bekend genoeg, of er wordt te weinig aan gedacht. Het CCV praat op gezette tijden met leden van de vaste Kamercommissie voor Justitie over ontwikkelingen en effectieve aanpakken op veiligheidsgebied. En we zijn aldoor druk bezig met de wetenschappelijke onderbouwing van alle methodieken die we hier hebben. Belangrijk in het overtuigen van politici is ook de gemeentelijke veiligheidscoördinator. Die stelt in het integraal veiligheidsplan de aanpakken van het CCV vaak voor aan de raad. Geld kan maar één keer uitgegeven worden, dus hoe overtuigender de effectiviteit van een bepaalde aanpak kan worden aangetoond, hoe eerder men geneigd zal zijn die aanpak te kiezen."

Is het moeilijk om de effectiviteit van preventieve methoden en interventies zichtbaar of in elk geval aannemelijk te maken?

"Nee, op zich is dat niet moeilijk. Er bestaat alleen nog niet zo heel lang een gestructureerd evaluatiemodel voor. De aanpakken van het CCV krijgen vrijwel altijd een evaluatie en effectmeting mee. Dat is een vast onderdeel van het stappenplan. Voor ons is het van groot belang dat we over gegevens beschikken die we, met hulp van wetenschappelijke instituten, verder kunnen analyseren. Want pas dan kun je zeggen of iets doel treft. Het is nog niet zo de gewoonte in Nederland om de effectiviteit van projecten te meten. Dat blijft heel vaak achterwege, omdat men denkt dat het te duur is, of dat het toch geen nut heeft. Maar het begint nu wel te komen."

de kaart van

Preventieve projecten richten zich vaak primair op gedragsverandering van burgers op de langere termijn...

"Laat ik een concreet voorbeeld geven: hangjongeren. Daarvan zegt men in de wijk: ze zijn vervelend. Wat dat vervelende dan is, wordt vaak niet goed duidelijk. Drinken ze te veel? Maken ze lawaai? Roepen ze mensen na? Treiteren ze kinderen? Allemaal verschillende gedragingen. Pas als je weet wat ze *precies* misdoen, kun je zo'n groep beïnvloeden tot het ontwikkelen van ander gedrag. We hebben hiervoor een methode ontwikkeld, jongerenbuurtbemiddeling, die uit evaluatie en metingen heel effectief blijkt te zijn. De buurtbewoners wordt gevraagd het probleem mee te definiëren. En de aanpak gebeurt niet – met alle respect – door opbouwwerk of politie maar door ex-hangjongeren zelf. Die natuurlijk wel als *peers* getraind zijn door welzijnsprofessionals. En dan blijkt gedragsverandering niet iets van lange adem te zijn. Door mensen uit de eigen groep te laten interveniëren, zijn er al behoorlijk snel resultaten te zien. In wezen gaat het om dezelfde methodiek als bij buurtbemiddeling en leerlingbemiddeling, ook benaderingen waarmee aantoonbaar de sociale veiligheid wordt vergroot. Heel anders dus dan de 'mosquito', dat hoge toontje dat ingezet wordt om hangjongeren een toontje lager te doen zingen... Dat verjaagt ze wel, maar dan gaan ze gewoon ergens anders hangen. Een typisch voorbeeld van een ad hoc repressiemaatregel die het probleem niet oplost."

Laten we proberen de belangrijkste succesfactoren voor (de beleving van) sociale veiligheid in wijken op een rijtje te zetten: 1) evenwichtige inzet van preventieve en repressieve middelen, 2) samenwerking tussen alle relevante

CCV directeur Ida Haisma

partijen, 3) goede regie en coördinatie, 4) een duurzame aanpak, 5) gericht op gedragsverandering, 6) met burgers als primaire doelgroep. Kunt u zich hierin vinden?

"Met dien verstande dat ook ondernemers voor ons een primaire doelgroep zijn. Het CCV is zeer gesteld op publiek-private samenwerking. Als je eens kijkt naar het belang van detailhandel in een wijk... Goede voorzieningen en economische activiteit leveren een enorme bijdrage aan de sociale veiligheid. Met allerlei winkeltjes die er leuk uitzien, goed in de verf zitten... In de Utrechtse wijk Kanaleneiland had je bijvoorbeeld een totaal verloederd winkelcentrum, dat vroeg gewoon om brandjes en dumping van afval. Terwijl een winkelcentrum dat er goed onderhouden uitziet, al meteen heel anders voelt. De subjectieve veiligheid, die een groot deel uitmaakt van de sociale veiligheid, wordt sterk beïnvloed door 'schoon en heel'. Florerende economische activiteit is een belangrijke factor in die beleving. Net als gedragsverandering. Als mensen zich socialer gedragen, meer rekening met elkaar en hun omgeving houden, voelt men zich een stuk veiliger. Nog even over Kanaleneiland, dat is een mooi voorbeeld van hoe je het preventieve van 'schoon en heel' evenwichtig combineert met repressief optreden. Elke keer als er rottigheid is in die wijk, wordt er direct actie ondernomen. En de burgemeester gaat daar dan meteen zelf heen, al is het midden in de nacht. Om de mensen te steunen die het ter plekke moeten oplossen, maar ook om zichtbaar te zijn. Zodat de buurt ziet: kijk, de gemeente doet er wat aan. Onder die repressieve acties door loopt intussen een structureel preventiebeleid van langere adem: om de vestiging van kleine ondernemers te stimuleren,

de buurt op te knappen, zwerfvuil weg te werken, enzovoort. Die balans heeft een enorm effect op de veiligheidsbeleving van de mensen in die wijk."

Dergelijke interventies zijn erop gericht de veiligheid(sbeleving) te

vergroten, rekening houdend met sociale dimensies. Als je het nu eens omdraait: is er een vorm van samenlevingsopbouw denkbaar, door sociale professionals, die óók de veiligheid in een wijk kan bevorderen? Of anders gezegd: hebt u de indruk dat in de

De welzijnswerker is medeprofessional
op het vlak van sociale veiligheid

sociale aanpak vanuit de wijkontwikkeling voldoende de koppeling wordt gemaakt met veiligheid?

"Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om 'het welzijn' te vragen hierin een prominentere rol naar zich toe te trekken. Want over het algemeen vind ik opbouwwerkers te *volgend* in projecten, te bescheiden. Ze kunnen veel meer de *lead* nemen. Waarom zijn welzijnsinstellingen niet nadrukkelijker bezig met veiligheidsbeleid, waarom is het daar geen vast agendapunt? Hun inzet voor de sociale veiligheid in de wijk is dringend gewenst. En dan niet verkokerd, maar als partner in de integrale aanpak. Wij hebben hier een heleboel aanpakken waarvan ik zeg: betrek de welzijnssector erbij! Samenwerking is geen vanzelfsprekendheid. Een gemiste kans. Waarom zijn er niet meer projecten die opbouwwerk en veiligheid combineren? Waarom werken we niet veel meer samen? Dat geldt trouwens ook voor andere betrokken partijen, zoals woningcorporaties."

Waarom komt de samenwerking zo moeizaam van de grond?

"Vaak is er huiver voor een nieuwe aanpak: gaat dat project wel werken? 'Weer een experiment... laat maar.' Daarnaast zijn middelen vaak geoordeeld, zit er niet zoveel ruimte in voor nieuwe dingen. Verder ben je ook sterk afhankelijk van personen. Hoe enthousiast is een integrale benadering? Maar het heeft ook te maken met wederzijdse beeldvorming, zeker tussen politie en opbouwwerk. Enerzijds wordt de welzijnssector nog altijd – ten onrechte – achtervolgd door het 'geitenwollensokken-imago' van softe, niet resultaatgerichte praters. Anderzijds denken bijvoorbeeld veel jongerenwerkers dat de vertrouwensrelatie met hun cliënten in gevaar komt als ze informatie aan de politie verstrekken. Samenwerking in de wijk is natuurlijk mede afhankelijk van vertrouwen, en van respect voor elkaars beroep. Overigens zie je dat een sociaal vaardige wijk-agent vaak goed overweg kan met de welzijnswerker. En ik heb de indruk dat de politie andere professionals steeds meer verwelkomt als partner, zoals de wijkverpleegkundige, als oren en ogen

achter de voordeur. Je ziet nu ook een nieuwe generatie korpschefs die veel meer gericht is op samenwerken – een ontwikkeling die op gang kwam toen de gemeenten het veiligheidsbeleid gingen regisseren en coördineren. Zo kreeg in Gouda, na de aanvaringen tussen Marokkaanse jongeren en buschauffeurs, 'het welzijn' een hele belangrijke rol toebedeeld – *naast* politie-interventie. Terecht, want een welzijnsorganisatie kan weer andere dingen doen dan de politie, op haar eigen manier bijdragen aan de veiligheid. Het zou mooi zijn als welzijnswerkers zichzelf ook zo gingen zien: als medeprofessionals op het gebied van sociale veiligheid."

Er is onderzoek gedaan naar de integrale aanpak in een aantal steden. Zwolle blijkt het meest succesvol. Geconcludeerd wordt dat dit allereerst te danken is aan samenwerking binnen een klein, professioneel, multidisciplinair team...

"Dat onderschrijf ik. Net als de bevinding dat de leden mandaat moeten hebben. Want veel projecten gaan ten onder aan terugkoppeling: 'Moet ik even vragen, volgende keer weet ik het.' Dat schiet niet op. Je moet mensen hebben die ter plekke kunnen zeggen: dat gaan we doen, dat kan ik inbrengen en dat jij. Rugdekking, dus, en commitment. Maar: alles valt of staat met de leiding. Bij het Keurmerk Veilig Ondernemen hebben wij daarom als CCV intensief contact met landelijke procesbegeleiders. Die procesbegeleider zorgt er voor dat de juiste mensen met voldoende mandaat aan de slag gaan. Dat werkt sneller. Als er in de loop van het project dan toch wrijving ontstaat, ouderwetse culturen met elkaar botsen, dan is er de communicatief vaardige procesbegeleider die dat snel kan corrigeren."

We gaan een niveau dieper de wijk in: hoe ziet u de rol van de burgers?

"Samenwerken met burgers wordt steeds belangrijker, voor het opbouwwerk én voor de politie. Als je naar burgernet kijkt, naar sms-alert, dat zijn initiatieven die expliciet een beroep doen op de mensen – om de politie te helpen met het signaleren van onveilige situaties, het oplossen van misdrijven. Maar: bij de politie gaat het vaak om

opsporing, terwijl het opbouwwerkers te doen is om een permanente oriëntatie op de kwaliteit van de hele samenleving, de sociale verhoudingen. Dat zijn wel verschillende invalshoeken.

En natuurlijk is ook de ene burger de andere niet. Je hebt cynici en optimisten, mensen die iets willen ondernemen of die zich juist distantiëren... Het is belangrijk om alle actoren – burgers en ondernemers, maar ook instellingen – méér medeverantwoordelijk te maken voor de veiligheid. Dat ontlast de professionals, en veel mensen vinden die eigen inbreng ook plezierig. Zo zie je in kleinere plaatsen vaak een soort neighbourhood watch. En ons Keurmerk Veilig Wonen gaat ervan uit dat je ook verantwoordelijk bent voor het beveiligen van je eigen huis. Het keurmerk wordt door veel verzekeraars beloond met korting op de premie, maar als jij de deur niet op slot draait, moet je niet vreemd opkijken dat er wat gestolen wordt."

Hoe krijg je mensen zo ver dat ze medeverantwoordelijkheid nemen?

"Essentieel is de bewustwording dat je zélf iets aan je veiligheid kunt doen. Wát, dat hangt sterk af van de problemen rond je woning of in de wijk. Op het huis van de burens letten, meedenken over actie tegen vernielingen op school, meepraten over een betere inrichting van plein of plantsoen. Of meewerken aan buurtbemiddeling, zodat kleine conflicten niet escaleren. Vaak gaat het gewoon om ouderwetse 'burgerzin'. Zo heeft een corporatie in Dordrecht een methode bedacht om nieuwe bewoners welkom te heten, kennis te maken met hun burens en de buurt. Eigenlijk is het van de gekke dat dit via een methode moet, niet meer vanzelf gaat. Maar het werkt wel, het vergroot de veiligheidsbeleving. Als jij je burens kent, voelt dat anders dan als je ze nooit spreekt. Samen een kopje koffie drinken kan al wonderen doen voor het veiligheidsgevoel. Net als met z'n allen de buurt opknappen. Mensen vinden het prettig als ze zelf ergens over gaan, deinzin meestal ook helemaal niet terug voor eigen verantwoordelijkheid. Wel doe je er als gemeente goed aan om een ander te structureren of te faciliteren. Dus niet zo van: hier heb je geld en zoek het maar uit. Je moet het ook begeleiden, bijvoorbeeld via het opbouwwerk."

Cruciaal is de juiste combinatie van direct reageren én preventief blijven investeren

Op sommige plekken lijken de problemen zo verergerd en opgestapeld dat een sociale benadering niet opportuun is. Dat er eerst stevige repressieve interventie nodig is om veiligheid en veiligheidsgevoel te vergroten.

“Daar ben ik het op zich mee eens. In Kanaleneiland liepen bijvoorbeeld 's nachts veel kleine kinderen op straat. Voor hen is toen een avondklok inge-

steld. Als een kind 's avonds laat nog op straat loopt, kun je direct naar de ouders gaan en ze op de situatie aanspreken. In zo'n geval zeg je niet: hier heb je een budget en maak de wijk maar een beetje mooier. Dan moet je eerst via corrigerende regels en stringente handhaving een bodem creëren waarop je later burgers kunt activeren. Maar: ook hier gaat het om een goede balans tussen repressie en

preventie. Dus die kinderen 's nachts naar binnen, en tegelijkertijd gesprekken met de ouders: waarom is het niet goed voor kinderen om 's nachts op straat rond te zwalken? En bij zo'n aanpak heb je meerdere disciplines nodig.”

Werkt die gecombineerde aanpak in alle hotspots?

“Naar de effecten van het samenspel repressie-preventie is nog weinig onderzoek gedaan, daar pleiten wij dan ook vurig voor. Maar het lijkt duidelijk dat een gecombineerde en multidisciplinaire benadering de beste optie is. Ook de politie concludeert dit uit eigen onderzoek: integraal is het enige dat werkt. En de gemeentelijke veiligheidscoördinator zie je jaar na jaar groeien in de rol van spin in het web. Op die positie zitten steeds vaker mensen die precies weten: wat kan ik van een zorginstelling vragen, wat van scholen, wat van de welzijnsorganisatie... En dan kun je ook coördineren. Waar het nu nog om gaat, is dat de gecoördineerde partijen zelf zien welke rol zij spelen. Dat het welzijnswerk zelf aangeeft wat zij kan betekenen in het integraal veiligheidsbeleid.”

Hier lijkt iets van onze beroepsgroep te worden verwacht...

“Jazeker. Het gaat erom dat het opbouwwerk zich bewuster wordt van de belangrijke rol dat het op dit vlak kan spelen. Welke bijdrage leveren wij en wat willen of kunnen wij bijdragen? Wat kan men van ons vragen? Hoe kunnen we de samenleving gezamenlijk veiliger maken? Zelf ben ik er bijvoorbeeld erg voor om buurtbemiddeling meer vanuit het welzijn vorm te geven – en dus niet alleen vanuit de politie of woningcorporaties. Maar er zijn nog veel meer mogelijkheden. Het zijn de sociale professionals die het dichtst op de wijk zitten, dus ik zou zeggen: pak je kans en doe er wat mee. Welzijn, zet jezelf op de kaart van de sociale veiligheid!” <

De wijkinterventie: een bron van inspiratie

Foto: Inge van Mill

Rondslingerend afval, harde muziek of graffiti kunnen buurtbewoners een gevoel van onbehagen en zelfs van onveiligheid bezorgen. In de strijd tegen deze overlast in de woonomgeving laten veiligheidsprofessionals zich steeds vaker van hun creatieve kant zien. Ze slepen hangjongeren naar het voetbalveld, leiden schoolkinderen over veilige speelroutes en stimuleren bewoners om in hun buurt aan de slag te gaan. Inspiratie voor dit soort wijkgerichte veiligheidsinitiatieven is te vinden in een recent verschenen overzicht van tachtig veelbelovende wijkinterventies.

Het *Overzicht interventies wijkveiligheid*, dat bedoeld is voor professionals die zich op wijkniveau bezighouden met maatschappelijke veiligheid, is samengesteld door het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV).

Het overzicht maakt duidelijk hoeveel werk er op buurtniveau wordt verzet om overlast, verloedering, criminaliteit en onveiligheidsgevoelens te lijf te gaan. Buurtbewoners worden betrokken bij het opstellen van gedragscodes (vrijwillige afspraken over gewenst en ongewenst gedrag in de wijk), stadsmariniers en wijkmanagers gaan, vanuit een integrale benadering, de confrontatie aan met probleemgebieden. Terwijl ondertussen de lokale veiligheidssituatie wordt gemonitord met behulp van veiligheidsscans, wijkschouwen en signaleringslijsten. "Stuk voor stuk interventies waarbij publieke en private partijen de handen ineenslaan", vertelt Zinzi Shamburg, accounthouder bij het CCV. "Vaak in samenwerking met burgers." Gemeentelijke professionals op het gebied van wijkveiligheid kunnen haar kosteloos inschakelen ter ondersteuning van de veiligheid in hun wijken. Deze ondersteuning richt zich onder meer op het in kaart brengen van de problemen en het selecteren van de meest geschikte aanpakken. "Daarvoor gebruik ik ook interventies uit het *Overzicht interventies wijkveiligheid*. Gemeenten en andere veiligheidsprofessionals kunnen zo gebruik maken van opgedane kennis en ervaringen in andere gemeenten en vice versa. Dit bespaart hen veel tijd."

Maatwerk

De beschreven interventies zijn echter niet een-op-een over te nemen. "Elke situatie vraagt om maatwerk. Toepassen van deze interventies is geen kwestie van 'zoek en vervang'. De publicatie is meer een inspiratiebron. Afhankelijk van de lokale organisaties, het specifieke probleem, maar ook van het karakter van de wijk zal een vertaling moeten plaatsvinden. Daarbij is het belangrijk goed na te gaan welk doel men voor ogen heeft. Een interventie die geschikt is voor het oplossen van conflicten tussen burens, is niet per definitie ook geschikt voor de vermindering van overlast. Je moet steeds

blijven zoeken naar de juiste aanpak voor de dan geldende omstandigheden."

De publicatie beschrijft opvallend veel aanpakken die zich richten op (probleem)jeugd. In elk van de vijf categorieën interventies die aan de orde komen – burgerparticipatie, multidisciplinaire samenwerking, sport, monitoring van onveiligheid en beheer van de fysieke ruimte – komen wel jeugdprojecten voor. Daarmee toont het *Overzicht* niet alleen aan dat de jongerenoverlastproblematiek hoog op de agenda van gemeenten staat, maar ook dat er al een breed scala aan jeugdinitiatieven op het gebied van wijkveiligheid is ontwikkeld. Het gaat bijvoorbeeld om projecten met buurtvaders, jongerenbuurtbemiddelaars, jongerenontmoetingsplekken en jongeren die als toezichthouders of straatvegers in de buurt worden ingezet. Ook op de allerkleinsten wordt gelet. Voor hen zijn er onder andere Kindlinten (kindvriendelijke routes die speelplaatsen en scholen met elkaar verbinden) en projecten waarmee basisschoolleerlingen een zakcentje kunnen verdienen met het schoonhouden van de buurt of schoolomgeving.

Concrete handvatten

Burgers spelen bij veel interventies ook een rol. "De laatste jaren ervaren burgers in toenemende mate overlast in hun woonomgeving. Gelukkig bestaat er tegelijkertijd de wil om hier iets aan te doen en de handen uit de mouwen te steken." Het is volgens Shamburg wel belangrijk dat dit op de juiste manier gebeurt. "Zo maar een wijkinterventie kiezen en aan de slag gaan heeft geen zin. Je zult eerst goed moeten nagaan welk probleem er precies in de wijk speelt. Met deze probleemanalyse maak je inzichtelijk wat er nou precies aan de hand is. Staat het probleem op zichzelf, of houdt het verband met andere problemen? Naast de probleemanalyse is het raadzaam een analyse te maken van de mogelijke partners, de financiën en de kwaliteitseisen. Door dit van te voren allemaal goed in beeld te hebben, kun je veel gerichter gaan zoeken en is de kans veel groter dat je een geschikte interventie vindt." Wanneer al het voorwerk is gedaan, kan gezocht worden naar een passende interventie. "Maar nogmaals, de interventies zijn niet bedoeld om te kopiëren," bena-

Het CCV en de interventies wijkveiligheid

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk en de ontwikkeling van instrumenten en regelingen. Op het gebied van wijkveiligheid verzamelt het CCV informatie en publiceert brochures, handboeken en webdossiers over effectieve aanpakken.

Het *'Overzicht interventies wijkveiligheid'* geeft beknopte en heldere informatie over veelbelovende interventies. De tachtig voorbeelden zijn volgens een vast stramien beschreven. De beschrijving begint met het doel van de interventie, gevolgd door een korte omschrijving, informatie over de toepassing, de kosten, de betrokken partijen, het resultaat en adressen voor meer informatie.

Het *Overzicht* is te downloaden via: www.hetccv.nl

drukt Shamburg, "ze zijn bedoeld als bron van inspiratie. Ze geven concrete handvatten over hoe je een buurtprobleem kunt aanpakken. Een goede interventie blijft altijd maatwerk en is afhankelijk van verschillende variabelen. Daarnaast is een goede interventie ook afhankelijk van andere maatregelen in de buurt. Niemand wil eindigen met een projecten-carrousel waarin uiteindelijk niets meer goed werkt."

Is de juiste interventie in een project gegoten, dan is het raadzaam na te denken over de borging ervan. Dit zorgt ervoor dat het project succesvol wordt én blijft. "De interventie kan wellicht tot structureel beleid leiden. Voorwaarde is wel dat er evaluatiemomenten worden ingebouwd. Op basis van de evaluatie kan men dan beslissen: gaan we hiermee door, of kiezen we voor een andere interventie."

Database

Om de keuze voor de juiste wijkinterventie te vergemakkelijken, richt het CCV momenteel een database Wijkinterventie in. In de database zijn alle tachtig inter-

venties via een zoekfunctie beschikbaar. De database zal in december bereikbaar zijn via de website van het CCV. De professional kan zoeken op thema, op probleemlocatie en op de betrokken partners. Uiteraard zijn er ook combinaties mogelijk.

Zo gaat het CCV volgens Shamburg steeds verder in de ondersteuning van veiligheidsprofessionals. "Het CCV verzamelde in 2008 veertig wijkinterventies die ze uitbracht. Vervolgens hebben we dit aantal verdubbeld en er tachtig gepubliceerd. De database, die hierna wordt aangevuld, plus de inzet van een accounthouder op locatie, vormen het sluitstuk. Met als uiteindelijke doel professionals te adviseren bij de verbetering van de wijkveiligheid."

Over haar eigen rol is Shamburg heel duidelijk. "Helpen naar doen; door te adviseren, informeren en te inspireren. Er is al veel ontwikkeld ter verbetering van de wijkveiligheid. Het zou zonde zijn om daar geen gebruik van te maken. Zo kan een interventie die in Middelburg ontwikkeld is, met een paar kleine aanpassingen, heel geschikt zijn om een probleem in

bijvoorbeeld Leeuwarden aan te pakken. Het 'Overzicht interventies wijkveiligheid' stelt dergelijke lokale en regionale aanpakken landelijk beschikbaar en zorgt ervoor dat veiligheidsprofessionals gebruik kunnen maken van elkaars expertise en niet steeds opnieuw het wiel hoeven uit te vinden."

Selectiecriteria

Vanwege het overweldigende aanbod van interventies is een lijst met criteria opgesteld. Ook is gezocht naar een goede spreiding van de onderwerpen.

Een interventie dient:

- inzetbaar te zijn op het terrein van maatschappelijke veiligheid;
- wijkgericht te zijn;
- gericht te zijn op degenen in de wijk die er mee werken.

<

Brainstorm voor veiligheidsprofessionals

Op de website van het CCV (www.hetccv.nl) zijn verschillende digitale stappenplannen beschikbaar die veiligheidsprofessionals ondersteunen bij de verbetering van de wijkveiligheid. Zo is de Veiligheidsplanner ontwikkeld, die projecten op het gebied van veiligheid helpt bij de opzet en een goede uitvoering. Daarnaast ondersteunt het CCV op locatie. Gemeentelijke professionals op het gebied van wijkveiligheid kunnen hiervoor contact opnemen met accounthouder Zinzi Shamburg (zinzi.shamburg@hetccv.nl).

Zinzi Shamburg, accounthouder bij het CCV: Helpen naar doen; door te adviseren, informeren en inspireren.
Foto: Reinier Springveld

Actieve burgers in a

De Palestrinalaan, een multiculturele buurt in Zwolle, is pilot in een landelijke ontwikkelingstraject van SMVP en MOVISIE, met als doel actief burgerschap in multiculturele buurten te stimuleren. Belangrijke succesfactoren in deze pilot lijken de chemie tussen de afzonderlijke teamleden gecombineerd met de steun, rugdekking en waardering die ze voor hun onorthodoxe werkwijze bij de eigen organisaties wisten te verkrijgen.

De Palestrinalaan

De Palestrinalaan ligt aan de rand van de wijk Holtenbroek en bestaat uit vier flats, tien hoog, waar in totaal ongeveer 1300 personen wonen. De Palestrinalaan is multicultureel van samenstelling, ruim 50 procent van de bewoners is van allochtone afkomst. Tussen 2007 en 2009 is het aandeel allochtonen er met 10 procent gestegen. Typierend is de enorme verscheidenheid aan nationaliteiten, 69 in totaal. Landen van herkomst van de grootste groepen bewoners zijn de Antillen (7 procent), Irak (4 procent), Turkije (3 procent), Indonesië (3 procent) en Marokko (3 procent). De gemiddelde woonduur in de Palestrinalaan is 5,1 jaar. Deze relatief hoge doorstroming is in lijn met de positie die de galerijflats innemen op de woningmarkt: ze zijn ruim en toch goedkoop, woningzoekenden kunnen er snel terecht en er is een lage drempel voor starters. Op 1 januari 2009 stond 10 procent van de potentiële beroepsbevolking van de Palestrinalaan als niet-werkend ingeschreven.

gemeente Zwolle, een huismeester van de woningcorporatie SWZ en een wijkbeheerder van woningcorporatie deltaWonen. Deze corporaties zijn ieder eigenaar van twee flats in de Palestrinalaan. In het team zijn heel bewust een wijkagent en een opbouwwerker opgenomen. De combinatie van politie en opbouwwerk is gemaakt vanuit de veronderstelling dat het bevorderen van sociale zelfredzaamheid enerzijds deskundigheden vergt die de politie niet vanuit de opleiding, noch vanuit werkervaringen in huis heeft, maar aan de andere kant wel formele bevoegdheden ('doorzettingsmacht') vraagt. Van oudsher heeft de politie juist de verantwoordelijkheid om zaken over te nemen op het moment dat bewoners niet verder mogen, durven of kunnen gaan. De politie is van nature niet geneigd bewoners te ondersteunen bij het zelf zoeken naar oplossingen. Het opbouwwerk heeft die intentie juist wel en daar kunnen politiemensen wat van leren. Het opbouwwerk wil bewoners bijstaan bij het (terug)veroveren van competentie en zeggenschap in samenlevingszaken². Omgekeerd leren opbouwwerkers om te gaan met maatschappelijke behoeften aan veiligheid en de normatieve oriëntaties die daarmee

In de periode 2006 - 2009 voerden Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) en MOVISIE een landelijk ontwikkelingstraject uit om actief burgerschap in multiculturele buurten te stimuleren. Uitgangspunt was dat wijkbewoners een centrale rol spelen bij het aanpakken van onveiligheid. In drie steden, te weten Dordrecht, Maastricht en Zwolle, vonden pilots plaats¹. In deze pilots stond de vraag centraal hoe bewoners van multiculturele buurten op grond van hun eigen verantwoor-

delijkheid zorg kunnen dragen voor verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in hun eigen woonomgeving. In dit artikel komt de Zwolse pilot 'Gaan voor de Palestrinalaan' voor het voetlicht en proberen we een verklaring te vinden voor het succes ervan.

Politie en opbouwwerk

Het team dat de pilot in de Palestrinalaan uitvoerde, bestond uit een wijkagent, een opbouwwerker van de Zwolse welzijnsinstelling Travers, een wijkmanager van de

de Palestrinalaan

gepaard gaan³. Die complementariteit is uiteindelijk effectief gebleken. Zeker in combinatie met de overige disciplines in het team: gemeente en woningcorporaties.

Coaching van het team was in handen van de SMVP en MOVISIE. Het team werd begeleid door twee coaches, één met expertise over gebiedsgebonden politiewerk en één met expertise over opbouwwerk. Dit gebeurde op basis van de volgende uitgangspunten:

- politie en opbouwwerk behouden hun eigen disciplines en verantwoordelijkheden, een politiefunctaris moet zich niet als opbouwwerker gedragen en een opbouwwerker moet niet de habitus van agent aannemen. De disciplines ondersteunen elkaar. Daar hoort ook het geweldsmonopolie van de politie bij;
- het is noodzakelijk dat politie en opbouwwerk een gezamenlijke visie ontwikkelen op aan te pakken problemen in buurten en wijken ontwikkelen. Het vergt tijd om elkaars zienswijzen te leren;
- het ontwikkelen van een gezamenlijke visie vereist gezamenlijke aanwezigheid op straat, zichtbaar voor

bewoners. Dus geen gezamenlijke vergaderingen en individuele acties op straat, maar daadwerkelijk gezamenlijk optreden.

Werkwijze team

De algemene uitgangspunten golden voor de teams in alle drie de steden. De manier waarop ze dit ten uitvoer brachten, hun specifieke werkwijze en de samenstelling van het team verschilde per stad, afhankelijk van diverse factoren. Aan de hand van de succesvol verlopen pilot in Zwolle gaan we nader in op een aantal elementen die bijgedragen hebben aan de resultaten die hier zijn geboekt. Om te beginnen een korte typering van de werkwijze van het team in Zwolle.

In het kort kan men de werkwijze van het team in Zwolle als volgt typeren:

- het team functioneert als intermediair tussen vraag en aanbod. Nieuw aanbod wordt afgestemd op behoeften van de buurt;
- het team hanteert een persoonlijke benadering. Zij gaat relaties aan met bewoners en legt verbindingen aan tussen bewoners;
- het team werkt integraal. Een gezamenlijke strategie komt tot stand door

een gezamenlijke probleemdefiniëring en analyse;

- het team werkt ontwikkelingsgericht voor de buurt en haar bewoners, activiteiten van -het team beslaan vele leefgebieden van bewoners;
- het team voert een tweesporenbeleid, gericht op de buurt en bewoners alsmede op relevante instellingen;
- het team reflecteert systematisch op het eigen gedrag: houden we ons met de juiste zaken bezig, en hoe doen we dat en wat kan er beter? En maakt gebruik van feedback uit de contacten met bewoners.

Van meet af aan is er in de pilot aan de Palestrinalaan een goede spirit tussen de teamleden. Het klikte zo te zeggen. Maar dat alleen is niet voldoende basis om over de muren van de eigen professie en organisatorische belangen tot een vruchtbare samenwerking te komen. Dit is een proces dat tijd vergt en in fasen verloopt. En de professionals van tijd tot tijd voor onontkoombare dilemma's stelt. Bij het zich ontwikkelen als team gaan de leden over de eigen professionele grenzen heen kijken en samen nieuwe inzichten krijgen over de buurt en de aanpak van problemen. Dit proces zal

onherroepelijk tot fricties leiden als de afzonderlijke teamleden er niet in slagen om de ontwikkeling die ze meemaken te communiceren met hun leidinggevende en achterban in de eigen organisatie.

Onorthodoxe werkwijze

In Zwolle zijn ze er in geslaagd een goede balans te vinden tussen een team van professionals die de ruimte krijgen om op onorthodoxe wijze te werk te gaan. En daar tegelijkertijd steun, rugdekking en waardering bij te oogsten in hun eigen organisatie. Zo had de wijkmanager een brugfunctie naar de gemeentelijke organisatie, en onderhield de wijkagent nauw contact met zijn leidinggevende toen hij in zijn aanpak van een hanggroep afweek van het zero tolerance beleid van zijn organisatie. Hij betrok zijn directe collega's hierin en berichtte er over in de interne nieuwsbrieven en contactorganen. Vanuit die bredere betrokkenheid hebben leidinggevendenden van alle partners halverwege de pilot een stuurgroep gevormd. Dit overleg heeft ondermeer een verlenging van de pilot met een jaar bewerkstelligd, en implementatie van de werkwijze in de Palestrinalaan in andere delen van de stad.

Bij het zoeken naar oplossingen van problemen weet het team bewoners aan te zetten tot ander gedrag dat direct raakt aan openbare orde en rechtshandhaving. Door normen te stellen verandert het collectieve gedrag van bewoners. Vuil wordt niet langer slordig weg gekieperd, maar komt steeds meer in containers terecht. Het parkeergedrag verbetert aanzienlijk. Ouders letten op het speelgedrag van hun kinderen. Het is niet langer gebruikelijk om bankstellen naar beneden te gooien. Het team stimuleert bewoners naar verbetering van hun sociaal-economisch positie. Er worden mogelijkheden geschapen kleine bedrijfjes op te zetten en bewoners worden toegeleid naar de arbeidsmarkt.

Het team in Zwolle maakt selectief gebruik van hulpkrachten. Een goed voorbeeld is de inzet van zogenaamde bezoekvrouwen: allochtone vrouwen die andere allochtone vrouwen bezoeken in situaties waar het team tot de betreffende bewoonster zelf moeilijk toegang krijgt. Het team toont andere relevante

instellingen (denk aan hulpverlening en zorg) als het ware de weerbarstigste werkelijkheid van de straat en weet daardoor een gevoel van urgentie bij die instellingen tot stand te brengen. Deze benadering typeert het twee sporenbeleid van het team, namelijk het gericht zijn op de buurt en op relevante instellingen. Door present te zijn in de buurt en zich toegankelijk op te stellen, weet het team wat er onder bewoners leeft. Door goede relaties te onderhouden met instellingen weet het team wat deze instellingen bewoners kunnen bieden. Het team stimuleert bewoners hun problemen aan instellingen voor te leggen en vormt aldus een schakel tussen vraag en aanbod.

Gedurende de pilot zijn er diverse fysieke verbeteringen aangebracht aan de flats en de omgeving. Er zijn speelplaatsjes en een Johan Cruyff Court in gebruik genomen, onveilige bergingen aangepast, bewakingscamera's opgehangen, de parkeermogelijkheden verruimd en geveltuinjes aangelegd. Belangrijk te vermelden is de actieve bijdrage van bewoners bij de totstandkoming daarvan. Hoe klinkend de resultaten ook, in de praktijk is het vaak een kwestie van vallen en opstaan en vooral veel geduld. Vandaar dat een interactief en communicatief ingesteld team een belangrijke voorwaarde is voor het slagen van een dergelijke aanpak. In het volgende voorbeeld komt duidelijk naar voren dat deze benadering geen geïsoleerde actie is, maar een olievlekwerking heeft.

Van hanggroep naar prikploeg

Hoe krijg je als wijkagent een groep rondhangende alcoholverslaafden in beweging die je zacht uitgedrukt liever zien gaan dan staan? En wat doe je als die groep ook nog eens moet verhuizen van een plek vlakbij een winkelcentrum waar flats staan en mensen wonen die langs elkaar leven, moeilijk te bereiken zijn, daar met 69 nationaliteiten en evenzoveel culturen heel dicht op elkaar wonen, waar een hoge mutatiegraad is en mensen al veel overlast ervaren? Hoe buig je daar de negatieve spiraal om, doorbreek je de anonimiteit en betrek je ze bij de buurt? Geen geringe uitdaging dus. Toch is de wijkagent en het team van de pilot in Zwolle er in geslaagd

om deze opgave tot een goed einde te brengen.

Toen dit probleem zich bij de start van 'Gaan voor de Palestrinalaan' aandeed, hingen er ongeveer dertig alcoholisten rond in de wijk, waarvan een aantal uit de Palestrinalaanflats. Ze hingen rond in het winkelcentrum. Door een strafstedelijk beleid, zero tolerance, om overlast en onveiligheid in wijken aan te pakken, werden ze verjaagd uit de omgeving van het winkelcentrum. Op grond van de Algemene Politie Verordening (APV) werden ze op de bon geslingerd zodra de groep zich in het winkelcentrum ophield. De wijkagent werkte daar indertijd aan mee. Maar na enige tijd zag hij in dat er sprake was van een waterbedeffect: de groep dook elders weer op, het probleem werd alleen maar verplaatst. Na wat omzwervingen kwamen ze toch weer terug op hun vertrouwde stek bij het winkelcentrum. Of zoals de wijkagent het samenvatte: 'Zero tolerance betekende in de praktijk ook zero resultaat'.

Om deze cyclus te doorbreken overlegde de wijkagent met de hanggroep over een alternatieve plek waar ze elkaar ongestoord zouden kunnen treffen. In het wijkcentrum tegenover het winkelcentrum belegde hij hiervoor een bijeenkomst. Op het afgesproken tijdstip kwamen maar liefst acht professionals opdagen, van de straatgroep waren er slechts drie leden aanwezig. Het was de laatste keer dat de wijkagent op die manier te werk ging, hij zoekt de groep sindsdien op straat op, praat regelmatig met ze en ze spreken hem en de opbouwwerker aan.

De opbouwwerker heeft in overleg met de groep een geschikte plek gevonden waar ze ongestoord kunnen rondhangen: in een groene uithoek tussen de flats van de Palestrinalaan met een houten zitbank die uitzicht biedt op een klein watertje. Een deel van de groep woont in de flat die er op uitkijkt. De opbouwwerker heeft met een delegatie uit de hanggroep bij de gemeente en via de wijkagent bij de politie gepleit om in deze specifieke situatie af te wijken van de strakke handhaving van de APV. Achter de schermen voerde de wijkagent bij de politie een interne lobby om de afwijkende aanpak in de Palestrinalaan

geaccepteerd te krijgen. Hij moest al zijn overredingskracht aanspreken om de leiding en het team zo ver te krijgen dat ze bij deze ene hangplek de geldende APV-richtlijnen door de vingers wilden zien. Dus voortaan geen bonnen uitschrijven zolang de hanggroep zich aan de afspraken hield. De groep heeft met de gemeente afspraken gemaakt over het afhalen van vuilnis.

Dit oogluikend toestaan, op voorwaarde dat ze bij verkanselen van afspraken hun krediet verspelen, blijkt tot op de dag van vandaag in de praktijk te werken. De agent en opbouwwerker maken tijdens hun rondes regelmatig een praatje met ze en houden zo een oogje in het zeil. Collega's van de wijkagent staan de pleisterplek oogluikend toe. Doordat het zo lang al goed gaat hebben ze krediet opgebouwd. Hoe broos zo'n informeel akkoord is, merkte de wijkagent toen hij na een kort verlof van drie dagen merkte dat tijdens zijn afwezigheid een vervangende chef de bedongen uitzondering in één handomdraai teniet had gedaan. Het illustreert hoe belangrijk het is om de eigen organisatie te betrekken bij zo'n uitzondering op de regel en goodwill voor zo'n stap te kweken.

Ook bij de bewoners van de Palestrinalaan hebben de wijkagent en opbouwwerker op soortgelijke wijze sympathie voor de hangplek opgebouwd. Flatbewoners zien de groep zich tweemaal weks in gele hesjes hijsen in het kader van het zwerfvuilproject van Tactus, een instelling voor verslaafdenzorg. Het resultaat is dat er tamelijk gunstig over ze gedacht en gepraat wordt. Toch is de loyaliteit kwetsbaar als het een keer flink regent en ze naar de flat trekken om daar te schuilen. Of bij incidenten als iemand die in de open lucht zit te poepen of tegen een muur piest. Voor de wijkagent en de opbouwwerker geldt dat ze voortdurend alert moeten zijn en in contact moeten blijven met de groep om te herinneren aan de afspraken en grenzen aan tolerantie aan te geven. In het openbaar poepen en urineren wordt niet getolereerd.

Aanbevelingen

Veiligheid is steeds meer een zaak geworden van samenwerking. De traditionele strafrechtelijke benadering heeft een belangrijke aanvulling en correctie gekregen. Het monopolie van politie en justitie op de veiligheidszorg, zo dat al bestond, lijkt daarmee doorbro-

ken. Daarbij is er veel aan gelegen dat samenwerking effectief en doeltreffend kan functioneren. Dat samenwerken blijkt niet vanzelf te gaan. Er kunnen uiteenlopende spanningen tussen de samenwerkende partners optreden. Ook zijn interne spanningen en tegenstrijdig-

Op een winterse januaridag in 2010 verzamelt een groep van tien verslaafden zich om twaalf uur achter het winkelcentrum van Holtenbroek. Daar wacht een medewerker van Tactus ze op en overhandigt een blauwe plastic zak en een prikker waarmee ze deze middag zwerfvuil verzamelen. Vanaf die plek verspreidt de groep zich over de hele wijk Holtenbroek. Dit ritueel herhaalt zich elke week, dinsdags en donderdags zijn ze van twaalf tot twee uur in de weer. Volgens de begeleider is het in de verslaafdenzorg bij Tactus ongekend zo trouw als deze groep zich door de seizoenen heen steeds weer meldt om hun ronde te doen.

raties er van doordrongen zijn dat samenwerken vrijwel onvermijdelijk gepaard gaat met het inleveren van autonomie. Die autonomie geldt zowel extern tussen politie, opbouwwerk en woningbouwcorporaties, als intern binnen de drie organisaties.

- Samenwerken tussen politie, opbouwwerk en woningbouwcorporaties kan het beste van onderop tot stand komen. Het biedt de meeste garantie voor betrokkenheid van wijkagenten, opbouwwerkers en huismeesters - die zich

heden mogelijk⁴. Samenwerking is onder meer gebaat bij duidelijkheid over de diverse rollen en verantwoordelijkheden. En er moet sprake zijn van duurzame motivatie bij alle betrokkenen alsmede van een resultaatgerichte instelling. Tops en Hendriks spreken in dit verband over vitale coalities⁵. Coalities zijn vitaal als ze bij de deelnemende partijen 'scherpte en inspiratie' weten te organiseren.

Welke aanbevelingen kunnen we op grond van de pilot in Zwolle en de minder fortuinlijk verlopen pilots (waaruit veel te leren is) noemen om toekomstige samenwerking tussen gemeente, politie, opbouwwerk aangevuld met woningcorporaties, ook in multiculturele wijken, mogelijk te maken?

- Het is van belang dat bij de start de congruentie van belangen tussen gemeente, politie, opbouwwerk en woningbouwcorporaties duidelijk is en dat uitvoerende medewerkers zich hiervan bewust zijn. Dit is een wezenlijke voorwaarde om zich met succes door de moeilijkheden heen te kunnen slaan die onvermijdelijk zullen komen. De organisaties moeten de nieuwe benadering ook echt omarmen. Belangrijk is dat dit op alle niveaus van de afzonderlijke organisaties gebeurt: leidinggevenden, middenkader en uitvoerenden.
- Evenzeer moeten gemeente, politie, opbouwwerk en woningbouwcorpo-

zo 'mede-eigenaar' kunnen voelen van het probleem - voor onderling vertrouwen en voor snelle, informele interactie. Bovendien bevordert het een praktische, probleemgerichte oriëntatie. Wijkagenten, opbouwwerkers en huismeesters kunnen werkende weg op straat ontdekken wat zij onderling voor elkaar betekenen.

- Wijkagenten, opbouwwerkers, huismeesters en gemeentelijke uitvoerders dienen intern voldoende steun te hebben waar het gaat over doel, aanpak en activiteiten van hun samenwerking. Zij dienen over voldoende gezag in eigen kring te beschikken en over voldoende mandaat om bindende afspraken te maken.
- Actief burgerschap (ook in multiculturele buurten) kan men bevorderen met de instelling van professionele teams waarin in ieder geval de politie, het opbouwwerk en woningbouwcorporaties zijn vertegenwoordigd.
- Wijkagenten, opbouwwerkers en huismeesters in deze teams kunnen een bijdrage aan actief burgerschap leveren door als schakels op te treden tussen bewoners, de overheid en dienstverlenende instanties.
- In hun werkwijze bekommeren wijkagenten, opbouwwerkers en huismeesters in deze teams zich om de belangen en behoeften van bewoners uit de

buurt. Door als rolmodel te fungeren activeren zij bewoners zelf bij te dragen aan het oplossen of verminderen van buurtproblemen.

Lodewijk Gunther Moor is projectsecretaris van het bestuur van Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) te Dordrecht

Pieter Deelman is directeur van het SMVP

Jasper Veldhuis is onderzoeksjournalist in Amersfoort

Noten

1) Voor de resultaten van het landelijke ontwikkelingsproces zie: Lodewijk Gunther Moor en Jasper Veldhuis (red.) (2010). Openbare orde en rechtshandhaving in multiculturele buurten: een ontwikkelingsproces naar actief burgerschap, Dordrecht: Stichting SMVP Producties.

2) Broekman, H. en Vos, K. (2009). Wil's opvattingen over opbouwwerk samengevat, in: Broekman, H. Hes, J., Voogt, P. en Vos, K. (red.), Wilsbeschikkingen. Opbouwwerk van de hand van Wil van de Leur, Den Haag: Dr. Gradus Hendriks Stichting, pp. 41- 64.

3) Vijver, K. van der en Gunther Moor, L. (2009). Bruggenbouwer naar de toekomst. Ontwikkeling van samenwerking tussen opbouwwerk en politie, in: Oplossingen uit het ongerijmde. Over de betekenis van het opbouwwerk. Opgedragen aan Wil van de Leur, Utrecht: Movisie, pp. 31 -41.

4) De pilots hebben hier allemaal mee te maken gehad. De pilot in Zwolle is een gunstige uitzondering. In Zwolle kwam de samenwerking goed uit de verf. In Dordrecht lukte het niet, zie Lodewijk Gunther Moor en Jasper Veldhuis (2010), Gestrane samenwerking tussen politie en opbouwwerk in Oud Krispijn in Zwolle, in: Frank Bovenkerk, Marleen Easton, Lodewijk Gunther Moor en Paul Ponsaers (eds.), Policing multiple communities, Cahiers Politiestudies, nr. 2, Antwerpen / Apeldoorn: Maklu. In Maastricht kwam de samenwerking niet helemaal van de grond.

5) Tops, P. en Hendriks, F (2003). Openbaar besturen in vitale coalities: van publieke waarden naar professionele toewijding, Tilburg.

<

Trends sociale veiligheid

2010

Veiligheidsbevordering en samenlevingsopbouw komen steeds dichterbij elkaar te liggen. Welke relevante ontwikkelingen doen zich momenteel voor op het snijvlak van beide werelden? In onderstaand artikel een beknopte samenvatting uit het Trendsignalement 2010 van de meest relevante en opvallende trends rond wijken, jongeren en burgerparticipatie.

Jaarlijks brengt het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, het CCV, een Trendsignalement uit over ontwikkelingen in maatschappelijke veiligheid. Maatschappelijke veiligheid omvat zaken als straatgeweld, woninginbraak, schoolbrand, overlast, verloedering en georganiseerde criminaliteit. Het Trendsignalement is gebaseerd op (literatuur)onderzoek, publicaties,

beleidsdocumenten en aandacht in de media. Voor 2010 zijn deze inzichtelijk ingedeeld in hoofdstukken over veilig samenleven, veilig wonen, veilig uitgaan en recreëren, veilig leren en integraal veiligheidsbeleid. Een aantal trends rond wijken, jongeren en burgerparticipatie willen we u in dit themanummer over veiligheid niet onthouden.

De trends

Aandacht voor preventie

Als algemene trend signaleert het CCV dat het thema veiligheid en het veiligheidsbeleid zich nadrukkelijk hebben verbreed. Er zijn veel partijen bij betrokken en er is in de loop van de tijd een veelzijdig pakket aan instrumenten en maatregelen ontwikkeld. Veiligheid is zagezegd een substantiële tak van sport geworden. Binnen dit brede thema heeft ook preventie een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt en is meer dan voorheen een vanzelfsprekendheid geworden. Voor talloze veiligheidskwes-ties is een preventieve aanpak ontwikkeld, waardoor met recht kan worden gezegd dat preventie zich niet langer beperkt tot veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, diefstal en vandalisme. Een substantieel aantal aanpakken heeft zich bestendigd en bewezen, zoals het

Keurmerk Veilig Ondernemen, buurtbemiddeling en lokaal alcoholbeleid. Met deze, en andere aanpakken worden successen geboekt. Uit het Trendsignalement 2010 blijken de criminaliteitscijfers de laatste jaren te dalen en sinds kort nemen ook de recidivepercentages voor het eerst sinds een decennium af. Bovendien is er steeds meer bekend over de effectiviteit van preventieve maatregelen. Er wordt meer (wetenschappelijk) onderzoek in binnen en buitenland verricht naar de effectiviteit van projecten en maatregelen.

Bezuinigingen

Maar we staan ook aan de vooravond van forse bezuinigingen door lokale, provinciale en landelijke overheden. Ook veiligheid zal op belangrijke onderdelen, zeker in de preventieve sfeer, niet aan bezuiniging ontkomen. Hoe zullen de bezuinigingen doorwerken op de criminaliteitscijfers? Dat is een moeilijk te beantwoorden vraag omdat er geen wetenschappelijk eenduidige literatuur beschikbaar is waarin een verband wordt aangetoond tussen een financiële crisis en de criminaliteitscijfers. Die relatie is niet eenduidig. Toch is het belangrijk ons voor te bereiden op mogelijk belangrijke effecten, op wat het CCV noemt een crisisgerelateerde misdaadgolf.

Wonen en wijken

In wijken is veel aan de hand wanneer het over veiligheid gaat. Er loopt een scala van acties, projecten en maatregelen van zeer diverse aard. Het kan gaan om het – wat in toenemende mate gebeurt – opkopen van panden om overlast en verloedering van straten tegen te gaan. Hierbij werken gemeente en corporaties nauw met elkaar samen. We zien ook steeds meer containerwoningen verschijnen voor hardnekkige en substantiële overlastgevers. Een nadeel van de aanpak in Nederland in vergelijking met buitenlandse voorbeelden is volgens het CCV de tijdelijke aard en de beperkte groep overlastgevers die er kan worden gehuisvest. Naast maatregelen om de overlast van huurders tegen te gaan, zoals huisuitzetting en screening, wordt ook het overlastgevend gedrag van huiseigenaren aangepakt door anti-overlastcontracten waarin woon- en leefregels worden vastgelegd. Over buurtbemid-

delingsprojecten (zo'n 130 officiële projecten in Nederland) is het CCV lovend. Ze zijn succesvol. In meer algemeen preventieve zin wordt geëxperimenteerd met de leefstijlbenadering. Door deze benadering, waarbij huurders met behoefte aan een stille en solitaire woonomgeving in dezelfde flat wonen, terwijl ook de sociale en toleranter types bij elkaar in de buurt zijn gehuisvest, zijn overlast en burenruzies binnen twee jaar met zo'n 20 procent gedaald. Toch is deze aanpak niet voor alle toepassingsgebieden een succes. Het roept ook meer principiële vragen op, bijvoorbeeld over de veranderlijkheid van het begrip leefstijl en het gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing van de methodiek

Aan de andere kant zien we meer en meer verzet tegen hostels voor drugsverslaafden. Het aantal drugshostels zal de komende jaren worden uitgebreid. Dat is volgens het VJI nodig, maar het heeft in een aantal gemeenten nog wel eens ontbroken aan zorgvuldig communicatie met buurtbewoners.

Jongeren

Het beeld over veiligheid en jongeren is tweeledig. Enerzijds blijkt uit de Tweejaarlijkse Jeugdmonitor dat het niet slecht gaat met jongeren in het algemeen. Zo is het slachtofferschap onder Nederlanders tussen 15-25 jaar gedaald en voelen minder jongeren zich onveilig. De stijging van de jeugdcriminaliteit van de afgelopen jaren is in 2008 tot stilstand gekomen. Aan de andere kant wordt stevig beleid ontwikkeld voor Marokkaanse en Antilliaanse jongeren. Het adagio is nu grenzen stellen en perspectief bieden. Er is immers sprake van een meervoudige problematiek. De jongeren veroorzaken problemen maar hebben ook problemen. Maatregelen zijn onder andere gezinscoaches voor multiprobleemgezinnen, Marokkaanse buddy's en acht-tot-acht coaches die als rolmodel met straatjeugd in gesprek gaan over hun problemen, en een landelijk praktijkteam dat als vliegende brigade overlastveroorzakers aanpakt. Ook de Marokkaanse gemeenschap roert zich middels het platform 'Stop criminaliteit Marokkaanse jongeren'. Voor Antilliaanse jongeren krijgt de aanpak met Bestuurlijke Arrangementen, waarin gemeenten en Rijk zich vastleggen op het bevorderen van een stabiele

leefsituatie van Antilliaanse jongeren, een vervolg in 22 zogenoemde Antillianen gemeenten.

Een veel toegepaste aanpak zijn de straatcoaches. Volgens diverse gemeenten is dankzij de straatcoaches een deel van risicojongeren uit de criminaliteit gehaald en het aantal jeugdgroepen neemt af. Toch lijkt de effectiviteit van straatcoaches beperkt, al ontbreekt gefundeerd onderzoek. Het meest effectief blijkt buurtcoaching waarbij vrijwilligers tijd met overlastgevend jongeren doorbrengen en hen een positief rolmodel voorschotelen. Ook in internationale literatuur wordt dit gevonden.

Gemeenten leveren extra inspanningen in strijd tegen overlast en verloedering. In veel gemeenten heeft – blijkend uit een inventarisatie door de VNG – in de periode 2009-2011 de bestrijding van overlast door jongeren topprioriteit, alsook de aanpak van alcohol- en drugsproblemen onder jongeren. Extra financiering daarvoor wordt geregeld met convenanten tussen rijk en gemeenten. Wel zijn deze maatregelen nog onvoldoende geëvalueerd om uitspraken te doen over effecten.

Er is ook toenemende aandacht voor de aanpak van twaalfminners. Een aanpak die in verschillende gemeenten zich professionaliseert. Een goed voorbeeld daarvan is het project ProKid in Arnhem, een samenwerkingsproject tussen politie, jeugdzorg en diverse hulpverleningsinstanties dat zich richt op risicojongeren onder de twaalf jaar. Door informatie samen te brengen over potentiële probleemkinderen kan vroegtijdig worden ingegrepen en wordt een criminele carrière ontmoedigd.

Ook zien we dat steeds meer sportverenigingen zich bekommeren om probleem- en risicojongeren, bijvoorbeeld door het aanbieden van gratis boks- en fitnesslessen. Het VJI heeft hier onderzoek naar gedaan. Uit dat onderzoek blijkt dat dankzij schoolsportverenigingen vier op de tien kinderen uit achterstandswijken structureel aan het sporten zijn te krijgen. Dat maakt kinderen fitter, maar leidt ook tot minder rondhangen op straat. Schoolsportverenigingen worden de laatste jaren ook steeds vaker opgezet in wijken waarin de sportparticipatie laag

tot zeer laag is. Via de verenigingen kunnen kinderen uit minimagezinnen gratis deelnemen aan de verschillende sportlessen. Een bijzonder voorbeeld project is het project Doelbewust in Den Bosch, dat in 2009 de Hein Roethofprijs won, een prijs voor projecten die bijdragen aan preventie van criminaliteit.

De aandacht voor veiligheid op scholen neemt eveneens toe. Zo is er een door de overheid geïnitieerde bewustwordingscampagne gestart om burgers ervan te doordringen hoe belangrijk het is mee te denken over veiligheid op scholen. Ook worden projecten met leerlingbegeleiding en gedragscodes gesubsidieerd. Het landelijk dekkend netwerk van Zorg- en Adviesteams (ZAT's) zetten als multidisciplinaire interventieteams de veiligheidsproblematiek op de agenda en ondersteunen scholen bij het uitwerken van beleid en aanpakken. Een landelijk dekkend systeem moet in 2011 gerealiseerd zijn.

Burgerparticipatie

Burgerparticipatie binnen veiligheidszorg wordt een vanzelfsprekendheid. Zo stijgt het aantal tips bij kliklijn M. en het Meldpunt Cybercrime. Ook zijn veel burgers bereid om deel te nemen aan burgernet. Burgernet kan ertoe leiden dat burgers meer tevredenheid uiten over het optreden van de politie. En die tevredenheid kan positief uitpakken voor veiligheid, omdat burgers meer geneigd zijn zich aan de regels te houden en zich minder onveilig voelen wanneer ze een goede band met de politie ervaren. Er is echter geen wetenschappelijk verantwoord evaluatieonderzoek voorhanden.

Het ministerie van BiZa financiert 'In actie met burgers!' Het zijn lokale proeftuinen waarin gemeenten intensief samenwerken met bewoners om en de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren, maar ook om burgers weerbaarder en actiever te maken. Door Regioplan is er onderzoek

naar gedaan. Het blijkt dat burgerinitiatieven op het gebied van criminaliteitspreventie maar beperkt effectief zijn.

Toch zijn gemeenten positief. Via de VNG geven zij aan dat door burgerparticipatie een betere inbedding in lokaal beleid, waarbij de gemeente meer open staat voor ideeën van burgers.

Opvallend blijft de kloof tussen objectieve en subjectieve veiligheid. Het slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit zoals geweld, vandalisme en vermogensdelicten is volgens de Integrale Veiligheidsmonitor 2008 de laatste jaren duidelijk gedaald. Maar als burgers wordt gevraagd of ze zich veilig voelen, meldt in 2007 en 2008 grofweg een kwart van de volwassen bevolking soms of vaak onveiligheidsgevoelens te ervaren. Ook de schaalcores verloedering worden er de laatste twee jaar nauwelijks positiever op.

Ouderen en kwetsbaren

Er is de laatste jaren meer aandacht voor ouderen mishandeling. Met reden, want het aantal meldingen van ouderen mishandeling neemt toe. Het kan zijn dat dienstverleners alerter zijn geworden op signalen en vaker melding doen. Het kan zijn dat het om een toenemend probleem gaat. Het gaat daarbij om psychische mishandeling, fysieke bedreiging en financiële uitbuiting. Een kwart van de meldingen betreft ontspoorde zorg. Ook psychiatrische patiënten zijn vaker slachtoffer van mishandeling.

Nabeschouwing

De nabeschouwing in de Trendrapportage 2010 is een belangrijk hoofdstuk. Hierin worden kanttekeningen geplaatst bij criminaliteitspreventie. Aan de ene kant zien we dat criminaliteitspreventie een vanzelfsprekendheid is geworden en zich niet langer beperkt tot veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, diefstal en vandalisme. Maar de uitdijende aandacht voor preventie heeft ook een schaduwkant. Het is onder andere

re Hans Bouttelier van het Verwey-Jonker Instituut die hier verschillende uitspraken over doet. Meer aandacht voor preventie kan leiden tot allerhande controlerende technologieën die misschien wel repressiever zijn dan het strafrecht. Een samenleving waarin het verzorgingsprincipe de boventoon voert, komt gevaarlijk dicht in de buurt van een controlestaat, zo vat het CCV zijn kanttekeningen samen. Er bestaat het gevaar dat iedereen die afwijkt van de norm, als risicoburger wordt bestempeld. En dat kan, als er inschattings- of uitvoeringsfouten worden gemaakt, schadelijke gevolgen hebben voor de levenskansen van onschuldige individuen. Het CCV spreekt over onzekerheidstolerantie. "Onze onwil om een zekere mate van onzekerheid en onveiligheid te accepteren is begrijpelijk en bij wijlen uitermate productief, maar kan ook negatieve effecten hebben op ons vermogen om alert en verstandig te reageren. Zo kunnen gebeurtenissen zoals in Hoek van Holland en Apeldoorn leiden tot een buitenproportionele regulering van grootschalige, publieke evenementen."

Interessante en gebruikte literatuur

Trendsignalement 2010., ontwikkelingen in maatschappelijke veiligheid, Het CCV, maart 2010
Belevingsonderzoek veiligheid, agressie en geweld. Nulmeting sector gemeenten, april 2009.
Rapport prioriteiten veiligheid, VNG/BMC, Den Haag/Amersfoort, september 2009
Lonneke van Noije en Karin Wittebrood, Overlast en verloedering ontleuteld.
Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloedering, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2009.

www.hetccv.nl/dossiers

www.minbzk.nl/actueel (proef met burger)

www.scholenunderzoek.nl

De publicatie Trendsignalement 2010 is gratis te downloaden via: <http://www.hetccv.nl/publicaties/>

webwinkel/Algemeen/Trendsignalement+2010

<

**Preventie is - meer dan voorheen -
vanzelfsprekend geworden**

Steeds meer zicht op diepere oorzaken leef

In 2010 is de overlast van jeugd en burenruzies in Nijmegen enorm gedaald. Dat is mede te danken aan de inzet van het 'draaiboek Mooi Weer'. Een gesprek met wijkmanager Eric van Ewijk over de goede samenwerking tussen beleidsmakers en frontlinie, en over nieuwe ontwikkelingen in de wijk, zoals toenemende spanningen bij de integratie van mensen met een beperking."De Wmo begint nu echt te drukken."

Het 'draaiboek Mooi Weer' is werkenderwijs ontwikkeld in een samenwerking van de afdeling wijkmanagement van de gemeente Nijmegen en alle partijen in de wijk. "Vorig jaar bereikte de al langer durende overlast van probleemjongeren zijn hoogtepunt," vertelt wijkmanager Eric van Ewijk, "waarop we het draaiboek hebben ontwikkeld." Doel was in een aantal wijken de overlast van jeugdgroepen en burenruzies tijdens 'de mooi weer periode' (april tot september) te voorkomen en aan te pakken. "Eigenlijk zouden we dit soort ervaringskennis meer met andere gemeenten moeten kunnen delen. Het zou mooi zijn als anderen het ook zouden gebruiken."

Het model draait om het effectief inzetten van instrumenten op verschillende niveaus, en van verschillende zwaarte. Er staat in wie wanneer, waarvoor verantwoordelijk is. Het is de bedoeling dat het draaiboek ertoe bijdraagt dat alle werkers in een wijk op één lijn staan. Daarnaast geeft het draaiboek inzicht in mogelijke escalatiescenario's en biedt het handvatten om bij escalatie op te schalen. Daarom zijn de afdelingen Jeugdbeleid en Veiligheid erbij betrokken. Het heeft gewerkt: de overlast van

jeugd, maar ook burenoverlast, is in 2010 enorm teruggebracht.

Samenwerking

Draaiboek Mooi Weer is een combinatie van horizontale en verticale samenwerking en schakeling tussen partners die zowel in het desbetreffende gebied als stedelijk betrokken zijn bij jongeren(-groepen) en overlast, legt Van Ewijk uit. "Deze samenwerking wordt gefaciliteerd door op zowel groeps- als individueel niveau in het gebied kennis op te bouwen, actueel te houden en met elkaar uit te wisselen. Ook hier wordt weer geschakeld tussen wijk- en stedelijk niveau, met name het Veiligheidshuis." Het Draaiboek Mooi Weer heeft een - liefst niet in te zetten- sluitstuk: de maximaal opgeschaalde situatie. "Denk hierbij aan betrokken bestuurders die in overleg met de directeurs van betrokken instellingen rechtstreeks sturen op werkwijzen, interventies en te halen resultaten in een gebied."

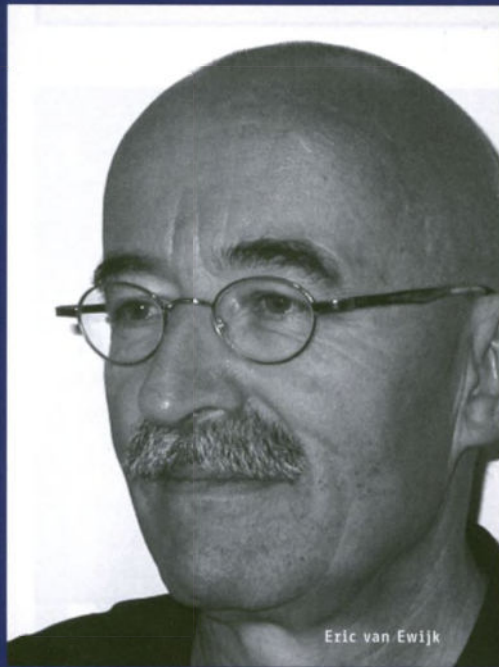
Het veiligheidsgevoel in Nijmegen neemt, net als in Nederland als geheel, over het algemeen toe," aldus Van Ewijk. "Maar het is moeilijk om te zeggen of dit toe te wijzen is aan interventie bij jeugd-

groep of ten opzicht van overlast- en probleemhuishoudens. Wel zijn bewoners enorm opgelucht over ingrepen, al zijn ze bezorgd of die dan beklijven."

Wijkteams

Eric van Ewijk is wijkmanager sinds 2003. Een turbulente tijd, vindt hij zelf, want de LPF had zijn hoogtepunt bereikt en de kloof tussen burger en overheid tekende zich scherper af dan ooit tevoren. "Nijmegen had een links stadsbestuur dat het tot haar taak rekende die kloof te overbruggen. En dus kwamen er wijkbezoeken, wijkbeheerders, wijkaanpakplannen, wijkwethouders en wijkmanagers. Het was allemaal 'wijk' wat de klok sloeg. Centraal stond het opruimen van de rotzooi. In de jaren negentig was flink geïnvesteerd in de vernieuwing van de binnenstad. Voor het onderhoud van alle andere Nijmeegse wijken was onvoldoende geld, en dat merkten de bewoners. In een aantal van die wijken waren problemen met de leefbaarheid." De eerste jaren zochten wijkmanagers en wijkbeheerders oplossingen voor die leefbaarheidsproblemen vooral in de openbare ruimte. Aanpak van achterstallig onderhoud, meer groen in de wijk, betere afvalsystemen en een snelle afhandeling van overlastklachten stonden centraal. Maar gaandeweg kreeg het team zicht op de diepere oorzaken. "Veel leefbaarheidsproblemen werden veroorzaakt door een beperkt aantal mensen uit overlast- en probleemhuishoudens. Soms domineerden enkele families de hele wijk met hun gedrag. We voerden sociale scans uit om zicht te krijgen op die gezinnen die gebaat zouden zijn bij extra aandacht en begeleiding." Er werden zogenaamd wijkteams opgericht met een multidisciplinaire samenstelling, onder leiding van een wijkteamregisseur van de afdeling wijk-

baarheidsproblemen

Eric van Ewijk

Veel leefbaarheidsproblemen werden veroorzaakt door een beperkt aantal mensen

management. "Ik maak als wijkmanager geen deel uit van zo'n team en houd me ook niet bezig met casuïstiek. Maar ik lever wel informatie en denk mee met de aansturende wijkteamregisseur. Die is verantwoordelijk voor het professionele netwerk rond de overlast- en probleemhuishoudens. Het gaat om een aantal specifieke gebieden in Nijmegen. De wijkteamregisseur beschikt over een snelle doorzettingsmacht, voor de zware probleemsituaties die gezinnen zelf niet meer kunnen oplossen."

Nieuwe bewoners

Welke ontwikkelingen ziet Van Ewijk de komende jaren belangrijker worden? "Ik verwacht dat er, vanwege de vermaatschappelijking van de zorg, nieuwe groepen naar de wijken komen waar wij steeds meer hulpvragen over krijgen. Mensen met een beperking, psychiatrische handicap of verslavingsprobleem verblijven niet in een instelling, maar wonen zelfstandig met begeleiding op afstand. Dat roept soms spanningen op, bij deze cliënten maar ook bij gevestigde bewo-

ners. De Wmo begint nu echt te drukken. Zorginstellingen zoeken ons steeds meer op. Ze willen hun cliënten graag in de wijk huisvesten. De wijkmanagers adviseren dan over de mogelijkheden, binnen de bestaande bewonersinfrastructuur. Vinden wij dit voor de cliënten een geschikte omgeving? Wat is er voor nodig om deze mensen te laten integreren? Het is een nieuwe taak die op ons afkomt. Gelukkig hebben we korte lijnen met de collega's van de programma's Welzijn en Zorg & Inkomen, die onder de directie Inwoners vallen."

De wijkmanagers in Nijmegen, zo vertelt Van Ewijk, zijn eigenlijk de lange arm van de sociaal beleidsmakers. "Met de welzijnsorganisaties maken we afspraken over hun concrete inzet en capaciteitsplanning in een wijk. Zo bepalen we mede de uitvoeringsstrategie van het sociaal werk en weten we waar de subsidie aan besteed wordt." De lokale bezuinigingen hebben uiteraard ook in Nijmegen hun impact. "Het gaat om grote kortingen. De welzijnsorganisaties hebben nu al met een korting van een miljoen te maken. In overleg met die organisaties en onze collega's zijn we nu aan het focussen. We kunnen niet op alle terreinen meer investeren. Weg met doublures. Wat zijn de échte probleemgebieden?"

<

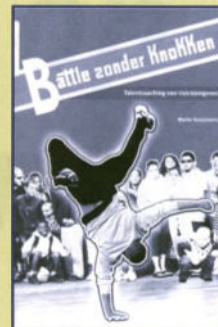
Twee verschillende stadsdelen

Totaal zijn er negen stadsdelen in de gemeente Nijmegen, waar zes wijkmanagers actief zijn. Voorheen was Van Ewijk verantwoordelijk voor de wijk Dukenburg, nu zijn dat het stadscentrum en Nijmegen Oost. Twee gebieden met een eigen karakter. Het Stadscentrum heeft ongeveer 10.000 inwoners en bestaat niet alleen uit winkels en bedrijven, maar kent ook een aandachtsbuurtje met sociale woningbouw. Oost heeft ongeveer 35.000 inwoners. Hoewel er veel studenten en gezinnen wonen, neemt de vergrijzing snel toe.

Talentcoaching van risicojongeren

Sociaal-agogisch werkers zijn gewend te focussen op krachten en kansen van mensen, maar deze denk- en werkwijze is bij risicojongeren niet vanzelfsprekend, en binnen het justitiële veld zelfs vernieuwend. *Battle zonder knokken* is het resultaat van een verkennend onderzoek naar projecten waarin talenten en potenties van risicojongeren centraal staan. De bevindingen zijn veelbelovend: het bewustzijn en gedrag van jongeren wordt positief beïnvloed. Onderzoeker Maike Kooijmans, tevens docent CMV, is verbonden aan het Expertisecentrum Veiligheid (AVANS Hogeschool). Op de Vakconferentie Samenlevingsopbouw verzorgt ze een workshop over talentcoaching.

Maike Kooijmans: *Battle zonder knokken. Talentcoaching van risicojongeren*, SWP Amsterdam 2009, ISBN 978 90 8850 0411

Integrale veiligheidsmonitor 2009

In de *Integrale Veiligheidsmonitor* worden jaarlijks de ervaringen van de inwoners van Nederland beschreven rond de leefbaarheid van de woonbuurt, de beleving van buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, aangiftegedrag, ervaringen met veel voorkomende criminaliteit, het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie en preventiegedrag.

Enkele opvallende bevindingen: één op de zes inwoners geeft aan actief te zijn geweest om de buurt te verbeteren; in vergelijking met 2008 vinden meer mensen in Nederland dat hun woonbuurt in leefbaarheid en veiligheid achteruit is gegaan; inwoners voelen zich (net als in 2008) het meest onveilig op plekken waar jongeren rondhangen; en van de onderscheiden buurtproblemen wordt te hard rijden verreweg het meest genoemd als probleem dat met voorrang zou moeten worden aangepakt. Ook relatief vaak genoemd worden hondenpoep, parkeeroverlast, overlast door groepen jongeren en rommel op straat. Het minst vaak worden overlast door zwerwers en daklozen en/of straatroof genoemd. Verder beschrijft het CBS interessante regionale verschillen. Zo zijn inwoners van Fryslan, IJsselland (Zwolle-Deventer-Hardenberg) en Brabant-Noord het vaker dan gemiddeld eens met de stelling dat er in de buurt goede voorzieningen zijn voor jongeren. In de politieregio's Haaglanden en Limburg-Zuid is het omgekeerde het geval.

Centraal Bureau voor de Statistiek: *Integrale Veiligheidsmonitor 2009. Landelijke rapportage*, CBS 2010. Te downloaden via www.cbs.nl

Tips in het omgaan met hangjongeren, voor buurtbewoners én professionals

In het boekje *Hangjongeren, 99 tips voor buurtbewoners en voorbijgangers* leert Hans Kaldenbach de niet-professionele lezer om effectief contact te leggen met straatgroepen die niet tot de criminele categorie behoren, maar wel overlast veroorzaken. Kaldenbach (1944) is werkzaam bij de Hogeschool Utrecht (Centrum Archimedeslaan) en is directeur van ACTA-Kaldenbach in Zeist. Hij geeft praktische trainingen en lezingen over cultuurverschillen en over 'straatcultuur'.

'Voor je het weet heb je een mes tussen je ribben', is een veelgehoorde uitspraak van buurtbewoners. Ze hebben gelijk met hun voorzichtigheid, stelt Kaldenbach. Gewone burgers staan zwak. Ze hebben daarom méér sociale vaardigheden nodig dan bijvoorbeeld de politie. Kaldenbach maakt onderscheid tussen twee strategieën: karate of judo. Wie 'karate' gebruikt gaat meteen tégen de jongeren in: wegwezen jullie; ophouden daarmee; nou moet het afgelopen zijn; als ik je nog één keer zie dan grijp ik je. Deze karatestijl is vaak het eerste dat bovenkomt, maar heeft bijna nooit een goed effect. De jongeren winnen, omdat ze vele malen beter kunnen schelden en treiteren. Hoe minder macht een buurtbewoner in een situatie heeft, des te groter is de kans dat de 'judo'-aanpak effectiever is: éérs 'begrip' tonen voor wat iemand doet. En jongeren de mogelijkheid geven voor een zogeheten eervolle aftocht.

Kaldenbach schreef ook een versie specifiek voor sociaal professionals. Het boekje is inmiddels toe aan z'n 21ste druk.

Hans Kaldenbach is gevraagd een mini-training te verzorgen op de Vakconferentie Samenlevingsopbouw.

Hans Kaldenbach: *Respect!, 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*, Prometheus 2009, ISBN 90-446-070-62

Hans Kaldenbach: *Hangjongeren, 99 tips voor buurtbewoners en voorbijgangers*, Prometheus 2008, ISBN 90-446-1151-9

Tachtig antwoorden op onveiligheid in de wijk

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) heeft een aantal veelbelovende interventies op het gebied van wijkveiligheid op een rij gezet. De publicatie richt zich op alle professionals die op wijkniveau werken aan het verbeteren van de veiligheid. De interventies zijn opgedeeld in vijf hoofdrubrieken: veiligheid door participatie en betrokkenheid; samen (nog) sterker; sport als bindmiddel; signaleren en analyseren van onveiligheid; en be(e)r(s)en van de fysieke ruimte. Aan bod komen interventies met intrigerende namen als Kolonisten van de Wijk, OK-Punten, Senioren en Veiligheid, Wijk en Agent Samen (WAS), Straatvertegenwoordigers, Jongerenbuurtbemiddeling, Beware Watch Out, Geld voor geen Geweld en het Jongeren Toezicht Team (JTT). Maar ook (landelijk) goede bekenden als Buurtbemiddeling en Thuis op Straat (TOS) passeren de revue.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: *Overzicht interventies wijkveiligheid. 80 antwoorden op onveiligheid in de wijk*, CCV 2010, ISBN 978-90-77845-28-8

A a n k o n d i g i n g

Vakconferentie Samenlevingsopbouw 2010: Weerbare burgers, veilige wijken

De Vakconferentie Samenlevingsopbouw gaat in op de belangrijkste vraagstukken rond sociale veiligheid die samenlevingsopbouw domineren. Opbouwwerkers, sociaal-cultureel werkers, jongerenwerkers en medewerkers van overheden en woningcorporaties zijn van harte welkom.

Het ochtendprogramma staat in het teken van preventie, repressie en samenwerking. In de risicosamenleving gaat steeds meer de aandacht uit naar handhaving en repressie. Ook de landelijke en lokale politici laten zich hierin niet onbetuigd. Aandacht voor preventieve interventies, waar opbouwwerk, sociaal cultureel werk en maatschappelijk werk zich vooral op richten, verdwijnt naar de achtergrond.

In haar plenaire inleiding zal Ida Haisma, directeur van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, ingaan op de noodzaak van een duurzame balans tussen preventie en repressie.

Jaap Timmer, lector Veiligheid en Sociale Cohesie aan de Windesheim Hogeschool in Zwolle, belicht actuele ontwikkelingen binnen de gebiedsgebonden politiek en de kansen en bedreigingen die dit met zich meebrengt.

In het dynamische subprogramma niet alleen aandacht voor het thema maatschappelijke veiligheid, maar ook voor de bredere vakontwikkeling. Er zijn werksessies en presentaties, maar ook minitrainingen en infodating (een wat minder vluchtige vorm van speeddaten).

Een greep uit het programma:

- Competentieprofiel opbouwwerk
- Kloof tussen sociaal professionals en management
- Integrale veiligheid: verbinden van formele en informele netwerken
- Het Veiligheidshuis: samen onder één dak
- Burgers actief in veelbelovende wijkinterventies'
- 'Personal branding' voor welzijnswerkers
- Talentcoaching van risicjongeren
- Weerbare wijken, handvatten voor collectieve daadkracht van bewoners
- De kersverse sociale professional
- Veiligheid door vitale coalities
- Public Reassurance: hoe beïnvloed je de veiligheidsbeleving van burgers
- Hoe studenten een wijk 'empoweren'
- Aan de slag met kindparticipatie
- Omgaan met jongeren in de straatcultuur

Datum: woensdag 3 november 2010

Plaats: AVANS Hogeschool in Den Bosch.

Inschrijven: www.movisie.nl/samenlevingsopbouw

<

Methodieken uit ontwikkelingslanden kunnen een waardevolle toevoeging zijn aan het instrumentarium van Nederlandse samenlevingsopbouw, concluderen de auteurs. Zij maakten in Brazilië kennis met de Oasis Game, een participatieve methode voor wijkopbouw. Deze zomer werd het 'spel' met succes georganiseerd in de Amsterdamse buurt De Kleine Wereld.

Omgekeerde ontwikkelingssamenwe

Braziliaanse methodiek slaat aan in Amsterdam Noord

De Oasis Game is de afgelopen tien jaar ontwikkeld door de Braziliaanse organisatie Elos. Bij de Oasis Game worden alle stakeholders (professionals, experts en de bewoners) in een wijk in korte tijd bij elkaar gebracht om tot een vernieuwing in de wijk te komen. De Oasis Game is een dynamische en unieke manier om op basis van gelijkwaardigheid samen te werken aan een betere wijk. De methodiek is gebaseerd op de twee woorden 'oasis' en 'game'; het op een speelse manier creëren van een oase op een plek waar dat ogenschijnlijk onmogelijk is.

De methode is speciaal ontwikkeld voor achterstandswijken, maar wordt ook met succes toegepast in heel andere settings, zoals op universiteiten en in bedrijven. In een Oasis Game krijgen bewoners weer trots en hoop, en door zelf mee te werken krijgen zij ook het eigenaarschap en daarmee de verantwoordelijkheid terug om zelf iets van hun buurt te maken.

Dromen

Tien Nederlanders, gespecialiseerd in ruimtelijke ordening en leefbaarheidsvraagstukken, waren in februari 2010 te gast in Brazilië om de spelregels van deze suc-

cesvolle Oasis Game te leren en er mee aan de slag te gaan in de wijk Vila Margarida. Het was een inspirerende ervaring. De snelle zakelijke Nederlanders moesten opeens omgaan met warme empathische Brazilianen die een heel ander ritme en andere vormen in de training brachten. Samen werken met een gemengd team, contacten leggen met de wijkbewoners en schoonheid ontdekken op plekken waar je op het eerste oog alleen ellende ziet, het was voor de bezoekers een cruciale en onvergetelijke ervaring. Maar hoogtepunt was zonder twijfel het samen met buurtbewoners werken aan het realiseren van hun dromen.

De problemen Vila Margarida dringen zich aan alle kanten op. De Oasis Game stimuleert de deelnemers echter om juist naar schoonheid op zoek te gaan en deze uit te vergroten. Als je met die opdracht kijkt, valt er van veel moois te genieten. In vaak armzalige omstandigheden zien buurtbewoners kans om hun hobby's te bedrijven. Zo worden er vogels gehouden die op hun prachtige uiterlijk of op hun mooie zang zijn geselecteerd. Zodra je iemand daarover aanspreekt voel je direct hun trots en ben je onmiddellijk met elkaar in gesprek.

Datzelfde geldt als je iemand spreekt die mooie bloemen op het erf heeft gezet of een deel van het huis aan het opknappen is. Bijzonder ook om te ervaren was hoe leergierig de kinderen zijn en hoe zij meewerken om een betere leefomgeving te creëren. Zij waren de eerste groep buurtbewoners die actief meedacht over verbeteringen, en verzetten tijdens het weekend dat er echt gewerkt moest worden, soms letterlijk bergen.

In Vila Margarida is uiteindelijk een speeltuin gerealiseerd, een kleurrijke muurschildering gemaakt en een vervuilde rivieroever omgetoverd tot een 'Sunset Boulevard' waar het zowel voor kinderen als volwassenen goed toeven is. De Oasis Game heeft veel organisaties in de buurt bij elkaar gebracht die tot dan toe nooit iets met elkaar hadden gedaan. In de Oasis Game gaat het meer om het proces dan om het resultaat. Zeker voor de Nederlandse deelnemers was het belangrijk dat er zicht was op het onderhoud van de gerealiseerde ingrepen in de wijk. Met verschillende organisaties in de wijk zijn afspraken gemaakt om daar actief mee bezig te blijven. Zo gaat een centrum voor vrouwen op het speelterrein bijeenkomsten organiseren

Inge van Steekelenburg en wethouder Willem Paquay kijken naar de plannen in wording. Foto: Emiel van Lint

orking

waarbij gelijk het groen en de gemaakte speeltoestellen worden beheerd. Een aantal bewoners gaat hetzelfde doen met de rivieroever. Door deze initiatieven gaan diverse organisaties in de komende periode gezamenlijk werken aan verdere verbetering van de buurt.

Oasis in Nederland

De Nederlandse groep ging na terugkomst uit Brazilië de uitdaging aan om ook in Nederland een Oasis Game te realiseren. Op zaterdag 5 juni trokken zij samen met een groep internationale vrijwilligers naar De Kleine Wereld in Amsterdam Noord om de wijk en zijn bewoners te leren kennen. In gesprekken met bewoners zijn dromen geïnventariseerd. Jong en oud bezochten op donderdagavond 11 juni de gymzaal van basisschool De Piramide om alle dromen en ideeën te vertalen naar concrete ontwerpen, en maakten met lego, klei en papier zelf maquettes. "Het is prachtig om te zien hoe bewoners op eigen kracht, met spullen die ze zelf in kunnen zetten, hun droom zien uit komen", aldus Willem Paquay, wethouder Wijkaanpak. "Alles wordt hier uit de kast gehaald om het onmogelijke mogelijk te maken."

Oasis is een aanpak waarin bewoners niet alleen praten, maar ook meebeslissen en meewerken aan het resultaat. In het weekend van 12 en 13 juni gingen dan ook de handen uit de mouwen. Zo werd een donkere tunnel omgetoverd tot 'natuurtunnel'; zijn er twee goaltjes gebouwd om te kunnen voetballen en is er een kabelbaan gemaakt tussen twee bomen. Het verwilderde groen rond de moskee is nu een prachtige tuin met zelfs een kas en een kruidentuin. Op de lege muur van de snackbar op het pleintje zijn vlaggen geschilderd van de herkomstlanden van de buurtbewoners. Vooral voor oudere buurtbewoners was deze groezelige hangplek voor jongeren een enge plek.

Ook in Nederland gaven organisaties uit de wijk en bewoners aan een vervolg te geven op de verbeteringen in de wijk. Zo vonden de kinderen het 'een gave tijd' en zouden ze wel weer zo'n weekend willen. Solid-Amsterdam, een organisatie voor samenlevingsopbouw, wil nu samen met de moskee de tuin met regelmaat bij gaan houden en zoekt daar actieve bewoners voor. Er is een informeel netwerk ontstaan van pakweg 25 bewoners die, aangevuld met de profes-

sionals in de wijk, in verschillende samenstelling bij elkaar komen en activiteiten oppakken.

De fysieke ingrepen pakken soms wel en soms niet goed uit. Zo was de kabelbaan na een week weg omdat deze te gevaarlijk werd bevonden. Wel heeft wethouder Willem Paquay toegezegd te zorgen voor een andere kabelbaan, een 'echte'. Deze zal in het najaar worden gebouwd. De geschilderde muren zien er allemaal nog puntgaaf uit.

In de Nederlandse context is het behalen van duurzame resultaten en het geven van een goed vervolg toch nog een van de uitdagingen, zo merkt de Nederlandse groep vier maanden na de Oasis Game verder zijn. Zij constateren dat dit proces wel gefaciliteerd moet worden. Hiervoor neemt de gemeente nu het initiatief, in nauwe samenwerking met de instelling voor samenlevingsopbouw en de corporaties.

Verbetering van de buurt

Het leren kennen en toepassen van methodieken uit ontwikkelingslanden kan een waardevolle toevoeging zijn aan het instrumentarium dat in de Nederlandse samenlevingsopbouw wordt gebruikt. De Oasis

Game kan in veel wijken met succes worden ingezet voor de participatie van buurtbewoners bij het vergroten van de leefbaarheid. Voor welzijnsorganisaties en woningcorporaties is het een aantrekkelijke manier om in gebieden met een lage participatiegraad samen met bewoners aan de verbetering van de buurt te werken of tenminste ruimte te scheppen om weer samen aan de slag te gaan.

Inge van Steekelenburg is adviseur vrijwillige inzet en jongerenparticipatie van MOVISIE. Na haar studies Leisure Management en de master Cultuur, Organisatie en Management heeft zij zowel in binnen- als buitenland trainingen gegeven en projecten uitgevoerd voor en door jongeren.
(i.vansteekelenburg@movisie.nl).

Harry Mertens is seniorprojectleider leefbaarheid en sociale samenhang. Hij is afgestudeerd als planoloog aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft veel projecten uitgevoerd rond vergrijzing en diversiteit, welzijnswerk in een multiculturele context, kunst en cultuur en leefbaarheid en ICT en sociale samenhang. (h.mertens@movisie.nl).

MOVISIE werkt samen met Oxfam Novib en andere partners aan het E-motive programma. Daarbij gaat het om het stimuleren van vormen van omgekeerde ontwikkelings-samenwerking bij het vormgeven van sociale projecten in Nederland. Dit om de sociale samenhang in de maatschappij te versterken en actief burgerschap te stimuleren. En ook om de beeldvorming over organisaties in ontwikkelingslanden positief te beïnvloeden. Met E-motive wil zij een brug slaan tussen organisaties in ontwikkelingslanden en Nederland. De Oasis Game is daar een prachtig voorbeeld van.

De Oasis Game

Een Oasis Game bestaat uit de volgende onderdelen:

Fase 0: Het benaderen van alle stakeholders in de buurt (bewoners, instanties, gemeentes), het identificeren en benaderen van 'local leaders', het betrekken van bedrijven en experts, het voorbereiden van de Oasis Game.

Fase 1: Echt kennismaken, contact maken, dromen uitspreken en omschrijven. Hier wordt de ruimte gecreëerd voor uitwisseling, dialoog en het delen van ideeën en wensen, maar ook frustraties over de buurt. De Oasis-facilitatoren verzorgen een gezamenlijk bewustwordingsproces en een dialoog om gezamenlijk een betere buurt te realiseren, daarbij verbinden zij belangen en worden verschillen overstegen.

Fase 2: Alle deelnemers worden betrokken bij het creëren en modelleren van hun droom. Het mooie is dat de eindgebruiker, de buurtbewoner, eigenaar wordt van het resultaat door daar zelf over na te denken, er zelf over te mogen beslissen en er zelf ook uitvoerend in zal zijn voor het uiteindelijke resultaat.

Fase 3: Voorbereiden en gezamenlijk uitvoeren om het resultaat te behalen. Om de spanning erin te houden wordt in deze fase, vaak de derde dag, of kort op het beëindigen van de tweede fase het project uitgevoerd.

Fase 4: Het resultaat behalen en ter afsluiting vieren. Dit is een belangrijk punt, want het proces wordt afgerond en zet een kroon op het gezamenlijke werk. Ook hier is ruimte voor

Belangrijke factoren en actoren in het proces zijn:

Orakels: tijdens de eerste twee fases krijgen ouderen en mensen die al lang in een buurt wonen de rol van het orakel toegekend. Ideeën, dromen en gedachten kunnen getoetst worden aan ervaringen uit het verleden. De ouderen krijgen de rol van 'wijze'. Vaak weten ze ook veel over de buurt.

Experts: er worden een aantal externe experts geraadpleegd. In het programma in Nederland zitten die in de deelnemersgroep. Het zijn planologen, buurtwerkers, architecten, adviseurs, mensen die de bewoners kunnen adviseren over de uitvoerbaarheid en (praktische) consequenties van hun keuzes en dromen. Ze dragen bij aan de haalbaarheid.

Rituelen: er is ruimte voor rituelen om het proces van verbinden en contact maken met elkaar en een gezamenlijke droom te versterken. Dit biedt ruimte om een plaats te geven aan de (culturele) achtergronden van alle bewoners, wat weer ruimte biedt voor wederzijds begrip en respect. Culturele achtergronden en verschillen zijn een cruciaal onderdeel in de Oasis Game, waarmee de Elos Institute facilitatoren veel ervaring hebben in Brazilië met haar vele inheemse culturen en grote verschillen in etniciteit, religie en sociaal-economische achtergrond.

Dialoog: Dialoog en gesprek zijn sleutelonderdelen van de Oasis Game. Als er spanningen zijn in de groep (dus in de wijk) worden die niet genegeerd, maar naar voren gehaald om ze een plaats te geven. The Oasis Game is een open proces.

Natuurlijke leiders: deze mensen spelen een cruciale rol. Zij kunnen anderen motiveren en het resultaat waarborgen in de gemeenschap. De Oasis Game is er op gericht om hen uiteindelijk middelen (methoden en een netwerk) te geven om het resultaat te behouden en meer Oasis Games plaats te laten vinden. Bij het programma in Nederland zullen de deelnemers aan het trainingsprogramma diegenen zijn die vervolg kunnen geven aan de methode en resultaten. Maar het is voor toekomstige projecten in de wijk zeker van net zo groot belang wijkbewoners die zich opstellen als 'natuurlijk leider' te leren kennen.

Open proces: De Oasis Game-methode biedt expliciet ruimte en openheid voor mensen van alle religieuze achtergronden, sekse, culturen, leeftijden en sociale klasse. Er wordt hard gewerkt om van alle lagen van de bevolking binnen de gemeenschap vertegenwoordiging te verkrijgen. Fase 0 is daar een belangrijk onderdeel in. Verder leren wijkbewoners door het proces elkaar beter kennen en wordt er gelijkwaardigheid nagestreefd.

*Wil je aan de slag met een Oasis Game, neem dan contact op met de initiatiefgroep Oasis Game Holland via een van de auteurs.
<http://oasisholland.ning.com>*

Niels Koldewijn is sociaal ondernemer en directeur van Fairground, een bedrijf dat mensen, teams en organisaties stimuleert om zich te ontwikkelen, door een verbinding te leggen met maatschappelijke projecten in ontwikkelingslanden.

(info@fairground.nl) <

De kunst van h

'De kunst van het stijgen: over sociale mobiliteit en welzijnswerk dat er toe doet' van Heinz Schiller is een bron van inspiratie voor iedereen die werkt in een achterstandswijk, vindt Karien Dekker. Op een aantal punten slaat Schiller volgens haar echter de plank mis. Want de Nederlandse situatie is niet evenredig vergelijkbaar met die in de Verenigde Staten. Dat neemt niet weg dat ze Schillers pleidooi voor meer kwaliteit bij professionals zeker kan onderschrijven.

'We zijn gaan geloven in ononderbroken welvaartsontwikkeling: dat er altijd en voor iedereen kansen en mogelijkheden zijn'. In een zeer vlot geschreven en mooi vormgegeven boek geeft Heinz Schiller aan hoe we welvaart voor iedereen zouden kunnen bereiken – en dat is naar zijn mening niet wat de huidige wijkaanpak bereikt. In een interview in De Volkskrant (10 mei 2009) zei Schiller dat de Vogelaar-aanpak, inclusief de inzet van het welzijnswerk, niet leidt tot het oplossen van fundamentele problemen die achterstandswijken kenmerken. Er is bijvoorbeeld te weinig sociale mobiliteit. Sociale mobiliteit wordt door Schiller gedefinieerd als het doel om 'de ontwikkelingskansen van kinderen en volwassenen (te) vergroten door het versterken van hun economisch kapitaal, hun sociaal kapitaal, hun cultureel kapitaal, en hun symbolisch kapitaal' (zie ook Joke van de Zwaard, 2007). Voor iedereen die werkt in achterstandswijken is dit boek een bron van inspiratie, een mooi koffietafelboek dat je telkens weer pakt.

Individuele ontwikkeling

Sociale stijging is bij uitstek een individuele zaak, aldus Schiller. Dat betekent dat iemand de achterstandswijk uit trekt op het moment dat het hem of haar beter gaat. Schiller sympathiseert met wetenschappers die menen dat de buurt er niet meer toe doet (zie bijvoorbeeld Van Kempen, 2010). De buurt is een achterhaald concept, contacten verlopen immers niet enkel op straat maar ook via de telefoon, Hyves, Facebook

en Skype. Het centrale thema in Schillers boek is dan ook individuele ontwikkeling: via opleiding en werk, en zo nodig wordt de inzet afgedwongen. Vooral het scholen van kinderen en hun ouders is de oplossing om te komen tot sociale stijging. Aangehaalde wetenschappers behoren onveranderlijk tot de meest vooraanstaande in hun vakgebied, en komen vooral uit Amerika. Kleine dingen kunnen een groot verschil maken (Gladwell, 2002). Ook is er een omslagpunt voor een plotselinge negatieve ontwikkeling, een *tipping point*. In Amerikaanse buurten willen mensen best gemengd wonen, maar als meer dan zo'n 30 procent van de bewoners uit zwarten bestaat, vertrekken plotsklaps alle witte Amerikanen (Schelling, 1971). Schiller vertaalt dit principe naar scholen in Nederland, en stelt dat er bij 30 procent kinderen van etnische minderheden eenzelfde omslagpunt is waarbij de witte kinderen van school gaan. Zo ontstaan zwarte scholen, die minder goed onderwijs geven waardoor de zwarte kinderen op deze scholen minder kansen hebben, aldus Schiller. Naar Amerikaans voorbeeld stelt hij voor de kinderen van etnische minderheden te spreiden over witte scholen, met behulp van schoolbussen. Ook wil hij een totaal-aanpak van de opvoeding van kinderen in achterstandswijken, in navolging van de Harlem Children's Zone. In Nederland betekent dat begeleiding van ouders van baby's ('Baby College'), een betere koppeling van de voorschool en basisschool, ouders aan het werk, naschoolse opvang, innovatieve

scholen, en dat alles met een verplichtend karakter, dus niet op basis van vrijblijvendheid. Zo'n geïntegreerde aanpak van de wieg tot het graf omvat ook het verbeteren van de kansen op werk van de ouders, het benutten van de kracht (niet pampere) van mensen, en geen vrijblijvendheid maar commitment. Dit alles ondersteund door uitstekende docenten en welzijnswerkers.

Drie kritiekpunten

Heinz Schiller is directeur-bestuurder van welzijnsorganisatie DOENJA Dienstverlening in Utrecht, en hij schrijft dan ook vanuit die ervaring. Daarnaast heeft hij geruime tijd in de Verenigde Staten doorgebracht, hetgeen we terugzien in de bewijsvoering. Schiller onderbouwt zijn ideeën uitgebreid met wetenschappelijke literatuur, vooral uit Amerika. Volgens hem kunnen wij in Nederland 'ontzettend veel leren van de Verenigde Staten, zeker over de aanpak van achterstand, segregatie en sociale stijging' (p. 12). Schiller slaat echter op drie punten de plank mis. Het eerste punt is de bewijsvoering, die is zwak. Want, ondanks zijn opmerking dat de verschillen groot zijn tussen beide landen, gebruikt hij onderzoek uit de VS vrij klakkeloos om voorstellen voor de gewenste Nederlandse aanpak te formuleren. Hij negeert wetenschappelijk bewijs dat aantoonde dat er in Nederland weinig invloed is van de etnische samenstelling van een school op de prestaties van de leerlingen (Dronkers & Levels, 2007; Levels, Dronkers, & Kraaykamp, 2008; Van der Slik,

et stijgen

Driessen, & De Bot, 2006). Wel doet bij ons de sociaal-economische situatie van ouders er toe bij het verklaren van de schoolprestaties van kinderen. Natuurlijk is er vaak een overeenkomst tussen etnische herkomst van de ouders en een lage sociaal-economische status van het gezin, maar lang niet altijd. Er is in toenemende mate sprake van een middenklasse van huishoudens met een niet-Nederlandse achtergrond. Het verplicht spreiden van kinderen van allochtone afkomst is dan ook niet nuttig, en een uitgebreide proef hiermee in Vlaanderen is teruggedraaid wegens negatieve neveneffecten (Sierens & Houtte, 2005). Ook in de VS is men recent overigens gestopt met deze maatregelen.

Ten tweede ontbreekt bewijs in Nederland voor het bestaan van dezelfde *tipping points* die Schelling in de VS heeft geïdentificeerd, zowel op wijk- als schoolniveau. De Stichting Nederlands Wetenschappelijk Onderzoek heeft de auteur in de Vernieuwingsimpuls een subsidie toegekend om hier in Nederlandse wijken onderzoek naar te doen, juist omdat dit nog onontgonnen terrein is. Kortom, er is onvoldoende overtuigend bewijs dat etnische concentratie op scholen leidt tot slechtere prestaties van kinderen, en het bestaan van *tipping points* waarop een wijk achteruit holt.

Het derde punt waar Schiller de plank mis slaat is door de aanname dat de buurt er niet toe doet voor de bewoners. Onderzoek naar buurteffecten geven inderdaad aan dat de kansen op werk, een uitkering of een positie onder de armoedegrens niet door de buurt, maar door individuele kenmerken als opleidingsniveau worden bepaald (Van der Laan Bouma-Doff, 2005). Andere onderzoeken, over andere onderwerpen, geven echter aan dat etnische concentratie in de buurt een negatieve invloed heeft op beheersing van het Nederlands, interetnische contacten (Martinovic, Van Tubergen, & Maas, 2009; Van der Laan Bouma-Doff, 2007) en onveiligheidsgevoe-

lens (Nieuwbeerta, McCall, Eising, & Wittebrood, 2008).

Investeren in kwaliteit

Betekenen deze resultaten nu dat we de zwarte scholen maar moeten laten voor wat ze zijn? Waarschijnlijk niet. Schiller heeft namelijk wel een punt als hij zegt dat zwarte scholen zich verder kunnen specialiseren in het inhalen van de achterstanden van hun leerlingen, waardoor deze kinderen van immigranten beter om leren gaan met hun specifieke leerproblemen, veroorzaakt door de lage sociaal-economische status van hun ouders. Schiller's pleidooi voor verdergaande investering in de kwaliteit van de onderwijzers op zwarte scholen, als ook welzijnswerkers in concentratiewijken kan dus wel worden onderschreven. Schiller bepleit terecht dat professionals in staat moeten worden gesteld meer kwaliteit te leveren. Dat betekent dus investeren in de kwaliteit van de professionals, en het sturen van de beste docenten en welzijnswerkers naar de achterstandswijken, dan creëer je de beste kansen op sociale stijging.

Dr. Karien Dekker is verbonden aan de afdeling Sociologie van de Universiteit Utrecht als docent en onderzoeker. Zij heeft zich gespecialiseerd in wijkontwikkeling, beleidsinterventies in achterstandswijken door overheid, profit, non-profit organisaties en bewoners, alsmede de effecten van de wijk op de bewoners

Heinz Schiller, De kunst van het stijgen: Over sociale mobiliteit en welzijnswerk dat er toe doet, Verdriel, 2010.

Literatuurlijst

Dronkers, J., & Levels, M. (2007). Do school segregation and school resources explain region-of origin differences in the mathematics achievement of immigrant students? *Educational Research and Evaluation*, 13(5), 435-462.

Gladwell, M. (2002). *The tipping point: How little things can make a big difference* Back Bay Books.

Kelling, G., & Coles, C. (1996). *Fixing broken windows*. New York: Free Press.

Levels, M., Dronkers, J., & Kraaykamp, G. (2008). Immigrant Children's Educational Achievement in Western Countries: Origin, Destination, and Community Effects on Mathematical Performance. *American Sociological Review*, 73(5), 835-853.

Martinovic, B., Van Tubergen, F., & Maas, I. (2009). Dynamics of Interethnic Contact: A Panel Study of Immigrants in the Netherlands. *European Sociological Review*, 25(3), 303-318. doi:10.1093/esr/jcn049

Nieuwbeerta, P., McCall, P. L., H., Eising, K., & Wittebrood, K. (2008). Buurtkenmerken en slachtofferschap van moord en doodslag. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 50(1), 17-34.

Schelling, T. (1971). Dynamic models of segregation. *Journal of Mathematical Sociology*, 1, 143-186.

Sierens, S., & Houtte, M. (2005). Kwaliteitsvol onderwijs in concentratiescholen: The second best solution? Rondetafel 2 'Onderwijs in de immigratiesamenleving: nieuwe beleidsvoorstellen'.

Van der Laan Bouma-Doff, W. (2005). *De buurt als belemmering?*. Assen: Van Gorkum.

Van der Laan Bouma-Doff, W. (2007). Confined Contact: Residential Segregation and Ethnic Bridges in the Netherlands. *Urban Studies*, 44, 997-1017.

Van der Slik, F., Driessen, G., & De Bot, K. (2006). Ethnic and Socioeconomic Class Composition and Language Proficiency: a Longitudinal Multilevel Examination in Dutch Elementary Schools. *European Sociological Review*, 22(3), 293-308.

Van Kempen, R. (2010). From Fixed Places to Global Networks: Urban Developments in an Era of Increasing Mobility. ENHR conference, Istanbul, Turkey.

<

Mensen stimuleren tot vrijwillige inzet

Het versterken van betrokkenheid van mensen bij lokale organisaties of bij hun wijk is het hoofddoel van de Bronmethodiek. Wensen en verwachtingen van achterban of wijkbewoners zijn daarbij uitgangspunt van te ontwikkelen activiteiten. Tony van der Haar, buurt-opbouwwerker in Leiden, ging ermee aan de slag in de wijk Hoge Mors in Leiden.

Door te inventariseren wat de wensen, voorkeuren, verwachtingen en mogelijkheden van mensen zijn, kun je ze makkelijker betrekken bij de wijk of de activiteiten van de organisatie. Dat is nog eens andersom denken! MOVISIE onderzoekt en beschrijft in het kader van het programma 'Effectieve sociale interventies' de methode en de werkzame componenten van de Bronmethodiek.

De methode is nadrukkelijk niet bedoeld om vrijwilligers te werven. Het draait er juist om dat in persoonlijke interviews de wensen en verwachtingen van de achterban of wijkbewoners helder worden gemaakt. Door die als uitgangspunt te nemen van de te ontwikkelen activiteiten kun je als organisatie(s) beter aansluiten op de wensen en heb je meer kans dat bewoners zich betrokken voelen en tonen, en zelf een rol willen vervullen.

Individuele benadering

De Bronmethodiek is in de praktijk ontwikkeld door de vrijwilligerscentrale 'Vrijwillige inzet' in Arnhem. Vertrekpunt is het idee dat veel mensen geen vrijwilligerswerk doen, simpelweg omdat dat hen nooit is gevraagd en ze er dus nooit over hebben nagedacht. Doe je dat wel, dan willen mensen best iets doen voor hun wijk of buurt. De individualiserende samenleving vereist dat er gericht wordt gevraagd naar particuliere mogelijkheden en wensen.

De Bronmethodiek wordt inmiddels door verschillende soorten organisaties toegepast op meerdere plaatsen in Nederland. Soms door een organisatie alleen, maar vaak ook door een samenwerkingsverband van organisaties. In dat laatste geval spreekt men van een 'meervoudig traject'.

Tony van der Haar, buurtopbouwwerker bij stichting Libertas Leiden, ging in de wijk Hoge Mors aan de slag met zo'n meervoudig traject. Het project Buurttalent is gericht op het versterken van de contacten en de samenhang in de wijk. Partners in dit traject zijn organisaties op het gebied van welzijn, onderwijs, zorg en sport (zie kader). Doel is nadrukkelijk om de eigen kracht in de wijk te mobiliseren en de bewoners te stimuleren om zelf actief te worden in de wijk.

Kerngroep

Om het project Buurttalent te laten slagen is in Leiden een kerngroep ingericht met vertegenwoordigers van de deelnemende organisaties. Met behulp van provinciale ondersteuning van Vincent Kokke van Stichting Meander, Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling, ging deze groep aan de slag met de Bronmethodiek. Om te beginnen is een quickscan uitgevoerd om het vrijwilligersbeleid van de deelnemende organisaties in beeld te brengen. "Er bleken nog wel wat verschillen te zijn", vertelt Tony van der Haar. "Op zich was dat geen belemmering om met het project verder te gaan, maar het is wel goed te

weten wat de Ausgangssituatie is bij de verschillende organisaties die meedoen. En je weet dan dat er nog wel wat moet gebeuren om zo het werken met vrijwilligers te verbeteren."

Contact

Kern van de Bronmethodiek is het gestructureerde contact met de eigen achterban. Achterliggend idee is dat door elkaar beter te leren kennen er een grotere wederzijdse betrokkenheid ontstaat. Het elkaar leren kennen gebeurt door middel van persoonlijke interviews met de achterban. De interviewers, allemaal afkomstig uit die achterban of de wijk, krijgen een korte training en bezoeken de doelgroep met een vooraf opgezette vragenlijst.

In Leiden zijn in totaal twintig interviewers getraind, allemaal mensen die op de een of andere manier betrokken zijn bij de wijk. Bijvoorbeeld omdat ze er wonen, sporten of het wijkcentrum bezoeken. "We hebben alle 1550 huisadressen aangeschreven en mensen gevraagd of ze mee wilden werken aan de interviews", vertelt Tony van der Haar. "Het bleek best lastig om voldoende mensen te vinden die mee wilden doen, maar uiteindelijk zijn er toch ruim driehonderd interviews afgenomen."

Tijdens de gesprekken gaan de interviewers uitgebreid in op de mogelijkheden, voorkeuren en wensen van de geïnterviewden om meer bij de wijk of organisatie betrokken te worden. Ook vragen ze wat iemand eventueel weerhoudt om iets te gaan doen. Maar ook andere relevante onderwerpen, zoals hulpvragen, worden genoteerd.

"Al snel bleek dat de vragenlijst waarmee we gestart zijn veel te lang was", zegt Tony van der Haar. "Die hebben we drastisch ingekort."

In de interviews kunnen de bevroegden aangeven wat ze zouden willen doen. Op basis van die uitkomsten kan dan een gericht aanbod aan activiteiten worden gedaan waar mensen zelf een actieve rol bij

In het vijfjarig project Effectieve sociale interventies onderzoekt MOVISIE welke interventiemethoden in de sociale sector worden ingezet. Een aantal belangrijke methoden wordt gevolgd en onderzocht op hun resultaten en effectiviteit. Dit gebeurt in samenwerking met diverse wetenschappers en met deskundigen uit de praktijk.

spelen. Zo gaat een groep vrouwen koken voor minima. "Bewoners willen zich vooral inzetten voor de wijk, en in mindere mate voor organisaties", aldus Tony van der Haar. "We hadden bijvoorbeeld gehoopt dat we zo ook mensen konden interesseren voor vrijwilligerswerk in het verzorgingshuis. Dat is maar mondjesmaat gelukt. De betrokkenheid bij de wijk blijkt sterker: mensen willen aan de slag met het starten van een kunstcollectief, een buurtkrant en een wijkvereniging".

Kracht bronmethodiek

Het persoonlijke contact is de kracht van de Bronmethodiek. In plaats van het melden van een vacature in een wijkkrantje, wordt er door het gesprek actief aangesloten bij de wensen en mogelijkheden van de potentiële vrijwilliger. Dat vraagt wat van de interviewers, die dan ook getraind moeten worden voordat ze op pad gaan. Begeleiding en ondersteuning door een professional die vertrouwd is met de methodiek is daarbij essentieel. Tony van der Haar noemt ook de diversiteit van de interviewers als succesfactor. "Door te werken met mensen uit de wijk, krijg je veel verschillende type mensen, ieder met hun eigen talent. Als het om wat voor reden dan ook niet klikt tussen interviewer en geïnterviewde kun je altijd een ander inzetten."

De resultaten in Leiden zijn goed. Van de 303 geïnterviewden hebben 104 mensen aangegeven actief te willen worden. Daarvan zijn er daadwerkelijk 48 aan de slag gegaan in de wijk.

Borging

Werken met de Bronmethodiek levert een tijdsopname op: wat willen de bewoners van de wijk op dit moment? Om continuïteit en vernieuwing in het aanbod aan activiteiten te garanderen is borging dan ook noodzakelijk. De wensen en mogelijkheden van bewoners worden vastgelegd in een database die onderhouden moeten worden. Het raadplegen van die database moet in de routine van de opbouwwerkers worden ingepast. Nieuwe bewoners moeten bevroegd worden op hun wensen. In de methodiek wordt veel waarde gehecht aan die borging binnen de organisaties die ermee werken. Ook aan borging in de Hoge Mors wordt gewerkt door het project aan wijkbewoners over te dragen en vervolgens te begeleiden.

Voor Libertas Leiden is deze ervaring met de Bronmethodiek een ervaring die smaakt naar meer. "Het is een waardevolle ervaring om zo het opbouwwerk in te zetten", zegt Tony van der Haar. "Het is een mooie manier om de omslag van aanbodgericht naar vraaggericht werken vorm te geven. De

denkwijze sluit ook aan op de gedachte van de Wmo, waarin het activeren van de eigen kracht een centrale plaats inneemt. Deze pilot zou wat mij betreft een vervolg mogen krijgen."

Kijk voor meer informatie over het programma 'Effectieve sociale interventies' of over andere methodebeschrijvingen op www.movisie.nl/effectievsocialeinterventies. Hier heeft u ook toegang tot de databank Effectieve sociale interventies waarin andere succesvolle toegepaste methoden zijn te vinden op verschillende maatschappelijke terreinen. <

Deelnemers Buurttalent

Aan het meervoudig traject Buurttalent namen vertegenwoordigers van zeven organisaties deel:

- Basisschool De Schakel
- Voetbalvereniging Leiden
- Libertas (thuiszorg)
- Stichting Radius (welzijn)
- Activite (thuiszorg)
- Zorgcentrum Robijnhof (vrijwilligerswerk)
- Buurtcentrum Morschwijk

Buurttalent werd uitgevoerd met een financiële bijdrage van de gemeente Leiden.

Eerwraak voorkomen met

Tijdig ingrijpen bij eerwraak is van cruciaal belang, betogen Jenny van Eyma (MOVISIE) en Garip Ozcan (Stichting MOOI), want op het moment dat eerschending publiekelijk bekend wordt, komt hulpverlening te laat. Sleutelfiguren uit de eigen gemeenschap, mensen met gezag, autoriteit en kennis van zaken, kunnen een belangrijke rol vervullen in de preventie van eerwraak.

Naïma Azough stelt in haar column op de website van Hallo Kezban, geplaatst in maart 2010, terecht de vraag waar de gemeenschap is gebleven bij het voorkomen van eerwraak. Tot nu toe ligt in de discussies over eerwraak het accent volledig op de falende instanties, de school, de hulpverleners en op nazorg voor slachtoffers van eengerelateerd geweld, zoals het beschermingsarrangement van de gemeente Rotterdam dat is gericht op het versterken van de veerkracht en zelfredzaamheid van de slachtoffers.

Bij al deze interventies wordt de basis van het probleem echter niet aangepakt. En hoewel deze organisaties van goede wil zijn, ontbreekt het bij veel van hen aan de nodige knowhow over de informele codes en mechanismen die bij eengerelateerd geweld en het uitvoeren van eerwraak in werking treden.

Hieronder zal ik een korte samenvatting geven van hoe deze informele codes en mechanismen bij eengerelateerd geweld en eerwraak werken. Tevens zal ik aangeven hoe het mechanisme dat in werking treedt bij schending van de eer van een man, zijn gezin of familie, kan worden doorbroken. In bijgaand kader wordt het Project 'Van huis uit' van de unit MCI (Multiculturele Instelling) van Stichting Mooi in Den Haag toegelicht, een project dat is ontwikkeld in samenwerking met Jenny Van Eyma van MOVISIE. Met dit project wordt juist geprobeerd in een zo'n vroeg mogelijk stadium,

waarin de eerschending nog niet publiekelijk bekend is, in te grijpen door het inzetten van sleutelfiguren als gemeenschapsbemiddelaars.

Informele codes

Eengerelateerd geweld heeft veel overeenkomsten met huiselijk geweld: het praten erover gaat met veel schaamte gepaard, het vindt altijd plaats tussen personen die een relatie met elkaar onderhouden en zowel mannen als vrouwen kunnen er slachtoffer van worden. Wat eengerelateerd geweld echter onderscheidt van andere vormen van relationeel geweld zijn de familie-eer, de collectieve mentaliteit en publieke bekendheid (schaamte).

Door het gedrag van vrouwen te verbinden met de eer van de familie of zelfs van de gemeenschap, wordt een relatie gelegd tussen individuele daden en de collectieve eer. Wanneer een individu de grenzen van de tradities overschrijdt, wordt dus niet alleen het aanzien en dus de eer van die persoon, van zijn of haar familie, maar van de hele gemeenschap bezoedeld.

Wil een man of het gezin dus voorkomen dat hij zelf het slachtoffer wordt van publieke spot, dan rest hem weinig anders dan zijn eer, en daarmee de eer van de gemeenschap, te herstellen. Er zijn verschillende manieren waarop de eer hersteld kan worden, variërend van het wegsturen van een dochter naar het land van herkomst tot een bemiddelingstraject door een familielid. Het

eliminieren van de bron van schaamte (eerwraak) is hiervan de meest extreme. De mate waarin de ontering openbaar is geworden, speelt een belangrijke rol bij het bepalen van de sanctie. Hoe meer mensen op de hoogte zijn van het eerverlies, hoe groter de kans op eengerelateerd geweld. Wanneer het eerverlies nog niet algemeen bekend is, is er ook meer mogelijk op het gebied van 'stille diplomatie'. In de meeste gevallen bepaalt het hoofd van het gezin de sancties. Meestal voert hij ze ook zelf uit, eventueel in samenwerking met anderen.

Sleutelfiguren

Juist op het moment dat de ontering nog niet publiekelijk bekend is geworden, zijn er mogelijkheden om van buitenaf in te grijpen en verdere escalatie te voorkomen. Dit kan door het inzetten van sleutelfiguren uit de gemeenschappen als bemiddelaar bij probleemsituaties. Een bemiddelaar kan vanuit de gemeenschap alleen een rol spelen als hij of zij een bepaald gezag heeft en daardoor invloed kan uitoefenen op de ontstane situatie. Het gezag kan gebaseerd zijn op een bepaalde deskundigheid of op een functie. Leden van de gemeenschap die maatschappelijk wat bereikt hebben, succesvol zijn, religieuze leiders of ouderen hebben vaak gezag in de gemeenschap. Het project 'Van huis uit', preventieve bemiddeling voor geïsoleerde gemeenschappen van de unit MCI (Multiculturele Instelling), onderdeel van Stichting Mooi in Den Haag, probeert juist door de inzet van sleutelfiguren uit de gemeenschappen als gemeenschapsbemiddelaars op tijd in te grijpen en te bemiddelen bij conflicten rondom eengerelateerd geweld en eerwraak.

Het project is in 2006 van start gegaan met het opleiden van dertig sleutelfiguren uit de Turkse, Koerdische, Marokkaanse en Surinaams/Hindoestaanse gemeenschap tot gemeenschapsbemiddelaars. Uiteindelijk hebben 21 sleutelfiguren de opleiding succesvol afgerond en zijn zij ingezet als gemeenschapsbemiddelaars voor hun achterban. Sinds 2009 richt

gemeenschapsbemiddelaars

het project zich ook op Irakese, Iranese, Afgaanse en Pakistaanse gemeenschappen en zijn 24 sleutelfiguren uit deze doelgroepen opgeleid tot gemeenschapsbemiddelaars. De sleutelfiguren zijn geselecteerd vanwege hun gezag en het vertrouwen dat zij genieten binnen de gemeenschap. Het blijkt dat ingewijden met kennis over de gevoeligheden die zich in hun gemeenschap voordoen de juiste codes weten te hanteren, een sleutelrol vervullen en daardoor veel kunnen bereiken. Door deze sleutelfiguren tot gemeenschapsbemiddelaars op te leiden kunnen de taboes over eergeerelateerd geweld en eerwraak worden doorbroken. De kwaliteit van de bemiddelaars wordt gewaarborgd door gerichte training en coaching waarbij ook aandacht is voor het opereren vanuit neutraliteit en met een overstijgende houding. De bemiddelaars staan enerzijds dichtbij hun gemeenschap,

en bewaren anderzijds de afstand die nodig is om hun werk goed te kunnen uitvoeren. Daar worden ze constant in bijgeschoold en begeleid.

Enkele kanttekeningen

Er zijn altijd migranten zelforganisaties en individuen die vinden dat er geen sprake is van eerwraak binnen de maatschappij. Deze organisaties zien het project als een inbreuk op hun cultuur en tradities.

Daarnaast kunnen de migranten zelforganisaties niet aansprakelijk worden gesteld als door het ingrijpen van de politie gevoelige informatie uit de gemeenschap openbaar wordt gemaakt.

Ook blijkt er te veel versnippering en dominantie van enkele partijen rondom de aanpak van eergeerelateerd geweld en eerwraak te zijn. Als we dit probleem daadwerkelijk willen aanpakken, is het noodzakelijk dat de verschillende partijen bij de aanpak van eer-

gerelateerd geweld en eerwraak de handen ineenslaan.

Daarnaast is het winnen van vertrouwen en het bespreekbaar maken van gevoelige zaken als eergeerelateerd geweld en eerwraak onder de gemeenschappen een kwestie van lange adem en doorzettingsvermogen.

In 2008 heeft het ministerie van OCW het project als succesvol beschouwd en in maart van dit jaar won het project 'Van huis uit' de Kartiniprijs, de Haagse emancipatieprijs.

Meer informatie over het project is op te vragen bij de projectleider, de heer Garip Özcan van Stichting MOOI en Jenny Van Eyma projectleider Leefbaarheid MOVISIE.

Stella Maravelias is beleidsadviseur, projectmanager en onderzoeker

<

'Van huis uit'

Het project 'Van huis uit' richt zich op de volgende doelstellingen:

Preventie en bemiddeling

Belangrijkste doelstelling van het project is in een vroeg stadium probleemsituaties signaleren, zodat escalaties voorkomen worden. De gemeenschapsbemiddelaars kunnen door hun positie in de gemeenschap en hun contacten met families in staat zijn preventief op te treden in problematische situaties. Het gaat erom door te dringen tot de kern van de zaak op het moment dat het probleem nog beheers- en bespreekbaar is. Dit doen zij onder andere door op huisbezoek te gaan en een dialoog tussen de verschillende partijen aan te gaan, en door (gedrags)alternatieven aan te reiken, zodat eergeerelateerd geweld of eerwraak kan worden voorkomen.

Voorlichtingsbijeenkomsten

Om de dialoog rondom eergeerelateerd geweld en eerwraak op gang te brengen worden voorlichtings-

bijeenkomsten georganiseerd voor de achterban van onder andere migranten zelforganisaties. De hoop is dat hiermee bij die achterban een mentaliteitsverandering teweeg wordt gebracht over eergeerelateerd geweld en eerwraak. De gemeenschapsbemiddelaars hebben inmiddels vijftig voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd en daarmee tweeduizend mensen kunnen bereiken. Maar ook met huisbezoeken bereiken zij vele families.

Huiskamerbijeenkomsten

Op plekken waar vrouwen bij elkaar komen worden huiskamerbijeenkomsten gehouden. Zo sluit men zo veel mogelijk aan bij de maandelijks gehouden gün (Turks voor dag) voor vrouwen, waarbij geld ingezameld wordt voor één vrouw. Juist bij deze bijeenkomsten kunnen vroegtijdig signalen worden opgevangen over een dreigend conflict rondom eergeerelateerd geweld of eerwraak. Zo kunnen de slachtoffers worden doorverwezen naar reguliere instellingen.

(Telefonische) gesprekken

Met (telefonische) gesprekken op het kantoor van Stichting Mooi, bij diverse zelforganisaties en bij de

moskee proberen de gemeenschapsbemiddelaars de informele contacten met de doelgroep te stimuleren en een vertrouwensband op te bouwen. Op deze manier kunnen ook signalen van een dreigend conflict tijdig worden opgevangen. De unit MCI wil binnenkort het aantal locaties waar de gesprekken worden gehouden uitbreiden, zodat de toegankelijkheid groter wordt.

Samenwerking

De unit MCI neemt deel aan de kerngroep 'Eergeerelateerd Geweld', waarin GGD Den Haag, Politie Haaglanden, Maatschappelijk Werk, Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg, Parnassia, Stichting MEE, Stichting Wende en het Steunpunt Huiselijk Geweld vertegenwoordigd zijn. De kerngroep heeft een aantal afspraken gemaakt waarbij richtlijnen zijn aangegeven hoe snel en adequaat te handelen indien er sprake is van eergeerelateerd geweld en eerwraak, zonder dat daarbij gevoelige informatie van de gemeenschap direct openbaar wordt gemaakt. Binnenkort zal de kerngroep met een protocol hierover komen..

Nieuwe banden tu

Stad en platteland raken meer en meer met elkaar verweven. Niet alleen bestuurlijk en planologisch maar ook ecologisch, economisch en sociaal. Toch is niet iedereen zich van deze verwevenheid bewust. Op het oog loopt er nog steeds een scherpe grens tussen de bebouwde omgeving en het omringende platteland. Tegelijkertijd, werkend met bewoners en boeren, liggen er goede kansen om dit grens-denken te doorbreken en nieuwe - ook fysieke - verbindingen tussen stad en ommeland te leggen.

Sociale en ecologische projecten op het gebied van stad-plattelandrelaties zijn niet nieuw. In diverse steden worden al vele jaren streekmarkten georganiseerd waarbij landbouwproducten uit de buurt worden verkocht, informatie wordt gegeven over

ontwikkelingen op het platteland en over ecologische productiewijzen. In diverse projecten heeft het opbouwwerk een stimulerende rol gespeeld. Zo heeft het opbouwwerk in Amsterdam Zuidoost al in 2003 wijkbewoners ondersteund die een

een impuls. De werkgelegenheid in de landbouw wordt gestimuleerd en agrariërs creëren rondom de stad een nieuw afzetgebied.

Expertmeeting

Op een expertmeeting in april 2010 werden de ervaringen opgedaan in projecten in Arnhem-Schuytgraaf en de Eemlandhoeve bij de Amersfoortse wijk Vathorst tegen het licht gehouden. Schuytgraaf is een Vinexwijk in aanbouw die straks duizenden huishoudens een 'Arnhem in de Betuwe' biedt. In het project 'Boeren in de Buurt in Schuytgraaf' werden al in een vroeg stadium van de ontwikkeling van deze nieuwbouwwijk boeren en burgers met elkaar verbonden vanuit een duurzaamheidsperspectief. De Eemlandhoeve evolueerde van een lokale boerderij naar een plattelandsonderneming met een brede waaier van producten en activiteiten. De boerderij heeft het karakter van een dorpje, inclusief dorpsstraat en aanliggende gebouwen. De potstal voor de zoogkoeien is het middelpunt, met daaromheen vergaderruimtes, een winkel, kantoren, het landschapshuis, de zorgboerderij en andere ruimtes waarin wordt gewerkt, vergaderd en allerhande cursussen worden gegeven.

Experts met verschillende achtergronden leverden bijdragen. Vanuit de invalshoeken ecologie, economie, sociaal en fysiek werd stapsgewijs toegewerkt naar een praktische en meer integrale strategie. Richtinggevende ambitie is het versterken van de samenwerking tussen bewoners uit de wijk en boeren uit het omliggende platteland. Beide casussen werden uitgebreid onder de loep genomen en gezamenlijk bediscussieerd. De uitkomsten werden samengevat in een checklist en in de ruwe schets van een nieuw strategisch concept: de Groene Participatiemaatschappij. Het bijgaande artikel is een eerste neerslag van de bevindingen.

streekmarkt organiseerden. Ondernemers in de wijk en een aantal landbouw- en natuurorganisaties van het omringende platteland ondertekenden daartoe een intentieverklaring. Een ander voorbeeld is de jaarlijkse streekmarkt die onder de vlag 'Proeftuin Amsterdam' op het Stadionplein wordt georganiseerd. Het Milieucentrum Utrecht en Stichting Aarde namen in 2006 het initiatief om Utrechtenaren zoveel mogelijk hun 'eigen boontjes te laten doppen'. In Rotterdam wordt met een project als 'Rotterdam Oogst' een aantal kleine marktplaatsen in de stad gerealiseerd. In Den Haag en Leiden ('Gezonde gronden') bestaan vergelijkbare initiatieven. Ook grote steden als Londen, Rome, Toronto, Chicago en Havana ontwikkelen beleid en voeren projecten uit op het vlak van duurzame voedselvoorziening. Achterliggend doel is vaak de regionalisering van de voedselketen. Hierdoor verkleint de afstand tussen producent en consument en krijgt de regionale economie

Vier invalshoeken

Zodra planologen, economen, beleidsmakers, boeren en burgers hun aandacht meer richten op het concreet verbeteren van de relaties tussen stad en ommeland verandert het perspectief. Het is belangrijk om de goede vragen te stellen en om productieve invalshoeken te kiezen. In *sociaal* opzicht zijn de volgende vragen van belang: wat zijn de rollen van diverse partijen zoals boeren, ondernemers en bewoners? Wat zijn de onderlinge relaties en belangen? Hoe vormt zich dat tot een verbindende community? Welke rol kunnen welzijnswerk en zorg hierbij spelen? Vanuit *ecologisch* perspectief kan nagegaan worden welke rol voedsel(transport) en gezondheid spelen. Hoe kan dit versterkt worden? Kunnen kringlopen korter worden? Kan educatie een rol spelen? Op *economisch* vlak draait het om het verkennen en benutten van de mogelijkheden om attractieve verdienmodellen te ontwikkelen. Welke middelen zijn in te zetten? Zijn er bijvoorbeeld netwerken van zzp'ers tussen stad en platteland? Wat zijn relevante ontwikkelingen waarop moet worden ingespeeld? Denk bijvoorbeeld aan de komst van nieuwe arbeidsmigranten uit bijvoorbeeld Polen en de versterkte oriëntatie van plattelandsbewoners op de stad. Naast de drie bovengenoemde componenten, ook wel de 3 P's - People, Planet en Profit - genoemd, is er een *fysieke* dimensie. Kort gezegd: op welke wijze kan de ruimtelijke kwaliteit van stad en platteland in onderlinge samenhang worden verbeterd?

ssen boer en buurt

Aandacht voor stakeholders

Projecten, zoals die in Schuytgraaf (zie kader Expertmeeting), zijn in eerste instantie een reactie op het door het platteland gevoelde bedreiging. Men is bang voor grootschalige ingrepen als gevolg van de uitdijende stad. Tegelijkertijd zijn de nieuwe wijkbewoners zich vaak niet eens bewust van de bedrijfsprocessen die zich op enkele honderden meters van hun nieuwbouwwijk afspelen. Een al te defensieve reflex van betrokkenen, van gemeente tot individu, kan echter worden voorkomen. Door kennisoverdracht, communicatie en het stimuleren van participatie kan een gemeenschappelijk gevoel ontstaan, waardoor meer partijen zich medeverantwoordelijk gaan voelen en gaandeweg draagvlak ontstaat. Aandacht voor de motieven en belangen van alle mogelijk te betrekken en betrokken partijen is de sleutel tot succes. Het is cruciaal om alle belangrijke 'stakeholders' er van meet af aan bij te betrekken. Ontmoeting en uitnodiging tot participatie zijn onmisbare succesfactoren voor deze nieuwe vorm van samenlevingsopbouw. Prikkel bewoners om een actieve relatie met hun omgeving aan te gaan. Ga na wat jongeren ervan vinden. Communiceer erover: in netwerken, via wijkplatforms of via een (gezamenlijk) ontwikkelde kalender van activiteiten. Mooi zou zijn als de inrichting van de fysieke infrastructuur kan aansluiten op het scheppen van nieuwe mogelijkheden tot ontmoeting en participatie. Liggen bijvoorbeeld de fietspaden zodanig dat men eenvoudig naar het buitengebied kan?

Schaalvergroting in brede zin

Om werkbare economische formules te ontwikkelen, zijn visie, durf, onafhankelijkheid en creativiteit onmisbaar. Zoek de kansen en mogelijkheden voor het betrekken van (nieuwe) partijen. Zijn er mogelijkheden om arrangementen aan te bieden aan instellingen, overheden en dergelijke voor de afname van duurzame producten? Worden bedrijven in de gelegenheid gesteld om gestalte te geven aan hun maatschappelijke betrokkenheid? Zijn er ontwikkelingen in

beleid waar je op in kunt spelen? Maar denk ook aan minder voor de hand liggende partijen, zoals arbeidsmigranten of zzp'ers die een rol kunnen spelen of bijvoorbeeld een welzijnsorganisatie voor ouderen. Schaalvergroting lijkt tot successen te leiden. Niet alleen schaalvergroting in het verbreden van je bereik (niet alleen de wijk, maar ook daarbuiten), maar ook functioneel (een horecafunctie op je boerenbedrijf). Op de loer ligt echter belemmerende regelgeving. Vaak moet aan tal van vergunningen en voorwaarden worden voldaan om kansen mogelijk te maken. Er zijn niet altijd de (financiële) mogelijkheden om hier aan te voldoen. Bovendien zijn er soms planologische struikelblokken: bijvoorbeeld als de fietsroutes ver van het boerenbedrijf worden aangelegd, zal het niet eenvoudig zijn bezoekers aan te trekken. Vanuit de economische gedachte moet ook bedacht worden dat activiteiten niet altijd winstgevend hoeven te zijn. Er zijn ook andere vormen van waardecreatie, zoals het leveren van een bijdrage aan de sociale cohesie. Dit levert uiteindelijk ook meerwaarde (zichtbaarheid, bewijs van betrokkenheid, meer vertrouwen) op voor ondernemers. Denk meer in impact, in plaats van louter in rendement!

Aandacht voor het gebied

Voor bewoners, maar ook voor flora en fauna is een goede ontsluiting van en verbinding tussen stad en het omringende

land belangrijk. De zogenaamde ecologische verbindingzones kunnen oude en nieuwe natuur in de wijk verbinden met natuurelementen in het landelijk gebied. De oorspronkelijke natuur in de te bouwen wijk kan worden behouden en een rol spelen in de wijk en tussen wijk en omringend platteland spelen. Interessant is het om nieuwe ecologische elementen in een wijk en de oude landbouwstructuur op elkaar te betrekken zodat deze elkaar kunnen versterken. Hierbij kan worden samengewerkt met bewoners en boeren, zowel op particulier als op publiek terrein. Daarbij speelt toegankelijkheid een belangrijke rol. Naast letterlijke verbindingen zijn ook historische verbindingen interessant. Door educatie via historische verhalen en het stimuleren van beleving kunnen bewoners en betrokkenen meer betrokken raken bij hun gebied en zo ook mede-eigenaar worden. In projecten die opgezet zijn rond bijvoorbeeld de Pergolabedrijven zijn burgers actief en betrokken bij activiteiten die spelen op een boerenbedrijf. Dit kan variëren van een jaarabonnement op de zelf-pluk-tuin tot samen met de boer beslissen over het teeltplan, de prijsvorming, de boekhouding en de risico's van het bedrijf.

Verbetering ruimtelijke kwaliteit

Er is een duidelijke - historisch gegroeide - fysieke grens (sloten- en afwateringsstelsel, spoorbaan, snelweg, et cetera) tussen

de stad en het omringende platteland die voor een lange periode vastligt. Bij stadsuitbreiding, de bouw van nieuwe wijken en de ontwikkeling van economische bedrijvigheid moet meer rekening gehouden worden met de sociale, economische en ecologische dimensie. De ruimtelijke kwaliteit kan verbeterd worden door consequent dit integrale perspectief te hanteren en gelijktijdig te zoeken naar een vergroting van de participatie. Kernvraag is: hoe kan enerzijds het verschil tussen stad en platteland positief benut worden, terwijl anderzijds gezocht wordt naar een verantwoorde ruimtelijke verbinding?

Toekomststrategie

De inzet is om een meer structurele samenwerking tot stand te brengen tussen de

belangrijke partijen in een gebied. Hoe kun je de verschillende belangen en visies goed laten meewegen? De hier gepresenteerde checklist kan daarbij behulpzaam zijn. Als werkmodel en werktitel is het concept van de Groene Participatiemaatschappij ontwikkeld. Kern van de daarmee verbonden strategie is het samen met betrokkenen uit het gebied ontwikkelen van een gedeelde visie. De opdracht is: denk breder dan enkel de wijk of enkel het buitengebied. Om deze gezamenlijke visie van vlees en bloed te maken, is het noodzakelijk dat de betrokken partijen zich ook daadwerkelijk tot procesgenoot ontwikkelen. Intensieve samenwerking op alle fronten vanaf de start, is het motto.

Dit project is mede mogelijk gemaakt door (financiële) ondersteuning van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij; tevens mede initiator van dit project, / VSBfonds, Rabobank Arnhem e.o., Provincie Gelderland, Stichting Rijnstad, Gemeente Overbetuwe, GEM Schuytgraaf, MOVISIE, Dieben & Meyer Communicatie, wijkplatform Schuytgraaf en bewoners van en boeren rondom Schuytgraaf.

Literatuur

- Wiel, H. van de (2007). Buurt de boer op. Markt verbindt stad en land. Groene Participatiemaatschappij helpt. MOVISIE, Utrecht.
- Remmers, G.; Pijnenburg, B. (2009). Een welvarend platteland begint in de stad. Aanbevelingen van de Community of Practice 'Naar een nieuwe generatie stad-landrelaties'. Netwerk Platteland. <

Checklist: participatie tussen stad en platteland

Op grond van de pilots in Arnhem en de regio Amersfoort en van de uitkomsten van de werkconferentie is een eerste checklist opgesteld:

Economie

Schaalvergroting:

- Ondernemerschap als vereiste: lef en creativiteit.
- Denk groter dan enkel de wijk, durf aan te haken bij grotere initiatieven.

Nieuwe partijen en coalities:

- Denk buiten de bekende en bestaande kaders. Vraag je af wie kan hier een rol in spelen? Interessant daarbij zijn juist zzp'ers.
- Samen sta je sterk: vorm coalities om een gezamenlijk aanbod te doen in de vorm van uitdagende arrangementen.

Rendement > impact:

- Denk in meerwaarde en waardecreatie, niet alleen in geld.
- Ontwikkel een gezamenlijke visie waarin de verschillende peilers terug te vinden zijn.

Sociaal

Communicatie:

- Participatie in een zo vroeg mogelijk stadium.
- Sterke communicatie met alle partijen, met inspirerende PR (zichtbaar gemaakt in de activiteitenkalender).

Sociale verbindingen:

- Aandacht voor motieven en belangen van anderen.
- Bewoners actief een relatie met gebied en omwonenden op laten bouwen.

Ontmoeting en participatie:

- Betrek meerderde doelgroepen en geef hen een rol (voor jong en oud).
- Zorg voor natuurlijke ontmoetingsmogelijkheden (soms heel simpel: zoals goed geplaatste bankjes, fietsroutes).

Ecologie

Kringlopen:

- Maak kringlopen zichtbaar (afval, energie, voedsel).
- Probeer de stad te voorzien van producten van nabijge platteland: schakelpunt de streekmarkt.

Ecologische verbindingzones:

- Ontsluiting tussen wijk en buitengebied.
- Groen in de wijk en bereikbaar groen in buitengebied. Antwoord ontwikkelen op de vraag welke rol bewoners en boeren hier zelf in kunnen spelen.

Waarden van het gebied:

- Historie van het gebied ten behoeve van betrokkenheid.
- Koppeling van educatie en beleving.

Groene Participatiemaatschappij

Een Groene Participatiemaatschappij richt zich op een wijk of stadsdeel en een regio grenzend aan de stad. Uitgangspunten zijn: kleinschaligheid, korte lijnen, ruimte voor zelforganisatie, vrijwillige inzet en eigen initiatief. De Groene Participatiemaatschappij wordt van onderop opgebouwd. Er is geen sprake van anonieme producent-consument relaties, er ontstaan nieuwe netwerken die zich bezighouden met de vraag wat stad en platteland elkaar te bieden hebben. Bij de organisatie van activiteiten werken burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en lokaal bestuur samen. Deze nieuwe verbindingen bevorderen de sociale samenhang. Een geslaagde activiteit fungeert vervolgens als motor voor nieuwe initiatieven. Het begrip participatiemaatschappij verwijst naar de inzet van 'durfkapitaal'. De deelnemers vormen een samenwerkingsverband waarbij ieder een bepaalde hoeveelheid kapitaal inzet. Dat kan geld zijn, maar ook tijd en kennis, passend bij de aard en capaciteit van deelnemers. De collectieve winst bestaat uit een toename van leefbaarheid en gezondheid in de stad en op het platteland.

Bloemkoolwijken

De Vogelaar- en herstructureringswijken staan het meest in de schijnwerper, maar de aandacht voor de zogeheten bloemkoolwijken is groeiende. Onder supervisie van de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) is een tweetal jaren geleden een netwerk van negentien – onderling verschillende - 'bloemkoolwijken' gevormd. Ingezet wordt op de preventieve wijkaanpak. Daarbij staat de bevordering van de participatie van de zittende bewoners centraal. Voor negen van deze wijken is een tussenbalans opgemaakt. De toekomstbeelden zijn helder, nu gaat het om de concretisering van de doelstellingen.

Bloemkoolwijken. Een tussenstand van de wijkaanpak na twee jaar; uitgegeven door SEV; auteur: Tim de Graaf, Hogeschool INHolland Rotterdam, augustus 2010. De publicatie is te downloaden via www.sev.nl.

Autochtone onvrede

Onder een niet onaanzienlijke groep autochtone burgers heerst fikse onvrede. De opgehoopte frustraties hebben niet zozeer betrekking op het eigen leven, maar op de buurt waarin men woont. Daarover zijn deze burgers vaak negatief. Men voelt zich er niet meer thuis. Allochtone nieuwkomers krijgen hiervan de schuld, evenals de 'falende' overheid. Men voelt zich in de steek gelaten; de elite heeft nauwelijks benul van 'hoe de gewone man leeft' – zo wordt gedacht. Deze denkwijze is een stevige sta-in-de-weg voor burgerparticipatie. Oplossingen zijn niet een, twee, drie voorhanden.

Een vreemde in eigen land. Boze autochtone burgers over nieuwe Nederlanders en de overheid; auteurs: Marjan de Gruijter, Eliane Smits van Waesberghe en Hans Boutellier. ISBN: 978-90-5260-373-5. Aantal pagina's: 160. Prijs: 19,90. De publicatie is een onderzoek van FORUM in samenwerking met het Verwey-Jonker Instituut en is uitgegeven door uitgeverij Aksant (nu Amsterdam University Press).

Arbeidsmigranten in de wijk

Research voor Beleid heeft voor de minister van Wonen, Wijken en Integratie een onderzoek uitgevoerd naar het samenwonen en samenleven van wijkbewoners en Midden- en Oost-Europeanen (MOE-landers). In groeps-gesprekken werden de ervaringen en meningen vastgelegd van wijkbewoners en van deze arbeidsmigranten. Doel was vast te stellen hoe beide partijen de situatie in de woonomgeving ervaren. Een centraal probleem voor arbeidsmigranten is dat het werk regelmatig rouleert en hiermee ook de huisvesting. Grote groepen arbeidsmigranten worden in te krappe, gehorige huizen bijeengeplaatst tegen relatief zeer hoge huurprijzen. Overlast treedt zo vanzelfsprekend op, dus trekken Nederlandse burens van dergelijke huizen uit de wijk weg. Wrang is dat de vertrekkers hun oude huis verkopen aan een uitzendbureau of het zelf verhuren aan de arbeidsmigranten. De arbeidsmigranten ervaren problemen van uitbuiting: door uitzendbureaus, werkgevers en huisjesmelkers. Ze werken hard voor een laag loon en moeten voor slechte huisvesting hoge huren betalen.

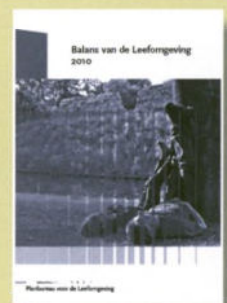
Ze kennen hun rechten niet en spreken de Nederlandse taal slecht. Daardoor missen ze beschikbare informatie van de gemeente. Er is opvallend veel begrip van de Nederlandse wijkbewoners voor de situatie waarin de arbeidsmigranten zich bevinden. Zij zijn van mening dat de Midden- en Oost-Europeanen zélf geen blaam treft. De problemen zijn er niet minder om.

MOE-landers in de wijk. Ervaringen en meningen van MOE-landers en wijkbewoners in drie Nederlandse gemeenten; auteurs: P.B.M. van Teeffelen; J.S. Zweers, Moe-landers in de wijk, Zoetermeer, Research voor Beleid (2010). Download: <http://www.research.nl/files/rvb/reportcenter/Rapporten/B3748/B3748Moe-landersindewijkdef.PDF>

Leefbaarheidsbalans

In de laatste twintig jaar is de kwaliteit van de leefomgeving verbeterd, niet in de laatste plaats als gevolg van het gevoerde beleid. Maar er is ook een keerzijde. De aantrekkelijkheid van steden of wijken kan minder worden door teruglopende investeringen. De pressie om grootschalig te bouwen vlakbij grote steden kan bovendien verkeerd uitpakken, waardoor waardevolle cultuurlandschappen dreigen te worden aangetast en het recreatiegroen voor stedelingen minder goed bereikbaar wordt. Binnenstedelijk bouwen is weliswaar een noodzakelijke maar tevens ook lastige opgave. Risico is het toenemen van de sociale segregatie tussen stad en platteland. Met als gevolg: meer leefbaarheidsproblemen in de stad, terwijl op het platteland vooral de meer welgestelde autochtonen neerstrijken. Er wordt dan ook gepleit voor continuering van het verdichtingsbeleid. Maarten Hajer, directeur van het planbureau voor de leefomgeving: 'Steden zijn in de afgelopen jaren veranderd van probleemgebieden in erkende centra van economische kracht. De kunst is nu om het herstructureringsbeleid voort te zetten, ook in tijden van krapte.'

Balans van de Leefomgeving 2010; Planbureau voor de Leefomgeving, 2010. ISBN: 978-90-78645-46-7. Het rapport is digitaal verkrijgbaar. Zie: <http://www.pbl.nl/balansvandeleeftomgeving>

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs. Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politie museum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Stephensonstraat 7
4004 JA Tiel
Tel 0344 - 673485
Fax 0344 - 673486
www.stimio-tiel.nl